

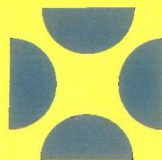
glasul
BUCOVINEI

CERNAUȚI

BUCUREȘTI

4 / 2007

An. XIV. Nr. 56

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

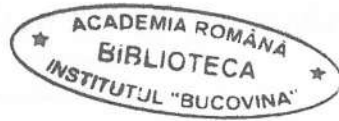

Revistă digitalizată gratuit de Asociația Rădăuțiul Civic, pentru păstrarea memoriei Bucovinei și pentru ca tot efortul oamenilor de cultură din Bucovina să fie accesibil și generațiilor de astăzi.

www.radautiulcivic.ro

Mai 2020

GLASUL BUCOVINEI
*
THE VOICE OF BUCOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUCOVINA

QUARTERLY REVIEW OF HISTORY AND CULTURE

CHERNIVTSI – BUCHAREST

2007, NO. 4

Year. XIV. No. 56

Editor-in-chief: ALEXANDRINA CERNOV
Honorary Member of the Romanian Academy

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Mircea Anghelescu (Bucharest),
Acad. Radu Grigorovici (Bucharest), Ștefan Hostiuc (Chernivtsi),
Assoc. Prof. PhD. Ștefan Purici (Suceava), Assoc. Prof. PhD. Florin Pintescu
(Suceava), Univ. Prof. PhD. Ion Popescu-Sireteanu (Iassy),
Arcadie Suceveanu (Chișinău), Bogdan-Alexandru Jitea (Bucharest),
PhD. Constantin Ungureanu (Chișinău), Dimitrie Vatamaniuc, Honorary
Member of the Romanian Academy (Bucharest).

EDITORIAL OFFICE: Prof. PhD. Alexandrina Cernov, Univ. Prof. PhD. Ilie
Luceac, Assist. Prof. PhD. Harieta Mareci, Vasile Tărățeanu.

I.T. MANAGEMENT: Nadina Cioban.

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI

2007, Nr. 4
Anul XIV. Nr. 56

Redactor-șef: ALEXANDRINA CERNOV
Membru de onoare al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE: prof. univ. dr. Mircea Anghelescu (București),
acad. Radu Grigorovici (București), Ștefan Hostiuc (Cernăuți),
conf. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), conf. univ. dr. Florin Pintescu (Suceava),
prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu (Iași), Arcadie Suceveanu (Chișinău),
Bogdan-Alexandru Jitea (București), dr. Constantin Ungureanu (Chișinău),
Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române (București).

REDACȚIA: prof. dr. Alexandrina Cernov, prof. univ. dr. Ilie Luceac,
lector univ. dr. Harieta Mareci, Vasile Tărățeanu.

CULEGERE COMPUTERIZATĂ: Nadina Cioban.

CONTENTS

BUCOVINA – HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES

Marin Gherman, <i>Beyond the Limits of Knowledge. Press Monitoring (1 August–15 November 2007)</i>	9
--	---

THEORY, CRITICISM AND LITERARY HISTORY

Nicolae Georgescu, <i>The Illness and Death of Eminescu. A Common-sense Philological Approach (I)</i>	22
Ion Filipciuc, <i>Mircea Eliade among Bucovinians</i>	54

POETRY

Constantin Hrehor, <i>Poems</i>	67
Mihaela Herghilgiu, <i>Poems</i>	74
Liviu Popescu, <i>Poems</i>	81
Marin Gherman, <i>Poems</i>	89
Niculae Chiriță, <i>Poems</i>	96

PROSE

Vasile Andru (<i>The Chronology of Life Up To Now</i>) (<i>Portrait</i>)	100
Vasile Andru, <i>The Sleep of a Hundred Years</i> (excerpt from the novel <i>The Hidden Gardens</i>)	104

CHRONICLE OF CHERNIVTSI LIFE

Dorina Ciobanu, <i>Cross-border Projects: the Upper Prut Euro-region</i>	114
Dorina Ciobanu, <i>On Romanian Literature in Chernivtsi</i> [The Chernivtsi Sixth Annual International Romanian Book Salon, 11–12 October 2007]	118

NEW EDITORIAL APPEARANCES IN NORTH BUCOVINA

Fyodor Dostoevsky, <i>Poor Folk. Novel (translated from the Russian by Mircea Lutic)</i>	123
*** A Shower of Stars. Prose for Children and Adolescents, vol. II (<i>translated by Mircea Lutic</i>)	124
Leo Tolstoy, <i>Tales from Sevastopol (translated from Russian by Mircea Lutic)</i> ..	124
Chabua Amiredzhibi, <i>Data Tutashhia. Novel, vol. I (translated from Russian by Mircea Lutic)</i>	125
Silvia Caba-Ghivireac, <i>In the Cradle of Skylarks. Verses</i>	126
Romeo Săndulescu, <i>Near or as Far as Can Be. Verses</i>	127

Constantin Ciopraga , <i>On Romeo Săndulescu</i>	129
Valentin Ciucă , <i>The Portrait of a Sentiment, the Image of a History</i>	132

BOOKS. REVIEWS. CONFERENCES

Harieta Mareci , <i>The Speeches of Eudoxiu Hurmuzaki in the Diet of Bucovina (From the Parliamentary Life of Bucovina in the Latter Half of the Nineteenth Century)</i> . Bilingual edition. Text established by Ilie Luceac. Preface, notes and commentaries by Ilie Luceac. Translation of the German text by Catrinel Pleșu. The Romanian Cultural Institute, Bucharest, 2007, 367 pages.	134
Ilie Luceac , <i>Anniversary Conferences and Summing-up [The Europe of Regions: Bucovina Conference – Baltic Academy, Sankelmark (Germany) – I – The Centre for Study of Bucovina Issues, Chernivtsi (Ukraine)]</i>	140
Contents, „Glasul Bucovinei“, no. 1–4, 2007	147

SUMAR

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

Marin Gherman, În afara limitelor de cunoaștere. Monitoring-ul presei (1 august – 15 noiembrie 2007)	9
---	----------

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Nicolae Georgescu, Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun-simț (I)	22
Ion Filipciuc, Mircea Eliade printre bucovineni	54

POEZIE

Constantin Hrehor, Poezii	67
Mihaela Herghiligiu, Poezii	74
Liviu Popescu, Poezii	81
Marin Gherman, Poezii	89
Nicolae Chiriță, Poezii	96

PROZĂ

Vasile Andru (Cronologia vieții de până acum) (Medalion)	100
Vasile Andru, Somnul de o sută de ani (fragment din romanul Grădinile ascunse)	104

CRONICA VIEȚII CERNĂUȚENE

Dorina Ciobanu, Proiecte transfrontaliere: Euroregiunea „Prutul de Sus“	114
Dorina Ciobanu, Despre cartea românească la Cernăuți [Salonul Internațional de Carte Românească de la Cernăuți. Ediția a VI-a, 11–12 octombrie 2007]	118

NOI APARIȚII EDITORIALE NORD-BUCOVINENE

Feodor Dostoievski, Oameni sărmani. Roman (traducere din limba rusă de Mircea Lutic)	123
*** Ploaie de stele. Proză pentru copii și adolescenți, vol. II (traducere de Mircea Lutic)	124
Lev Tolstoi, Povestiri din Sevastopol (traducere din limba rusă de Mircea Lutic)	124
Ciabua Amiredjibi, Data Tutașhia. Roman, vol. I (traducere din limba rusă de Mircea Lutic)	125

Silvia Caba-Ghivireac , În leagănul ciocârlilor. <i>Versuri</i>	126
Romeo Săndulescu , Aproape sau cât mai departe. <i>Versuri</i>	127
Constantin Ciopraga , <i>Despre Romeo Săndulescu</i>	129
Valentin Ciucă , <i>Portretul unui sentiment, imaginea unei istorii</i>	132

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

Harieta Mareci , <i>Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei (Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)</i> . Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu. Institutul Cultural Român, București, 2007, 367 p.....	134
Ilie Luceac , <i>Conferințe și bilanțuri aniversare</i> . [Conferința „Europa regiunilor: Bucovina” – Academia Baltica, Sankelmark (Germania) – / – Centrul Bucovinean pentru Studierea Problemelor Bucovinei, Cernăuți (Ucraina)]	140
Sumar, „Glasul Bucovinei“, nr. 1–4, 2007	147

Bucovina – procese istorice și sociale

ÎN AFARA LIMITELOR DE CUNOAȘTERE

MONITORING-UL PRESEI

(1 august – 15 noiembrie 2007)

Marin Gherman

Cernăuți

Atmosfera preelectorală din Ucraina a fost dură de la început. Soluția crizei dezolante și-a găsit forma într-un compromis politic care a început să fie rezolvabil. Implementarea măsurilor legate de alegeri nu a provocat un optimism exploziv în societate. Chiar și faptul renașterii din cenușă – ca și pasărea Phoenix – a maratonului electoral a fost în mare măsură respins de către societatea suprasaturată de promisiuni manipulatorii. Însă lupta ideilor s-a desfășurat și în aceste condiții. Ea a devenit simplă, poate chiar mai sărăcăcioasă. Politologii și alți experți în domeniu se întrebau dacă nu cumva alegerile vor avea efectul scontat. În cazul unui răspuns pozitiv toți aveau să se întrebe care va fi acest efect? Alegerile organizate ca un răspuns la încercarea unor forțe de a monopoliza sistemul politico-social și structurile de conducere au căpătat alte forme și alte legități, cât și alte scopuri.

Forțele politice nu au găsit altceva mai bun decât să poarte o luptă de idei. Însă nu a fost o luptă obișnuită, ci o luptă menită pentru discreditarea pozițiilor ideologice și mai ales a pozițiilor politice susținute de oponenți. În aceste momente opinia publică nu s-a lăsat dusă în eroare în fața încercărilor forțelor politice de a construi o intrigă artificială și în mod creativ a început să joace rolul de public pasiv.

Aceste evenimente au menirea să determine soarta poporului pe următorii doi-trei ani. De aceea, adevărata concordie socială a devenit mai râvnită decât intriga și ironia artificială.

ALEGERILE BAT LA UȘĂ

La începutul lunii august o mulțime de ziare, reviste republicane și regionale au publicat Hotărârea Comisiei Electorale Centrale din 1 decembrie 2005, cu privire la formarea circumscripțiilor electorale teritoriale. Însă pentru organizarea alegerilor anticipate ale deputaților poporului din Ucraina din 30 septembrie 2007 au fost folosite circumscripțiile electorale teritoriale, formate în conformitate cu Hotărârea amintită. În ea se spune că vor fi formate 225 circumscripții. Patru circumscripții vor fi formate pe teritoriul regiunii Cernăuți. În felul acesta, a fost

pus în circulație mecanismul noului ciclu electoral. Pe de altă parte, numărul circumscripțiilor electorale este o noțiune rudimentară a sistemelor electorale majoritare și mixte, care funcționau anterior în Ucraina. Nu trebuie să uităm faptul că alegerile din 30 septembrie au fost extraordinare, impunând niște strategii și practici moderne.

Odată cu instituționalizarea legală a alegerilor, partidele și alianțele politice au început să se deplaseze spre ziua decisivă de 30 septembrie. Competiția forțelor multicolore trecea în perioada respectivă de la o fază la alta. Politicienii experimentați, politologii, tehnologii politici au început să caute teritorii nevalorificate într-o țară a electoratului neutru. În prim plan trebuiau să apară niște idei noi, care ar avea puterea de a mobiliza societatea. În consecință, fiecare forță politică a încercat să introducă în programul său electoral inovații ideologice.

Publicația republicană „Argumenty i facty“ (Argumente și fapte) scrie despre una dintre aceste idei. De exemplu, Blocul Iuliei Tymoșenko a mers la alegeri cu ideea întocmirii unei noi Constituții. BLuT argumentează acest lucru prin faptul că Legea fundamentală din 28 iunie 1996 a fost primită nu ca un rezultat al consensului politic, ci ca un rezultat al compromisului și negocierilor, care au durat câțiva ani buni. Această Constituție nu ține cont de realitatea socială și economică a țării. „Pentru ca Legea fundamentală să devină o temelie echilibrată la edificarea unor strategii de dezvoltare a statului, trebuie ca ea (Constituția) să fie scrisă de către popor“¹. Această idee este justificată și din punct de vedere științific. Institutul de Psihologie Socială și Politică din cadrul Academiei de Științe Pedagogice din Ucraina a făcut aprecieri referitoare la rezultatele unei cercetări sociologice. Conform acesteia, 56% din cei interogați doresc să participe la întocmirea unei noi Constituții după un referendum. Oponenți sunt mai puțini – 22%. Sociologii subliniază că ideea unei Constituții noi este susținută atât în vestul (56%), cât și în estul Ucrainei (57%). Cu alte cuvinte, electoratul Iuliei Tymoșenko și cel al Partidului Regiunilor își unește pozițiile în această situație. Opinia publică dezorientată se consolidează.

Dacă BLuT susține ideea noii Constituții, atunci alianța „Ucraina Noastră – Autoapărarea Națională“ merge la alegeri cu ideea anulării imunității de deputat al poporului. „Ucraina Noastră – Autoapărarea Națională“ consideră că imunitatea de deputat are consecințe nefaste pentru democrația ucraineană. Anularea imunității va duce la îmbunătățirea climatului politic din țară. Ideea anulării acestei imunități era îndreptată inițial contra Partidului Regiunilor. Însă la mijlocul lunii august, liderii regiunilor au afirmat că partidul lor se pronunță și el pentru anularea imunității – dar o anulare reală. În felul acesta, ideea a fost preluată de Partidul Regiunilor. Liderul regiunilor, Viktor Ianukovyci, a declarat că dacă e vorba să fie anulată imunitatea de deputat, de ce să nu fie lipsiți de aceasta și președintele țării, membrii guvernului, cât și funcționarii de stat. Forțele politice au mers și mai departe. În luna august au afirmat că se pronunță pentru anularea facilităților și înlesnirilor pentru categoria funcționarilor de stat. Dorind să combată ideea anulării imunității politice pro-prezidențiale, regionalii au convocat sesiunea Parlamentului la începutul lunii septembrie. Spikerul Radei Supreme, Aleksandr Moroz, a ignorat o mulțime de momente din regulamentul parlamentar. Deputații au votat pentru anularea imunității și facilităților fără să fi luat în considerație

faptul că pentru aceasta sunt necesare 300 de voturi, ei fiind prezenți în sală doar 269! Astfel, competiția ideilor a devenit decisivă pentru partide.

„Argumenty i facty“ din august 2007 publică un articol cu privire la spectrul ideologic al partidelor politice care vor participa la alegerile extraordinare. Autorul articolului analizează componența alianțelor politice și ideologiile acestora.

Spectrul ideologic ²				
Forțe de dreapta	Dreapta-centriști	Centriști	Centriști-stânga	Forțe de stânga
Partidul Regiunilor				
	Partidul Industriașilor și Întreprinzătorilor din Ucraina	„Vice“	Partidul Regiunilor, PSD(u)U, Trudova Ucraina, Batkivshcyna (deputații refugiați)	
BIuT				
	Batkivshcyna, Partidul Reformelor și Ordinii	PUSD (Onopenko)		
Ucraina Noastră – Autoapărarea Națională				
„Sobor“, UCD, CNUN, „Pora“	Partidul Apărătorilor Patriei, Ucraina Noastră, Partidul European din Ucraina, PPU, MPU	Ucraina – Înainte!		
Pentru cei de dreapta		Pentru centriști		Pentru cei de stânga
<ul style="list-style-type: none"> – Conservatorism – Naționalism – Economie de piață – Drepturile întreprinzătorilor – Proprietate privată 		<ul style="list-style-type: none"> – Economie de piață orientată social – Simbioza economiei de piață și a celei centralizate – Siguranță socială limitată 		<ul style="list-style-type: none"> – Siguranță socială – Drepturile lucrătorilor – Economie dirijată – Proprietate obștească

Specificul celor mai mari forțe politice ucrainene constă în faptul că structura lor ideologică internă este contradictorie. De exemplu, în Partidul Regiunilor, care este o forță de centru-stânga, se evidențiază Inna Bogoslovskia – liderul

partidului „Vice“, care este partid de orientare centristă. Dacă vorbim despre Partidul Regiunilor, problema nu este de natură ideologică, ci mai curând de natură istorică. Populația Ucrainei a însușit și a reținut bine conflictele și disputele care au avut loc în trecut dintre membrii actuali ai partidului. Însă deținătorul celui mai bogat spectru ideologic nu este Partidul Regiunilor. Acest rol îl joacă alianța Ucraina Noastră – Autoapărarea Națională, care dorește să se transforme într-o forță puternică din punct de vedere ideologic și se identifică în întregime cu ideologia centristă de dreapta. Faptul formării alianțelor politice fără vreun temei ideologic mărturisește despre absența influenței ideologiei asupra stratificării politice și sociale și înseamnă micșorarea procentajului de logică în viața politică. Societatea trăiește în continuare între două extremități: forțele de stânga și forțele de dreapta.

La mijlocul lunii septembrie au apărut o serie de cercetări sociologice, prognoze politice referitoare la tema: Cine va reuși să nimerească în Parlament în urma alegerilor. Paradoxal, în cazul dat, este faptul că prognozele politicianilor nu coincideau, aceștia intenționând să folosească prognoza în scopuri politice și de agitație.

Dacă Aleksandr Moroz se arăta încrezător în faptul că socialiștii au depășit pragul electoral, acest optimism al lui nu este împărtășit de liderul comuniștilor, Petro Simonenko. Acesta din urmă regretă că în viitorul Parlament nu vor fi prezente principalele formațiuni de stânga: Partidul Socialist și Partidul Socialist Progresist, scrie publicația „Libertatea Cuvântului“. Publicația mai consemnează: „Viktor Ianukovyci, aflându-se în regiunea Dnepropetrovsk, a făcut o declarație foarte drastică, cum că se pregătește zădărnicierea alegerilor. Potrivit premierului, unii membri ai consiliilor electorale de sector sunt instruiți pentru a nu semna protocolul privind rezultatele alegerilor, pentru ca astfel ele să fie considerate nevalabile“³.

Publicația republicană „Stolicinye Novosti“ (Noutăți din Capitală) din 25 septembrie 2007 face o prognoză politică în legătură cu alegerile anticipate. Autorul pronosticului este Serghei Kivalov (fostul șef al Comisiei Electorale Centrale), care scrie în articolul *Aritmetica costă milioane* că rezultatele definitive ale alegerilor vor fi cunoscute înainte de anul nou. Serghei Kivalov consideră că în legătură cu aceasta vor apărea multe alte probleme. În primul rând va fi foarte actuală problema bugetară. Este un lucru cunoscut că bugetul trebuie adoptat în luna decembrie. „Întârzierea procesului bugetar este în folosul unor forțe, care apoi îl vor învinui în legătură cu aceasta pe Viktor Ianukovyci de toate eșecurile economice... Statul pierde în fiecare zi milioane... Dar aceasta nu e o problemă pentru acei care-și fac popularitate“⁴.

ALEGERI ANTICIPATE: APRIORI ȘI APOSTERIORI

Evenimentele politice care aveau loc în legătură cu apropierea alegerilor își pierdeau efectele iluzorii. Și a venit ziua când totul a devenit simplu și concret: multășteptata zi de 30 septembrie.

După ziua alegerilor, majoritatea publicațiilor din țară scriau despre procesul electoral, fraudele și rezultatele acestora. Ziarul „Libertatea Cuvântului“ menționa

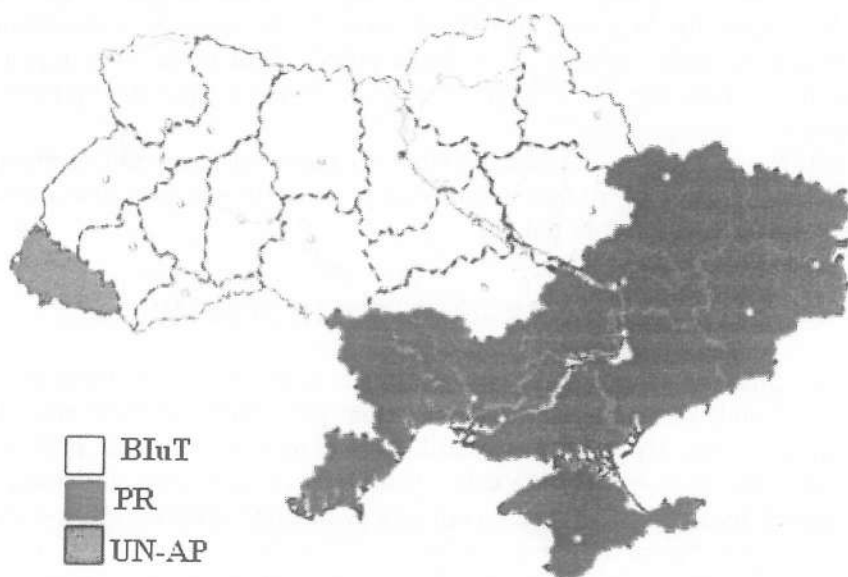
că alegerile au avut un caracter democratic, liber, onest, deși n-au fost lipsite de fraude. Încălcările care au avut loc n-au influențat esențial asupra rezultatelor scrutinului, fiindcă n-au afectat sistemul în întregime⁵. Publicația subliniază faptul că Partidul Socialist, după cum a și fost pronosticul, nu va fi prezent în Rada Supremă. Acest partid va fi nevoit să activeze pentru prima dată în afara Parlamentului. Socialiștilor nu le-a ajuns 0,14% din voturi ca să rămână în Rada Supremă. Au depășit bariera electorală de 3% cinci dintre cele mai importante forțe politice: Partidul Regiunilor, Blocul „Iuliei Tymošenko“, Uniunea Populară – Autoapărarea Națională, Partidul Comunist al Ucrainei, Blocul lui Litvin.

La 15 octombrie, conform legii, Comisia Electorală Centrală a oficializat rezultatele definitive ale alegerilor parlamentare anticipate.

Conform site-ului oficial, rezultatele alegerilor parlamentare anticipate sunt următoarele⁶:

1. Partidul Regiunilor – 34,37%
2. BIuT – 30,31%
3. Ucraina Noastră – Autoapărarea Națională – 14,15%
4. Partidul Comunist – 5,39%
5. Blocul lui Litvin – 3,96%.

Preferințele electorale din Ucraina

Publicația „Libertatea Cuvântului“ din 19 octombrie 2007 scrie că în unul din articolele sale, publicat în ziarul parlamentar „Golos Ukrainy“ (Glasul Ucrainei), Aleksandr Moroz, liderul socialiștilor, a recunoscut că socialiștii au

pierdut din cauza trădării. Moroz are în vedere trădarea din partea electoratului. El consideră că adepții socialiștilor „s-au vândut“. De fapt, „a lua un ban și a da milioane, a se vinde pe rând, apoi a vinde întreaga societate – înseamnă trădare“, opina A. Moroz.

Pe 17 octombrie, liderii UN-AP și BluT au semnat acordul de coaliție, la baza căruia stau principiile politice ale formațiunii BluT, care prevăd douăsprezece legi de importanță deosebită. Președintele a salutat formarea coaliției. Pe de altă parte, publicația „Argumenty i facty“ scrie că crearea coaliției parlamentare între cele două forțe poate fi blocată, și nu în ultimul rând, de președinte. Șeful statului are frică că, odată cu crearea coaliției, controlul său asupra partidului „Ucraina Noastră“ va fi minimalizat. De aceea, reapar ideile creării unei „alianțe largi“, care va include toate forțele parlamentare. Contra acestei alianțe se pronunță Iulia Tymoșenko.

Coaliția UN-AP și BluT, însă, nu deține majoritatea constituțională (300 de voturi) pentru adoptarea amendamentelor la Constituție. Președintele a declarat că anul 2008 va fi anul Constituției, adică va fi înfăptuită reforma constituțională după propriul scenariu. Majoritatea politologilor ucraineni consideră că această alianță va fi efemeră. Eficacitatea politicii publice va depinde de căile și instrumentele cu ajutorul cărora se vor rezolva conflictele sociale acute. De aceea rolul forței nr.3 (nu se știe care) din alianță va fi decisiv. Publicațiile „Express“, „Bulvar“, „Deny“ scriu că Partidul Regiunilor nu dorește să colaboreze cu coaliția portocalie în sensul unei alianțe largi, fiindcă el nu vrea să-și asume răspunderea eșecurilor guvernului. Izolarea politică inițiată de către regionali creează șanse mari pentru Ianukovyci, care poate deveni în anul 2009 președinte al Ucrainei.

Odată cu încheierea maratonului electoral a început maratonul compromisiștilor și alianțelor. Adică ideea de maraton la noi a devenit perpetuă. Această idee e sinonimul noțiunii de politică.

CONTURAREA PROCESULUI POLITIC

În numărul special „Top-100“ al revistei republicane „Korrespondent“ (Correspondentul) din 17 august a.c., a fost dat publicității reitingul celor mai influenți ucraineni. Cu ajutorul experților din domeniul științelor politice și economice, revista stabilește lista celor o sută de ucraineni care au devenit cei mai influenți din societate. Printre experți s-au evidențiat Vadim Karasiov, Aleksei Garan, Vladimir Fesenko, Konst Bondarenko (toți politologi), Aleksei Blinov, Konstantin Kuznețov (economiști), precum și mulți jurnaliști, sociologi și bussinesmani. Experții au stabilit, împreună cu redacția revistei „Korrespondent“, că cel mai influent ucrainean este premierul Viktor Ianukovyci. Datorită stabilității cursului valutar și a valutei naționale, premierul ocupă locul întâi. Pe locul doi s-a situat președintele țării Viktor Iușcenko.

Conform revistei „Korrespondent“, cei mai influenți ucraineni sunt⁷:

1	Viktor Ianukovyci	<i>Prim-ministrul Ucrainei</i>
2	Viktor Iușcenko	Președintele Ucrainei
3	Rinat Ahmetov	Proprietarul corporației „SCM“
4	Iulia Tymoșenko	Liderul BIuT
5	Viktor Baloga	Șeful Secretariatului președintelui Ucrainei
6	Mykola Azarov	Ministrul de finanțe
7	Igor Kolomoiskyi	Membrul Consiliului „PrivatBanc“
8	Viktor Pinciuk	Proprietarul corporației „Interpaip“
9	Yuri Luțenko	Liderul „UN-AP“
10	Andrei Kliuev	Vicepremierul în problemele Complexului energetic și al combustibilului
11	Serghei Taruta	Membrul Consiliului director al „Alianței industriale a Donbasului“
12	Arseni Iațeniuk	Ministrul de externe
13	Grigori Surkis	Președintele Federației Fotbalului Ucrainei
[...] 18	Dmytro Firtash	Coproprietarul RosUkrEnergo
[...] 27	Petro Simonenko	Liderul Partidului Comunist
[...] 49	Vladimir Klyciko	Boxer
[...] 51	Oleg Skripka	Muzician
[...] 69	Andrei Shevchenko	Fotbalist
[...] 95	Marina și Serghei Diacenko	Scriitori
[...]100	Konstantin Zatulin	Deputat în Duma de Stat a Rusiei

Proporțiile influenței sunt următoarele: din 100 de ucraineni, 35 sunt bussinesmani, mai mult de 50% din listă ocupă reprezentanții celor mai mari partide din Ucraina, majoritatea s-au născut în orașe mari.

Merită menționat și faptul că la poziția nr. 12 se află ministrul de externe Arseni Iațeniuk, care este originar din orașul Cernăuți. La poziția nr. 18 se află proprietarul „Group DF“ Dmytro Firtash, originar din satul Bogdanivka, regiunea Cernăuți. Aceștia sunt unicii reprezentanți ai Bucovinei în lista „Top-100“.

Cel mai influent ucrainean al anului 2006, Rinat Ahmetov, de data aceasta s-a plasat pe locul trei. Jurnaliștii consideră că odată cu întărirea pozițiilor politice ale premierului, Ahmetov a devenit o figură mai importantă pentru economie, decât pentru politică. Cu toate acestea, se așteaptă că în viitorul apropiat proprietarul corporației System Capital Management (SCM) își va întări pozițiile politice.

Publicația republicană „Argumenty i facty“ din septembrie 2007 reflectă evenimentele legate de globalizarea alimentară. Savanții britanici au afirmat că Ucraina e unica țară care e în stare să salveze Europa de criza alimentară ce se așteaptă să se declanșeze în viitorul apropiat. Conform datelor organizațiilor mondiale de agro-politică și economie alimentară, în următorii 9–10 ani se așteaptă creșterea bruscă a prețurilor la produsele alimentare. Această creștere va avea loc în urma mai multor factori, iar cel mai important factor va fi majorarea prețurilor la combustibil și energie electrică. Experții afirmă, de asemenea, că 32% din cantitatea de porumb în SUA, 18 mln tone de grâu în UE și 500 mln tone de zahăr în Brazilia se vor folosi în scopuri de producere a etanolului și biodiesel-ului.

Acest fapt va provoca creșterea cererii în alte sfere. Un alt factor este creșterea populației multor state (India, China, Brazilia). Statele democrației dezvoltate se vor orienta către țările care se află în proces de dezvoltare. Un loc deosebit îl ocupă Ucraina. Însă apare o altă întrebare, și anume, dacă statul ucrainean va fi în stare să se acomodeze la cerințele proceselor globale. În ziua de astăzi Ucraina trebuie să analizeze cu seriozitate propunerea Federației Ruse de a înființa „OPEK-ul grâului“. Acest lucru va da posibilitate Ucrainei de a dicta situația economică și de a beneficia de rezultate majore. Înființarea unei astfel de organizații va stabili standardele prețurilor de piață. Astfel, dacă Rusia sau Kazahstan vor avea probleme temporare cu exportul cerealiilor, Ucraina poate oferi ajutor, echilibrând oferta, și invers. Însă pentru aceasta trebuie să se ia o decizie în plan intern, și anume, pământul trebuie să devină marfă, adică să poată fi vândut sau cumpărat. Aceasta nu este o mistică, ci mai curând o statistică.

Publicația republicană „Vecirni Vesti“ (Noutățile de seară) din 20 septembrie 2007 scrie despre noile contacte diplomatice dintre Ucraina și Ungaria. În cadrul întâlnirii diplomatice dintre ministrul de externe al Ucrainei Arseni Iașeniuk și omologul său King Hents a fost semnat documentul potrivit căruia se va simplifica regimul de vize pentru locuitorii regiunilor de lângă hotarul ucraineano-maghiar. Conform documentului, cetățenii Ucrainei au dreptul să se folosească de regimul fără vize cu condiția ca aceștia să locuiască în zona de frontieră mai mult de trei ani. Viza va costa doar 20 euro. Acest pas diplomatic a înșeninat puțin relațiile bilaterale, în sensul colaborării reciproce dintre cele două popoare. Pe lângă aceasta, documentul are menirea de a amortiza sau chiar a ameliora colaborarea etno-culturală în regiunile respective.

EVENTIMENTE REGIONALE

Ziarul regional „Zorile Bucovinei“ din 8 august 2007 scrie despre includerea ansamblului arhitectonic al fostei Reședințe a mitropoliților Bucovinei în lista obiectivelor moștenirii universale care se află sub egida UNESCO. După cum a menționat rectorul Universității Naționale din Cernăuți, profesorul Stepan Melniciuk, edificiul fostei Reședințe Mitropolitane a fost inclus în lista prealabilă a monumentelor istorice. Acest fapt înseamnă că aprobarea finală va fi ireversibilă. În următorii doi-trei ani se vor face filmări amănunțite din aer, descrieri temeinice a obiectivului, vor fi organizate diferite conferințe, care vor dezbate importanța ocrotirii monumentului istoric, unicat. Ministrul adjunct al afacerilor externe, Volodymyr Ogryzko, a promis să acorde ajutor în rezolvarea acestor probleme importante. Vara aceasta, Ogryzko a vizitat în special Cernăuțiul, pentru a se convinge la fața locului de importanța arhitecturală a originalei construcții, realizată de Iosif Hlavka, cât și de celelalte frumuseți ale orașului.

Publicația regională „Svoboda slova“ (Libertatea Cuvântului) din 9 august 2007 scrie despre ieșirea lui Vasyl Zabrodskyi din rândurile Partidului Social-Democrat (unit) al Ucrainei. La o întâlnire cu ziaristii, el a afirmat că și-a înaintat cererea de ieșire din rândurile partidului. Motivul acestei hotărâri s-a dovedit a fi decizia congresului Partidului Social-Democrat (unit), și anume, de a nu participa ca forță politică la alegeri. Nu demult V. Zabrodskyi a renunțat la

postul obștesc de consilier al șefului ARS, motivând acest lucru prin faptul că e membru al PSD(u)U. La întrebarea, dacă el se va întoarce la ideea de a accepta postul care i s-a propus, Zabrodskyi a răspuns că „postul nu e troleibuz, în care când vrei intri, când vrei ieși“. În același timp, dânsul nu este împotriva să devină consilier, cu condiția însă ca o asemenea propunere să-i fie făcută din partea șefului administrației regionale de stat, dl V. Kuliș. „Zorile Bucovinei“, într-un articol dedicat acestui eveniment, face următoarea apreciere: „V. Zabrodskyi rămâne unul din pușinii politicieni la nivel local care este cinstit, și care, spre deosebire de alții, nu-și schimbă pozițiile după cum suflă vânturile, numai pentru a obține careva mijloace bănești sau capital politic“⁸.

Publicația regională „Zorile Bucovinei“ din 10 octombrie 2007 scrie despre instalarea la Cernăuți a bustului împăratului Austro-Ungariei Franz Joseph I. Dezvelirea festivă a bustului a avut loc la 5 octombrie, la inițiativa pictorului postmodernist cernăuțean Anatolii Fedirko. Bustul a fost instalat pe strada Șolom-Aleihem, 26, pe locul unde în anul 1880 cernăuțenii l-au întâmpinat pe împărat. Franz Joseph a mai vizitat orașul și în anul 1888. El se interesa personal de dezvoltarea Cernăuțiului. Anume prin decizia sa, și la insistența intelectualilor bucovineni din familia Hurmuzaki, cât și a altora, Bucovina a obținut în secolul al XIX-lea un statut special, ceea ce a contribuit la dezvoltarea ei economică, politică și culturală.

RELAȚIILE UCRAINEANO-ROMÂNE

Publicația regională „Libertatea Cuvântului“ din 17 august 2007 scrie despre problema referitoare la Insula Șerpilor și la cea a canalului Bystroe. Yuri Malko, ambasadorul Ucrainei la București, îndreptățește acțiunile Kievului în privința reconstrucției canalului navigabil de mare adâncime, care să facă legătura între Dunăre și Marea Neagră. Ambasadorul consideră că în perioada în care canalul n-a funcționat, viața economică și socială a întregii regiuni vecine s-a degradat serios. Yuri Malko susține că cele două părți cointeresate vor găsi soluțiile necesare în cooperarea lor cu instituțiile internaționale, în conformitate cu respectarea obligațiilor în domeniul mediului. Deci, Ucraina intenționează să accepte deciziile instanțelor internaționale în ceea ce privește canalul Bystroe și platoul continental din jurul Insulei Șerpilor.

Publicația regională „Zorile Bucovinei“ din 29 august 2007, în articolul *Prinos de bune speranțe pentru ucrainenii din Suceava*, scrie despre inaugurarea unei secții de carte ucraineană în Librăria „Lidana“ din orașul Suceava. La festivitățile de deschidere au participat mulți demnitari de stat, precum și persoane din conducerea județului Suceava, cât și din conducerea regiunii Cernăuți. De exemplu, consulul general al României la Cernăuți, prof. Romeo Săndulescu, exprimându-și mulțumirea sa în legătură cu faptul că la Suceava a ajuns cartea ucraineană, și-a exprimat ideea că a apărut un motiv serios de a face același lucru și la Cernăuți, unde comunitatea românească cere de foarte mult timp deschiderea unei librării și biblioteci. Consulul general al Ucrainei la Suceava, dl. Igor Nikșyci, a spus că e simbolic și minunat faptul că pe rafturile de la Suceava, rezervate cărții ucrainene, se află în ediții bilingve creația poetică a lui Mihai Eminescu și

Taras Șevcenko. El consideră că acesta a fost cel mai frumos cadou făcut copiilor ucraineni din România de Ziua independenței Ucrainei.

Publicația regională „Libertatea Cuvântului“ din 7 septembrie 2007, în articolul *Podul mâncat de carii dintre România și Ucraina*, scrie despre problemele nerezolvate în cadrul relațiilor ucraineano-române. Pe lângă cele existente, a mai apărut și problema închiderii podului peste râul Tisa. Acest pod a fost închis pe 22 august 2007, pe o durată nedeterminată. De menționat că nu a trecut nici un an de când a fost inaugurat – pe 15 ianuarie 2007 – în prezența președinților Traian Băsescu și Viktor Iușcenko. Primarul localității Sighetul Marmației, Ion Blebea, consideră că podul a fost construit intenționat defectuos. Bârnelor de lemn au fost acoperite de ciuperci și au putrezit dintr-un motiv foarte simplu: lemnul nu a fost pregătit cum trebuie, fiind lăsat să mucegăiască și să facă ciupercă, „la fel ca și relațiile dintre România și Ucraina“⁹, după cum scrie ziarul. Autorul articolului consideră că pe lângă acest caz există și multe altele. Autoritățile ucrainene și-au declarat în mai multe rânduri nemulțumirea pentru faptul că România acordă cetățenie română etnicilor români din nordul Bucovinei, din Maramureșul istoric sau Basarabia de sud. Mai mulți politicieni de la Kiev consideră că statul român acordă ilegal cetățenie zecilor, chiar sutelor de mii de solicitanți. În felul acesta vechile probleme în loc să dispară definitiv, reapar în spațiul informațional.

„Libertatea Cuvântului“ din 27 octombrie 2007 publică interviul ambasadorului extraordinar și plenipotențiar al României în Ucraina, Traian-Laurențiu Hristea, acordat săptămânalului „Kyivskyi telegraf“. Domnul ambasador vorbește despre anul 1997, ca fiind un an în care România și Ucraina au încheiat Tratatul de bază. În acest tratat au fost determinate clar principiile relațiilor bilaterale. Tratatul indică recunoașterea suveranității, independenței și integrității teritoriale a ambelor state. De fapt, a fost confirmată inviolabilitatea frontierelor. Traian-Laurențiu Hristea apreciază pozitiv dinamica relațiilor economice dintre România și Ucraina după 1 ianuarie 2007. El consideră că, începând cu anul 2004, se observă o creștere reală a nivelului de credibilitate politică dintre ambele părți. În privința problemei minorităților naționale, domnul ambasador a afirmat: „Trebuie de menționat, că toate chestiunile referitoare la minoritățile noastre se soluționează în baza articolului 13 al Tratatului de bază ucraineano-român. De exemplu, în anul 2007 statul nostru a alocat Uniunii Ucrainenilor din România mai mult de un milion de euro. Există o comisie mixtă în problemele drepturilor minorităților naționale. Acum planificăm etapa a treia a monitorizării comune în România și Ucraina, cu asistența experților Consiliului Europei și OSCE pentru drepturile minorităților naționale“¹⁰.

Vizita oficială a președintelui Ucrainei Viktor Iușcenko în România, de la 30–31 octombrie 2007, și-a găsit reflectarea într-o serie de publicații din Ucraina. Presa regională, în acest sens, a fost mai vivace. De exemplu, ziarul „Zorile Bucovinei“, din 2 noiembrie 2007, scrie despre contactele bilaterale în contextul proceselor politice actuale. Astfel, România și Ucraina au demonstrat că sunt cointerestate în dezvoltarea relațiilor interstatale. Președintele Ucrainei s-a întâlnit și cu Traian Băsescu și cu premierul Călin Popescu-Tăriceanu. Viktor Iușcenko a participat la ceremonia inaugurării Centrului Cultural-Infomațional Ucrainean din București. Președintele Iușcenko a menționat că cele două țări trebuie să fie

parteneri în rezolvarea chestiunilor legate de viața culturală a popoarelor lor. Președintele apreciază vizita sa în România ca fiind „foarte reușită“. După spusele dl. Iușcenko, chestiunile problematice s-au discutat într-o atmosferă caldă și foarte corectă. Iușcenko nu exclude că procesul de tratative va dura câțiva ani, în urma căruia se va găsi o soluție acceptabilă a problemelor legate de delta Dunării.

Vizita președintelui la București mărturisește despre intensificarea relațiilor bilaterale, în scopul rezolvării problemelor existente și a creării perspectivelor de diversificare a acestei colaborări.

ȘTIRI EXTERNE

Cu vreo 50 de ani în urmă, întrebarea referitoare la apartenența Polului Nord a Terrei la vreun stat nu părea actuală și importantă. Răspunsul putea fi: „Nu contează apartenența, fiindcă acolo e numai gheață și frig“¹¹. Însă, în urma schimbării globale a climei, chiar și Arctica nimereste în zona de interese a multor state. Peste vreo 40–50 de ani în Arctica vor putea fi efectuate lucrări de extragere a bogățiilor minerale. Primii s-au trezit savanții din Federația Rusă, care în cadrul expediției „Arctica-2007“ cercetează șelful Oceanului Înghețat de Nord. Rusia demonstrează că Arctica e o prelungire geografică a coloanei Lomonosov – o fâșie de munți subterani, care se întind până la Arctica. De aceea, ea consideră că are dreptul de a o numi teritoriu rus. În afară de Rusia, dreptul de a deține Arctica și-l mai revendică patru state: Norvegia, Danemarca, SUA și Canada. De exemplu, Danemarca demonstrează că lanțul de munți Lomonosov este o prelungire geografică a Grenlandiei, iar Grenlanda este teritoriu danez. Sperăm că rezolvarea acestei probleme va avea loc în cadrul sesiunilor ONU, în viitorul apropiat.

Evenimentul numărul unu din luna septembrie în Rusia a fost numirea lui Viktor Zubkov în postul de premier al Federației Ruse. Această numire a șocat nu numai 99% din populația țării, dar a și surprins „oamenii președintelui“, și anume, pe V. Surkov și S. Ivanov. Până la această numire, politologii și alți experți considerau că favoritul principal al președintelui este Serghei Ivanov, a cărui numire ar fi însemnat și un răspuns clar la întrebarea: Cine va fi noul președinte în urma alegerilor din anul 2008? Conform publicației „Argumenty i facty“, numirea lui Zubkov subliniază stilul politic de adoptare a hotărârilor de către Vladimir Putin. În momentul când toți așteaptă ca președintele să pună ultimul accent, V. Putin nivelează toate așteptările, tergiversând momentul decisiv. Politologul german Aleksandr Rar consideră că Viktor Zubkov poate să devină liderul Partidului „Edina Rosia“ (Rusia Unică), astfel garantând victoria partidului său la alegerile parlamentare. Un alt expert politic, A. Muhin, vede în V. Zubkov garantul transmiterii legale a puterii de stat.

Jurnalistul publicației republicane „Vysokyi Zamok“ (Cetatea Înaltă), Omar Uzarașvili, consideră că evenimentele în politica rusească sunt asemănătoare cu o partidă de șah, în care fiecare parte vrea să ascundă figura, care în cele din urmă se dovedește a fi regina. Această părere este răspândită acum, în legătură cu apropierea alegerilor parlamentare. În Federația Rusă ele vor avea loc la 2 decembrie 2007. Încă n-au început alegerile parlamentare, dar toți vorbesc de

alte alegeri, care vor avea loc în martie 2008, și anume, alegerile președintelui Federației Ruse. Liderii opoziției ruse promet că la alegerile din anul 2008 forța antiprezidențială va fi reprezentată de un singur candidat. Publicația citează cuvintele liderului mișcării populare „Drugaiia Rosia“ (O altă Rusie), Garri Kasparov. El consideră că jocul politic de-abia a început. „Opoziția consideră că liderii Kremlinului vor numi singuri noul președinte – pe Ivanov, sau pe Medvedev. Însă Putin, într-o clipă, a dărâmat toată construcția părerilor“. În legătură cu viitoarele alegeri, Garri Kasparov a afirmat: „La viitoarele alegeri, Kremlinul nu va permite să existe o adevărată concurență. Puterea de stat va inventa multe pricini din motivul cărora nu se va înregistra candidatul din partea opoziției. De aceea, opoziția trebuie să apară în ochii Kremlinului ca o forță slabă și eterogenă. Jocul de-abia s-a început...“¹²

Publicația „Argumenty i facty“ din octombrie 2007 scrie despre intenția lui Vladimir Putin de a deveni premier-ministru al Federației Ruse. Președintele este de acord cu poziția sa de numărul unu în lista partidului „Edina Rosia“. Putin consideră că opoziția este necesară pentru stat și nu contează care vector ideologic a fost ales de către forța opozantă.

CONCLUZII

Presa ucraineană din perioada 1 august – 15 noiembrie 2007 oglindește procesul politic în contextul proceselor electorale. Alegerile parlamentare anticipate au diminuat efectul informațional și cel din alte sfere sociale. Reclama politică a progresat de la faza latentă la faza legală, impunând publicului o luptă acerbă de idei politice. Această luptă de idei a fost dominată de „destrucțiunile ideologice“. Reclama politică se baza nu pe idei constructive, ci mai curând pe critica oponenților politici.

Evenimentele regionale par a fi, în cazul dat, minuscule față de evenimentele din macrostructura socială. Însă și aici se pot găsi modele politice preluate din procesul politic național.

Oficializarea rezultatelor alegerilor a însemnat și recunoașterea necesității de creare a alianței parlamentare, care va activa conform principiilor democrației liberale.

NOTE

- 1 Olga Perova, *Numai poporul poate să scrie o Constituție corectă*, „Argumenty i facty“, nr.31, august 2007, p. 7.
- 2 Yuri Onyshkiv, *Înlocuirea conform horoscopului ucrainean*, „Argumenty i facty“, nr. 33, august 2007, p. 9.
- 3 V. Basarab, *Miza e prea mare: nimeni nu vrea să piardă*, „Libertatea Cuvântului“, nr. 33, 21 septembrie 2007, p. 3.
- 4 Serghei Kivalov, *Aritmetica costând milioane*, „Stolicinye Novosti“, nr. 35, 25 septembrie 2007, p. 7.

- 5 V. Rusnac, *Noul parlament, după cum s-a și pronosticat, va fi fără socialiști*, „Libertatea Cuvântului“, nr. 35, 5 octombrie 2004.
- 6 *Rezultatele alegerilor parlamentare de la 30 septembrie 2007*, din http://iplus.com.ua/topnovini/novini/vibori2007/volodimirfesenko/20070904_6596.php.
- 7 *Top-100, cei mai influenți ucraineni*, „Korrespondent“, nr. 32, 17 august 2007, p. 6.
- 8 *V. Zbrodskiy a părăsit rândurile PSD(u)U*, „Zorile Bucovinei“, nr. 59, 15 august 2007, p. 1.
- 9 *Podul mâncat de carii dintre România și Ucraina*, „Libertatea Cuvântului“, nr.31, 7 septembrie 2007, p. 2.
- 10 *Traian-Laurențiu Hristea: Minoritatea ucraineană din România și cea românească din Ucraina constituie o punte între țările noastre*, „Libertatea Cuvântului“, nr. 37, 27 octombrie 2007, p. 1–4.
- 11 *Sub gheață – aur și pietre scumpe*, „Argumenty i facty“, nr. 31, august 2007, p. 7.
- 12 *Omar Uzarsvili, Garri Kasparov: „Opoziției îi este convenabil la momentul dat să pară în ochii Kremlinului o forță slabă“*, „Vysokyi Zamok“, nr. 176, 27 septembrie 2007, p. 5.

SUMMARY

The publication of the electoral law, political upheaval and the elections were, in general, the poles around which socio-political events in Ukraine revolved.

The political games between the leaders of the electoral groupings played out in an unusual atmosphere. Each political grouping tended to swallow up neutral voters by means of various ideological innovations. It might be claimed that the most successful such innovation was that brought into play by the BYuT. During the elections, this political alliance managed to gain thirty per cent of the votes, compared to the twenty-two per cent it won in the elections of 2006.

In Chernivtsi, preparations for the six-hundredth anniversary of the city's first documentary attestation and the processes that unfolded in the social sphere were the essential events for the regional press, although they were overshadowed by electoral politics.

Teorie, critică și istorie literară

BOALA ȘI MOARTEA LUI EMINESCU

Abordare filologică de bun-simț

(I)

Nicolae Georgescu

București

1. CUM A MURIT EMINESCU

Ultimele lui ceasuri, povestite de un martor ocular

„Un modest cetățean, mic de stat și cu o bărbuță albă, a suit alaltăieri scările redacției noastre, voind să ne facă o comunicare. Din ziare știa că se va face un serviciu divin de pomenire lui Eminescu și venea să ne spună, și el, ce știa, personal, despre pomenitul de azi.

Modestia acestui om dă o valoare specială datelor furnizate de el, date cari nu sunt în nici un caz lipsite de interes. D. Dumitru Cosmănescu, fost într-o vreme coafor al Regelui, având prăvălie sub vechiul Jockey-Club, «îl servea» adeseori pe Eminescu, care venea acolo împreună cu alți prieteni.

— Era un om domol și foarte așezat. Vorbea totdeauna frumos, ori cu cine ar fi stat de vorbă. Și avea mare plăcere «să-l servesc» eu. Cum intra întreba: «Da' unde e Dumitrache?»

Eu, ca unul care, slavă Domnului, la vârsta mea pot zice că sunt «specialist» și că am servit mii și mii de oameni, mi-aduc aminte și acum că avea un păr frumos, negru, ondulat, dat peste cap. Mustața, mică, era tot neagră.

De-mbrăcat nu l-am văzut niciodată rău îmbrăcat, îi plăceau cravatele negre, făcute «fundă».

Vorbea cu mine, vorbea cu lucrătorii, și mai ales ședea de vorbă cu dl. Ardeleanu, patronul meu de pe vremuri, povestind tot felul de lucruri, fiindcă Ardeleanu era om citit, și fusese și la Paris, studiind să se facă avocat.

*

Când s-a întâmplat nenorocirea că s-a îmbolnăvit, Eminescu a fost dus la Șuțu, unde i s-a dat o cameră a lui, mai bună ca altora. Mă chema tot pe mine să-l servesc și acolo, și mă duceam bucuros. Uneori veneau să-l vadă prieteni, Grigore Manolescu, Hasnaș și alții care-i ziceau lui Eminescu «maestre» și el râdea, bătându-i pe umăr.

Cât a stat la Șuțu, eu cel puțin, nu l-am văzut altfel decât scriind. Scria toată ziua, coli peste coli, și era foarte liniștit.

Dar soarta a făcut însă ca într-o zi să-l văd murind, aș putea zice, pe brațele mele.

Venisem la Șuțu cam pe la 3 după-amiază.

Pe la vreo 4, cum era cald în cameră, Eminescu zice uitându-se lung la mine: «Ia ascultă, Dumitrache, hai prin grădină, să ne plimbăm și să te învăț să cânti *Deșteaptă-te, române!*»

Eu care știam că nu e bine să-i fac împotriva am ieșit cu el în grădină, unde se vede că-l trăgea soarta. Și a început să cânte *Deșteaptă-te, române*, și eu după el. Cânta frumos, avea voce.

Cum mergeam amândoi, unul lângă altul, vine odată pe la spate un alt bolnav d-acolo, unu' furios, care-a fost director sau profesor de liceu la Craiova și, pe la spate, îi dă lui Eminescu în cap cu o cărămidă pe care o avea în mână. Eminescu, lovit după ureche, a căzut jos cu osul capului sfărâmat și cu sângele șiruindu-i pe haine, spunându-mi: «Dumitrache, adu repede doctorul că mă prăpădesc... asta m-a omorât!» L-am luat în brațe și l-am dus în odaia lui, unde l-am întins pe canapea. I-am potrivit capul pe pernă, și când am tras mâna, îmi era plină de sânge. Au venit doctorii, cu Șuțu în cap, și ne-au spus să tăcem, să nu s-audă vorbă afară, că nu e nimic... Dar după o jumătate de oră, bietul Eminescu murise!“

*

Modestia și simplitatea povestitorului nu scad întru nimic caracterul dramatic al acestor ultime ceasuri ale nefericitului poet.

Faptele povestite aici sunt consemnate, de altfel, mai de mult, de acei cari, în vreme, au stabilit condițiile în care Eminescu a fost ucis de un dement, datorită firește numai unei regretabile lipse de supraveghere din partea administrației ospiciului unde și criminalul și victima se găseau la un loc. [Textul a apărut în „Universul“, București, 28 iunie 1926, p. 3, reluat ulterior și în „Cuvântul Ardealului“, Cluj, 1 iulie 1926, și în „Primăvara“, Sânnicolaul Mare, 4 iulie 1926.]

Comentarii

1. Face parte dintre „textele-infern“ privitoare la Eminescu. Nu a fost reluat de nici unul dintre biografii cunoscuți ai poetului (G. Călinescu, G. Muntean, D. Murărașu, P. Vintilă etc.; vom pune față în față toate textele). Textul apare în ziar nesemnlat (ca material făcut în redacție). Dumitru Cosmănescu face două afirmații concordante cu celelalte surse (fără a le cunoaște, probabil): că poetul avea o cameră a lui, specială (vezi jurnalul lui Maiorescu, procesul-verbal încă de la internarea din 1883) și că scria încontinuu în această perioadă. Se știe că în halatul său de spital s-au găsit, după moarte, două poezii: *Viața și Stelele-n cer* („Stelele-n cer / Deasupra mărilor / Ard depărtărilor / Până ce pier. // După un semn / Clătind catargele, / Tremură largile / Vase de lemn: // Niște cetății / Veghind întinsele / Și necuprinsele / Singurătăți. // Orice noroc / Și-ntinde-aripele /

Gonit de clipele / Stării pe loc. // Până ce mor, / Pleacă-te îngere / La trista-mi plângere / Plină de-amor. // Nu e păcat / Ca să se lepede / Clipa cea repede / Ce ni s-a dat?“), publicate ambele în „Fântâna Blanduziei“ din 1 august 1889. Perpessicius dă informația pe jumătate, adică face trimiterea exactă, dar nu spune de nota care însoțește poeziile și în care redactorii afirmă că s-au găsit în halatul poetului după moarte.

2. Grigore Manolescu este vestitul actor (1857–1893) care a jucat în mai toate piesele lui I. L. Caragiale, dar s-a remarcat mai ales în rolul lui Hamlet. A se face legătura – care poate fi doar întâmplătoare – cu caricatura cunoscută a dr. Șuțu hamletizând pe un craniu uman (vezi caricatura în cartea noastră, *A doua viață a lui Eminescu*). Gr. Manolescu era și colaborator la „Fântâna Blanduziei“, unde Eminescu era redactor. Poetul se înconjură de actori pentru că era foarte apropiat de arta lor și de spectacole, în general; în această perioadă, lui Eminescu trebuia să i se joace la Teatrul Național piesa *Lais* – având astfel posibilitatea să câștige niște bani. Sunt chiar știri de presă: „Piesa în versuri a lui Eminescu, prezentată Teatrului Național, se va pune în repetiție peste 2–3 zile. D. C. Nottara va ține rolul de prim amarez din piesă, iar rolul Laisei se va încredința unei debutante“ („Universul“, 2 februarie 1889). Directorul Teatrului Național era, încă, I. L. Caragiale, care va pleca în curând din țară, în călătorie de nuntă, și apoi își va da demisia la presiunea actorilor. Grigore Manolescu nu era în grațiile lui Caragiale în aceste momente și va fi de partea celor care-l dezavuează pe dramaturg ca director. Tot la începutul lui februarie se anunță și internarea lui Eminescu în spitalul de alienați, iar la 12 februarie Regele va semna, în fine, decretul pentru pensia de 250 de lei a poetului (votată cu un an înainte în Camera Deputaților, apoi, în toamna lui 1888, votată și în Senat), pentru ridicarea căreia trebuie să se instituie o curatelă (vezi mai jos).

Interesant este că poetul reține, în interogatoriul pe care i-l ia Ghiță Brusan la 12 iunie 1889, ca să-i dovedească juridic incapacitatea mintală, că l-a lovit la cap Petrea Poenaru. Se știa despre acesta că era tenor, deci un artist dramatic, dar D. Cosmănescu afirmă că era profesor sau director de liceu în Craiova. Identitatea lui trebuie stabilită, însă sursele de care dispunem nu ne dau indiciile necesare. Harietta, sora poetului, scrie la fel: „Atâta vă spun și vă rog să spuneți la toți că nenorocitul meu frate a murit în cea din urmă mizerie și moartea i-a fost cauzată prin spargerea capului ce i-a făcut-o un nebun, anume Petrea Poenaru. Să ferească Dumnezeu și pe cei mai răi oameni din lume să fie instalați la d-rul Șuțu, că fiecare va avea sfârșitul iubitului meu frate“. Finalul consună cu înțelegerea situației de către redactorii de la „Universul“. În acest sens, noi, astăzi, putem judeca invers: nu e vina stabilimentului că ținea laolaltă nebuni cumiți și furioși, ci, dacă e să căutăm vina morală, este a celor care l-au adus pe Eminescu aici: poetul putea să-și ducă boala în condiții normale, la un spital obișnuit.

3. Sub numele „Hasnaș“ figurează, în Enciclopedia Predescu, mai întâi „Nicolae Hasnaș, doctor, director de spital, născut în 1876 la Salcea (Botoșani)“, senator în 1926, apoi deputat în 1933, și „Spiru Hasnaș, magistrat, scriitor, născut la 21 august 1873 în Botoșani“ (scoate un volum de poezii în 1933, deci era de asemenea în viață la momentul publicării amintirilor lui D. Cosmănescu). Tot Hasnaș se cheamă și primarul Botoșanilor, care în 1888 dirija către Eminescu

fondurile venite din întreaga țară, strânse prin liste de subscripții și trimise poetului pe adresa primăriei (unele dintre ele, trimise și direct). Harietta, sora poetului, consemnează într-o scrisoare că fratele ei l-a vizitat într-o zi acasă și au zăbovit la un pahar în plus de vin. Fiind toți purtătorii acestui nume botoșăneni, prezența lor în jurul lui Eminescu se justifică. Nici unul nu ia cuvântul pentru a întări sau dezminți textul din „Universul“.

4. În acești ani (1920–1930) apar multe informații necontrolate despre Eminescu. Doctorul Vineș va scrie amintirile sale în 1931, G.Călinescu în 1932 etc.

Iată cum prezintă incidentul, în prima ediție a *Vieții lui Mihai Eminescu*, G. Călinescu, după alte surse, pe care le vom analiza: „... Petre Poenaru care, jucându-se ca din întâmplare cu praștia, îl izbi în frunte (pe M. Eminescu, n. n.) cu o pietricică. (...) Contrar zvonurilor melodramatice, Eminescu n-a suferit prea mult de pe urma așa-zisului atentat care îi pricinuisse o simplă zgârietură și nici nu pare a fi avut stări de agitațiune așa cum scria, cu o vulgară declamațiune, Scipione Bădescu: «Îndată ce-l dezleagă rupe tot cu o putere de fiară și strigă de produce un ecou îngrozitor». În realitate, slăbit de marile preocupări intelectuale și de erizipelul, de altfel vindecat, ce i se iscuse pe față din cauza mănjirii cu necurătenii a locului zgârieturii, se simțea ostenit și doritor de o lungă liniște...”. G. Călinescu citează o frază din textul următor: „De 7 nopți, de când stau lângă nenorocitul, numai astăzi a putut fi scos din cămașa de forță, având niște furii ce seamănă mai mult a turbat decât a alienat. Îndată ce-l dezleagă, rupe tot cu-o putere de fiară și strigă de produce un ecou îngrozitor în spital, unde se află 80 de alienați, afară de femei, dar nici unul în starea grozavă a lui. Capul îi este spart și umflat; nu pot însă afla de la nimeni cine-a comis această cruzime contra lui; eu cred că vrun alt nenorocit nebun. Doctorul Șuțu mi-a declarat că umflătura este de 99 de ori mortală și că numai al sutelea poate scăpa. Eu însă rog pe D-zeu, dacă este drept, să-i curme suferințele, căci nu mai sunt de suportat”. Articolul a fost scris la moartea poetului și este posibil ca Scipione Bădescu să fi fost să-l vadă pe Eminescu în spital, pentru că au fost și alte persoane din Botoșani, venite aici în vizită, de pildă primarul urbei, Hasnaș. Se cunosc exagerările lui Scipione Bădescu, redactorul de la „Curierul român” din Botoșani, care atât timp cât a stat poetul în urbe (9 aprilie 1887 – 9 aprilie 1888) a scris prăpăstii despre boala sa. Din această „vulgară declamațiune”, însă, G. Călinescu putea să ia referirea la lovitura mortală dată poetului, care concordă cu mărturia Hariettei și, peste ani, cu cea a lui Dumitru Cosmănescu. În același număr din „Universul”, unde se publică amintirea fostului frizer, pe aceeași pagină, scrie și G. Călinescu un text despre Eminescu, astfel că nu se poate afirma că el n-a cunoscut informația. El preia, însă, opiniile doctorului Vineș, care se vor publica în 1931, despre „erizipelul” provocat de piatra scăpată dintr-o praștie. Acest „erizipel” (preluat din sursele medicale) va face epocă în biografiile ulterioare ale poetului.

5. Oricum, nu se împacă deloc „pietricica” medicilor cu această „cărmidă” a frizerului. Primul lucru pe care ești tentat să-l faci, este să-l consideri pe acest Dumitru Cosmănescu un accident târziu: el ia cuvântul la aproape 40 de ani de la moartea lui Eminescu. Dar ce interes ar fi avut să mintă? Amestecă el oare lucrurile în aceste amintiri târzii? În ipoteza că-l luăm în seamă – ar fi, totuși,

o modalitate de a împăca afirmațiile lui cu cele ale specialiștilor, care vor lua cuvântul mai târziu. Am în vedere ultimele cuvinte ale lui Eminescu: „Asta m-a omorât!“ Ar însemna că au mai fost și altele decât asta. Este posibil ca, pe la sfârșitul lui mai, poetul să fi fost atins cu „pietricica“, să fi rezultat „erizipelul“ fără importanță, pe care medicii îl raportează în amintirile lor, iar acum, la sfârșit, să fi survenit lovitura mortală, dată de același, dar de aproape și de data aceasta cu o cărămidă (care este scoasă din discuție de către aceiași medici, vezi vorbele lui Șuțu: „Ne-a spus să tăcem, să nu se audă vorbă afară, că nu este nimic“). Este, desigur, doar un scenariu probabil. Dar în bâlbâiala din jurul morții lui Eminescu (nici data nu este atestată precis, Călinescu însuși oscilând între 15 și 16 iunie, pentru că merge după alte surse) – n-ai cum să faci limpeziș decât cu toate informațiile pe masă și stabilind câteva ipoteze de lucru necesare. Sunt necesare, amintim, și ipotezele care se confirmă, pentru că se confirmă, dar și cele care nu se confirmă, exact pentru că nu se confirmă.

Nu m-am ocupat niciodată în mod expres de moartea fizică a lui Eminescu, interesându-mă de ceea ce în timpul său se chema „moarte civilă“. Acum, odată cu această reconvocare a documentelor, ipoteza de lucru va fi aceasta, a dublei lovituri, și voi lua în considerație posibilitatea ca ea să fi fost evitată, pentru că, pe de o parte, arunca o lumină defavorabilă asupra corpului medical, iar pe de alta – indica premeditarea, insistența chiar, în atac a acestui enigmatic Petrea Poenaru.

Profesorul Ion Nica reia, în cartea sa *Mihai Eminescu. Structura somato-psihică* (Ed. Eminescu, 1972), la finalul convocării surselor medicale privind boala și moartea lui Eminescu și „accidentul“ bibliografic, Dumitru Cosmănescu, citând chiar un fragment din această relatare și comentându-l. Lăsăm textul să curgă: „...alte opinii, considerate de domeniul fanteziei, tot merită să rețină atenția. Este vorba de mărturia lui Dumitru Cosmănescu, frizerul poetului, care în «Universul» din 28 iunie 1926 a afirmat că «Eminescu a fost izbit în cap cu o cărămidă și că, peste o jumătate de oră de la această întâmplare, poetul a murit». De asemenea, spune că lovitura a fost sub ureche și a fost atât de puternică, de i-a sfărâmat «osul capului». Dacă n-ar circula încă o versiune orală asemănătoare, provenită de la o sursă demnă de încredere (un nepot al doctorului Șuțu), care relata unui distins poet de-al nostru (în viață) că Eminescu ar fi fost lovit cu o scândură în cap de tenorul Petrea Poenaru, că acesta i-a «spart țeasta» omorându-l aproape pe loc, n-am crede. Nepotul doctorului Șuțu a explicat și motivele (lesne de înțeles) pentru care versiunea oficială n-a consemnat evenimentele așa cum s-au petrecut. Mai știm că Maiorescu a fost încunoștințat că poetul a murit ca urmare a unei embolii“. Nu știm cine este acest nepot, nici poetul în viață la 1972 (acești martori ai tăcerii au făcut, și ei, ca versiunea Cosmănescu a morții poetului să rămână „de domeniul fanteziei“), dar cuvântul „embolie“ există în dicționar și are același sens azi, ca și pe vremea când îl consemna Maiorescu: „astuparea unui vas sanguin cu un cheag de sânge“ (DEX, 1964); „boală pricinuită de un cheag de sânge sau de un corp străin care astupă un vas de sânge“ (Cartea Românească, 1931). În greaca lui Homer sensul este mai clar, *embole*, *embolon*, de la *emballo*, „a arunca, a lovi în sau pe“, ceea ce nu are legătură cu încetarea bruscă a bătăilor inimii, cum se explică „oficial“

moartea lui Eminescu. Peste numai o pagină, doctorul Nica formulează această concluzie posibilă: „Poate nu e exclusă eventualitatea unei a doua agresiuni din partea unui nebun, în afara celei descrise (cu piatra scăpată din praștie, din luna mai), care să fi cauzat, așa cum am văzut, moartea violentă a poetului despre care Harietta era sigură, informând-o într-o scrisoare pe Cornelia Emilian“. Firește, nu poate fi vorba decât de același nebun: mai întâi a țintit de la distanță cu praștia, apoi a lovit din imediata apropiere. Crimă cu premeditare într-un spital de alienați mintali, unde este foarte problematic dacă Eminescu avea ce să caute.

Aceste concordanțe cu mărturia lui Dumitru Cosmănescu ne vor interesa în demersurile noastre următoare.

Amintim că, după 1944, Virgil Ierunca susține, în Franța, că Eminescu a murit asasinat. România trecea prin alt infern, cel comunist, în care mica chestiune Eminescu devenise o oază forțată de liniște aproape paradisiacă.

2. EPOPEEA ERIZIPELULUI

Textul care a făcut epocă în biografiile lui Eminescu, pe care-l publicăm mai jos, este semnat de doctorul V. Vineș și a apărut în revista „România medicală“ din 1 iunie 1931 (p. 162–163). Atragem atenția cititorului că este o piesă de rezistență, dar nu la „dosarul morții lui Eminescu“, ci la acela al cauzelor organice, mai adânci, ale bolii sale. Vom regăsi, în spatele acestor notițe, imaginea unui Eminescu vagabond, artist famelic mâncând din gunoaie, cu incontinență urinară și de altă natură, cules de pe străzi de către „prieteni“ și adus la Institutul „Caritatea“ unde i s-a dat de mâncare, i s-a dat chiar vin după poftă și i s-au administrat injecții cu mercur în speranța calmării... sifilisului, de care toată lumea medicală părea convinsă că este atins, dar care, în final, se va dovedi inexistent în trupul poetului. G. Bogdan-Duică, unul dintre cei mai avizați eminescologi ai momentului, spunea că a insista atât de mult asupra mizeriilor vieții poetului „este ca și cum ai scormoni în excrementele unui sfânt“. Poate că acest text n-ar trebui reprodus în întregime, dar faptul că nu s-a republicat nicăieri până acum, decât luându-se citate din el, ne îndeamnă să ne călcăm pe inimă și să-l încredințăm publicului mai larg, cu speranța declarată că-l vor rediscuta și medicii specialiști.

În privința nepotrivirilor de ordin general, reieșind din sofistica argumentării, ne propunem să spunem, și noi, câteva cuvinte. Nu putea, de pildă, medicul curant al poetului să afirme că pacientul său rescria poezii mai vechi, atâta vreme cât nu-i cunoștea opera publicată, nici că scrie „articole de jurnal“ în spitalul de nebuni etc. Cine nu citează, nu citește. „Încetul cu încetul“, expresia prin care medicul sugerează evoluția bolii este nepotrivită pentru un spațiu temporar de numai două luni și jumătate. Rezultă că starea poetului era bună sau foarte bună la internare, prin februarie – martie, și s-a degradat galopant în spital, până la 15 iunie când a decedat – dar, urmăriți textul, vă rog, în care se afirmă, pur și simplu din senin, că el „așezându-se pe pat și încetând dintr-o dată să-i mai bată inima...“. Interesant este că doctorul Vineș păstrează ca dată a morții ziua de 15 iunie, gândindu-se că a fost, probabil, după-amiază, de vreme ce poetul se așeza pe pat, adică se repausa. Vom vedea că este și o altă variantă, cea a morții

nocturne, spre 16 iunie dimineața, atestată de știrile din presă rezultate, fără îndoială, din comunicate ori declarații ale medicilor, variantă inexplicabilă de vreme ce dr. Vineș declară că transcrie fișe medicale sincrone bolii. Rezultă, încă o dată, că nu vrea să-l contrazică pe D. Cosmănescu – care fixase momentul tot ziua, vorbise tot de așezarea poetului pe pat etc. Fișele doctorului sunt, însă, parțiale (presa vremii le va numi nici mai mult nici mai puțin decât „anamneză“, ceea ce e mult prea pretențios), iar el le completează, pe de o parte, cu ceea ce se numește mărturiile prietenilor lui Eminescu și, pe de altă parte, cu ceea ce se deduce a fi amintirile lui actuale, din 1931. Chiar așa parțiale, aceste fișe nu au fost predate într-un loc public, cum vom vedea că va proceda George Potra în 1934 cu alte înscrisuri similare.

**Câteva date asupra ultimelor zile ale poetului Mihail Eminescu
de dr. V. Vineș,
șef de lucrări la clinica neurologică din București**

„Am avut ocaziunea să îngrijesc, ca intern la Institutul «Caritatea» al regretatului profesor Al. Sutzu, pe marele nostru poet Mihail Eminescu în ultimele luni ale vieții sale (martie – iunie 1889). Găsesc acum printre hârtiile mele notele pe care le-am luat atunci și care cred că prezintă un oarecare interes, fiindcă ele cuprind date exacte despre ultimele zile ale bolii poetului și mai ales despre cauza adevărată a morții sale, asupra căreia s-a creat o legendă. N-am regăsit printre hârtiile mele decât o parte din note și de aceea rog pe cititori să scuze lipsurile fatale.

Cu câteva luni înainte de a intra în Institutul «Caritatea», adică cu puțin înainte de a-l cunoaște eu, Mihail Eminescu, după cum mi-au declarat prietenii săi, abuza de băuturi alcoolice și făcea excese veneriene. În acest timp dădea impresia că nu era în toată deplinătatea facultăților sale intelectuale. Din zi în zi devenea mai puțin vesel, tăcea mai tot timpul, dorea să fie singur, nu mai era în stare să lucreze. Prezenta oarecari tulburări morale: intra în diferite localuri publice și consuma fără să plătească; cerea bani de la toți pe cari îi întâlnea. Toate aceste acte au determinat pe prietenii săi să-l interneze în Institutul «Caritatea» al regretatului prof. dr. Al. Sutzu, unde, în martie 1889, l-am primit în biroul administrativ. Eminescu mai fusese internat în Institutul «Caritatea» în 1883.

La intrare Eminescu era gânditor, vorbea puțin, răspunzând numai la întrebări; cerea mâncare spunând că «n-a mâncat de mult». Nu era deloc impresionat de aducerea lui la Institut, căci nu întreba nici cel puțin pentru ce a fost adus. Întrebat, ne-a răspuns că cunoaște localul de când a fost adus de data anterioară, cunoaște chiar persoane care erau atunci în Institut. Mânca cu mare poftă alimentele care i se aduceau, cerea vin cât de mult. Nu putea sta locului, umbla de colo până colo prin cameră, scria, repeta fragmente din poeziile sale anterioare dându-le ca inedite.

Simpptome fizice. Eminescu, pe atunci de 40 de ani, era de constituție forte, musculatura bine dezvoltată, capul bine conformat, figura mare și congestionată. Lobulii urechii, bine dezvoltați, nu erau aderenți. Prezenta pe ambele gambe cicatrice, urme ale unor ulcere vechi (sifilitice?). Nu prezenta dificultate în vorbire,

nici tulburări în articularea cuvintelor și scriere. Scria perfect, fără tremurături, fără omisiuni de litere sau cuvinte.

Mai târziu, apare o ușoară incoordonare a membrilor superioare și tremurături ale degetelor, ale buzelor și limbii. Deși avea un mers șovăitor (ușoară ataxie), Eminescu nu ședea deloc, ci umbla toată ziua adunând tot felul de lucruri de pe jos (colecționism), fără cea mai mică oboseală.

Tulburări de sensibilitate. Sensibilitatea tactilă și termică diminuate. Frigul nu îl impresiona căci ieșea afară dezbrăcat chiar atunci când temperatura era foarte scăzută. Sensibilitatea mucoaselor diminuată. Vedere normală. Reflexul pupilelor la lumină și acomodare diminuat. Reflexele rotuliene, de asemenea, diminuate.

Prezenta tulburări ale funcțiilor organice, mânca tot felul de lucruri găsite pe jos, chiar lucruri murdare. Avea de asemenea tulburări sfincteriene sub formă de incontinență de urină și de materii fecale.

Din partea sistemului circulator, cordul prezenta o endocardită veche (diagnostic pus și de profesor N. Tomescu), puls plin regulat. Figura adesea congestionată.

În această perioadă, în care l-am cunoscut și urmărit eu, Eminescu slăbea din zi în zi mai mult, deși avea un apetit vorace. Injecțiile mercuriale ce i s-au făcut nu au influențat întru nimic mersul bolii.

Simpptome psihice. La intrarea în Institut, Eminescu nu prezenta tulburări psihice importante. Citea jurnale și cărți, scria chiar articole de jurnal și putea oarecum să-și dea seama de tot ce citea și scria. Dar, încetul cu încetul facultățile intelectuale s-au slăbit (prezentând simptome de demență destul de accentuate), așa că, în această perioadă, când citea sau scria, repeta același lucru de 5–6 ori, fără să-și dea seama de ce a citit sau scris. Atenția era abolită. Memoria scădea progresiv. Nu mai putea reține fapte petrecute recent, însă, ceea ce era de remarcat, era memoria numelor proprii: chiar pentru persoanele nou cunoscute cărora peste câteva zile le spunea numele exact. De asemenea, își amintea de lucrurile petrecute în viața sa până în momentul îmbolnăvirii.

Delirul. Când a intrat în Institut nu manifesta nici un fel de delir; vorbea însă foarte puțin, era preocupat, părea că plănuiește ceva pe care încă nu voiește să-l comunice altora. Cu încetul a început să spună celor din jurul său ideile care-i treceau prin cap, că are să câștige bani mulți, milioane, scriind articole de ziare sau publicând poezii. Însă, dacă îl lua cineva de scurt, părea că se convinge puțin că nu poate câștiga atât de mulți bani pe această cale dar uita foarte curând și începea din nou același delir. Delirul progresa din ce în ce; Eminescu aduna tot felul de pietre, bucăți de lemn, hârtii etc., în sfârșit, orice găsea era pentru dânsul lucru de mare preț. Din pietre spunea că va scoate diamante, frunzele de arbori erau bani și scria pe ele prețul cu care voia să le vândă, preț ce era numai de milioane și miliarde. Scria continuu pe zidurile și ulucile Institutului bucăți din poeziile sale, numere, reprezentând milioane și miliarde, pe care le socotea continuu. Plănuia să cumpere moșii sau chiar lumea întreagă. Afirma că Institutul este al său. I se părea că are în capul său o mulțime de diamante din care cauză atârna greu.

Cauza adevărată a morții. Prin mai 1889, un bolnav, nu din cei furioși, se distra învărtind o piatră mică legată de o ață. Piatra scăpând din ață, a lovit

întâmplător pe Eminescu în cap, aproape de sutura interparietală, producând o rană care interesa numai pielea regiunii parietale drepte, fără să atace periostul. Era o tăietură a pielii de 2 cm lungime. I s-au dat imediat îngrijirile medicale necesare, iar peste 3 zile buzele plăgii păreau reunite. Dar Eminescu care avea, după cum am spus, obiceiul de a strânge de pe jos tot felul de lucruri, din care unele erau murdare și se freca cu ele pe corp și pe cap, desfăcându-și pansamentul, a făcut un erizipel la nivelul plăgii, erizipel care s-a întins apoi la față, gât, membre superioare, torace, până la nivelul abdomenului.

Bine îngrijit, erizipelul a început să dea înapoi și apoi a dispărut complet. Eminescu se simțea însă foarte slăbit. I s-au dat tonice, care l-au mai înviorat. Părea chiar mai bine sub raportul somato-psihic în urma acestei piretoterapii accidentale, care fusese erizipelul.

În ziua de joi 15 iunie 1889, zi în care se simțea de altfel destul de bine, Eminescu se așază pe pat și, peste câteva minute, cade într-o sincopă și moare imediat“.

Cum se vede din cele de mai sus, moartea lui Eminescu nu este datorată traumatismului cranian petrecut cu 25 de zile mai înainte și care se vindecase complet, ci este consecința unei endocardite mai vechi (diagnosticată de regretatul profesor N. Tomescu, medic primar al serviciului de boli interne de la spitalul de copii, care era și medic al Institutului), de care era amenințat în fiecare clipă și care desigur s-a agravat după erizipel.

Cu aceste constatări, legenda dispare. Aceasta pornise din scrisoarea sorei poetului, Harietta, care scria, la data de 22 iunie 1889, către d-na Emilian și fiica sa Cornelia: „... nenorocitul meu frate a murit în cea mai neagră mizerie și moartea lui a fost cauzată prin spargerea capului ce i-a făcut-o un nebun din ospiciu, anume Petre Poenaru“.

Comentarii

Textul a apărut în „România medicală“ (1931, nr. 11, 1 iunie, p.162–163); reluat „prin bunăvoința d-lui dr. Vineș“ în „Extemporal“, revista Liceului „Mihai Eminescu“ din București (sept.–nov. 1936, p. 31–32), unde l-am consultat prima dată – dar atenție! – are multe omisiuni: „abuza de băuturi și făcea excese“ în loc de „excese veneriene“; „mânca cu mare poftă“, fără a aminti vinul; lipsă paranteza („sifilitice“) după „ulcerații vechi“, lipsă paranteza („colecționism“)“; după „mânca tot felul de lucruri găsite pe jos“ lipsă „chiar și cele murdare“; lipsă „Avea de asemenea tulburări sfincteriiale sub formă de incontinență de urină și de materii fecale“ etc., etc. Textul este adaptat, ca pentru elevi și profesori, și nu poate servi ca bază de discuții. Extrasul din „România medicală“ din Biblioteca Academiei Române, cota I 108.052, lipsește din depozit, astfel că textul de bază, din revistă, deși e greu de găsit, rămâne totuși singurul doveditor. Mai este reluat în „România“ din 3 sept. 1938 (nu l-am consultat).

O știre care înconjoară lumea

Textul este comentat imediat după publicare numai în „Viitorul“ (oficios liberal) din 4 iunie 1931, unde Petronius (pseudonimul lui Gr. Tăușeanu, filosof,

comentatorul și traducătorul în românește al *Eneadelor* lui Plotin, scrie, pe pagina întâi, sub titlul mare: *Moartea geniului*, o tabletă care ne dă pulsul liniștirii publice, triumfaliste desigur, în privința „asasinatului“ comis în spital: „Într-o revistă de strictă specialitate medicală («România medicală») printre alte articole interesante se găsește unul, în cel din urmă număr apărut, în care d. dr. Vineș povestește, pe bază de documentare nouă, cum și de ce a murit Eminescu. Autorul acestui articol își întemeiază informațiile sale pe chiar notele medicale ce le-a redactat în calitate de medic la spitalul d-rului Șuțu – cunoscutul alienist – în cura căruia a fost Eminescu.

Se știe că părerea unanim admisă era că Eminescu ar fi murit din cauza unei răni la cap ce i-a făcut-o un tovarăș de boală, internat acolo. D. dr. Vineș afirmă că adevărat Eminescu a avut o rană la cap, ce i-a produs un erizipel, dar care s-a vindecat. După aproape o lună de când primise rana la cap a murit subit din pricina unei boli de inimă de care suferea de mult. Nici vorbă nu e deci de-o moarte provocată de rana la cap. Se stabilește astfel cu precizie adevărata cauză a morții celui mai profund poet al nostru, și această restabilire a faptelor nu poate decât să fie bine venită pentru istoria biografică de la noi.

Ceea ce este însă profund de dureros e că organizarea noastră sanitară de acum 30 de ani îndărăt, ca și știința medicală însăși, era departe de-a fi cea de azi. Când ne gândim la organizarea spitalului de boli nervoase din Capitală, cu perfecțiunile științifice introduse în el; dacă ne gândim la malarietapia (tratamentul cu malaria pentru combaterea paraliziei generale, de care probabil suferea Eminescu), atunci ne dăm seama de nenorocirea marelui poet de-a nu fi apucat vremurile de azi, când ar fi fost îngrijit și mai bine și poate salvat. Căci nu poate fi durere mai mare decât aceea de-a pierde pe geniul poetic cel mai mare care l-a produs țara și rasa noastră la 40 de ani.

D. Ibrăileanu în prefața ce-a scris-o la ediția completă a poeziilor lui Eminescu face o observație justă: Ce și cât ar mai fi produs Eminescu dacă ar fi trăit cât Goethe ?

Destăinuirile științifice pe care d. dr. Vineș le-a dat asupra ultimelor clipe din viața lui Eminescu, și asupra sfârșitului său, ne-au reamintit astfel vechi răni sufletești și dureri ce le purtăm de mult în suflet, pentru că Eminescu este o forță vie care trăiește permanent în conștiința noastră a tuturor. Și niciodată nu a grăit mai înțelepțește Hasdeu, decât atunci când a rezumat viața și moartea lui Eminescu cu acest epitaf clasic: «Eminescu a murit nebun, dar va trăi veșnic. Vor muri de-a pururi însă toți acei înțelepți cari au lăsat și vor lăsa să moară un Eminescu!»! Hasdeu lovea crud și nedrept aici pe Titu Maiorescu, dar scoțând din cauză pe marele critic rămâne perfect adevărată constatarea că „societatea nu face tot ceea ce trebuie pentru genii ce le eternizează“.

Din acest discurs ideologic („societatea nu face tot“ etc.) scoatem referirea la Titu Maiorescu, cu totul inadecvată (de altfel, Hasdeu nu-l considera nici în glumă „înțelept“), și restabilim adevărul în legătură cu G. Ibrăileanu: criticul „Vieții românești“ era atât de sigur că Eminescu și-a încheiat ciclul intelectual încă din 1883, la 33 de ani, încât spune că ce a creat între 1883–1889 sunt simple reluări din memorie, chiar traduceri care-l pun sub incidența plagiatului, sau lucrări slabe, vădind o minte răvășită, cum ar fi *Sara pe deal* – și oricât ar fi trăit în continuare, după 1889, n-ar mai fi fost capabil de creații noi. Vorbele lui din

amintita *Prefață* sunt înțelese „ziaristic“, adică aproape invers: „Avem convingerea nezdruincată că, dacă mai trăia sănătos încă douăzeci de ani, el ar fi fost considerat fără putință de contestare ca unul din cei mai mari creatori de poezii din întreaga literatură a lumii. (Dacă Goethe s-ar fi stins la treizeci și trei de ani ca Eminescu, „Goethe nu ar exista“.) Deci: nu dacă ar fi trăit Eminescu cât Goethe – ci dacă Goethe trăia cât Eminescu – ceea ce este altceva. Ibrăileanu pune, apoi, această condiție neîmplinită, după părerea sa, de Eminescu: „Dacă mai trăia sănătos încă douăzeci de ani“. Această *Prefață* a lui Ibrăileanu a impresionat contemporanii și ne impresionează și pe noi astăzi – rămânând textul cel mai condensat ce-l proiectează pe Eminescu în valoare estetică universală. Nevoia de șabloane, de sloganuri liniștitoare, de adevăruri certe privind rolul fatalității în viața lui Eminescu – este un simptom al presei anilor '30.

Această luare de cuvânt a dr. V. Vineș va fi preluată și ajustată convenabil de către G. Călinescu în *Viața lui Mihai Eminescu*, 1932, și va face carieră. Călinescu preia numai câteva cuvinte și le reinterpretează romanțios. În presă, informația respectivă circulă greu. Numai Gr. Tăușeanu o consemnează aici, pe loc, imediat ce apare în revista „România medicală“. Ziarul „Universul“, care lansase amintirea lui D. Cosmănescu, nu ia cuvântul și vom vedea mai jos care este poziția sa.

Abia peste doi ani, în 1933, apare o altă referință la textul doctorului V. Vineș, în „Adevărul“, ziar de direcție în epocă. Nu găsim textul autentic, din 27 iunie 1933 (trimitere greșită în „Bibliografia Eminescu“), dar îl preluăm din ziarul „America“, foaie a românilor din Cleveland, SUA (un ziar foarte elegant al emigrației, extrem de atent la ce se petrece în țară), care, la 6 septembrie 1933, îl retipărește. Textul românilor americani se cheamă *Cum a murit Eminescu* și este următorul:

„Fel de fel de versiuni au circulat până acum asupra cauzelor morții lui Eminescu. O legendă creată de o frază dintr-o scrisoare a sorei poetului către d-na Emilian («moartea sărmanului meu frate a fost cauzată prin spargerea capului ce i-a făcut-o un nebun în ospiciu») se menține și astăzi. Și totuși, altul e adevărul. Eminescu a murit de ... inimă. O boală de cord, precis diagnosticată de vestitul clinician prof. dr. Thomescu. Moartea celui mai mare poet al României a fost determinată de o sincopă în urma unei «endocardite».

Lucrurile se cunosc astăzi precis, grație d-lui dr. Vineș, șeful de lucrări la clinica neurologică din București, care ca intern pe vremea aceea în ospiciul în care era internat Eminescu, l-a îngrijit pe «nenorocitul poet», făcându-i chiar el «anamneza», ceea ce – în termeni medicali – înseamnă o adnotare zilnică pe o «foaie de observație» a tuturor simptomelor bolii și a tratamentului urmat de pacient. Această «foaie de observație» a lui Eminescu, de pe vremea internării lui, dr. V. Vineș a publicat-o în «România medicală» din 1 iunie 1931. Rezultă din ea, între altele, că este adevărat că în mai 1889 «un bolnav, nu din cei furioși, se distra învărtind o piatră mică legată de o ață. Piatra, scăpând din ață, a lovit întâmplător pe Eminescu în cap, producând o rană superficială ce interesa numai pielea, o rană mică de 2 cm. Care rană era vindecată complet peste 3 zile».

Dar Eminescu, care avea mintea întunecată atunci, și având mania să colecționeze tot ce găsea pe jos și să se frece cu obiectele găsite, chiar murdare,

pe corp și pe cap, își murdări pansamentul, dobândind astfel un erizipel care s-a întins pe întreaga-i față și piept, erizipel care, totuși, grație îngrijirilor, s-a vindecat și el, ba sub influența lui s-a ameliorat și starea psiho-mentală a poetului. Dar inima poetului, inima aceea în care s-a răsfrânt o viață de zbucium, de chin și de mizerie neagră, se oprise în mișcarea ei tocmai când creierul celui mai mare cugetător poet al țării părea a renaște la o viață nouă. Și astfel a intrat Eminescu în Nirvana pe care o meditase și o dorise atâta“ („Adevărul“).

Vedem efectul de presă: bietul doctor Tomescu, pe un diagnostic presupus, ce se baza pe afirmațiile doctorului Vineș care era mort din 1911, devine „vestitul clinician prof. dr. Thomescu“, care a diagnosticat „precis“ etc., etc. (numele său adevărat: T(h)omescu, N. C., 1859–1911, piteștean după naștere, fost și senator conservator de Ilfov în anul 1911, autor de cărți de specialitate medicală, dar nu de cardiologie). E absurd să insistăm. Reținem constatarea generală: „O legendă... se menține și astăzi“. Din 1893, de când s-a publicat scrisoarea Hariettei, se știa în mod obișnuit că Eminescu a fost asasinat cu cărămida de către Petrea Poenaru. În 1926, amintirea lui Dumitru Cosmănescu, fostul frizer al poetului, reconfirmă această „legendă“, care mai circulă, într-o variantă puțin schimbată, punând o bârnă în locul cărămizii, încă în 1972, când doctorul Ion Nica o preia din lumea ce înconjurase familia Șutu. În 1931, însă, doctorul Vineș publică amintirile sale într-o revistă de specialitate cu scopul precis de a restabili adevărul. Aceste amintiri își fac loc insistent în presă, după ce pătrund regal în *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu (primul beneficiar și cel mai stabil punct de referință în receptarea biografiei poetului). Doctorul Vineș numește cauza „legendei“, scrisoarea Hariettei, vrând, probabil, să arate că amintitul frizer a născocit „cărămida“ pornind de la scrisoarea respectivă, așadar, că acesta întărește scrisoarea și nimic mai mult. La urma urmei, ce rost avea amintirea aceluia incident minor, nesemnificativ, cu pietricica, care, în plus, n-a fost consemnat de către doctor în fișele sale, ci acesta fiind readus în atenție din memorie?

Mișcată rămâne și această pietricică în tradiția biografică eminesciană. La dr. Vineș: „... un bolnav, nu din cei furioși, se distra învărtind o piatră mică legată de o ață. Piatra, scăpând din ață, a lovit întâmplător pe Eminescu în cap“; mai târziu, la G. Potra, care pretinde că publică chiar amintirile doctorului N. C. Tomescu (dar, de fapt, are în față un text nesemnat): „L-a lovit un bolnav care se juca cu o mică piatră legată de o sfoară și pe care o învărtea, probabil, pe deasupra capului său, iar când Eminescu a trecut pe lângă el a fost izbit în partea stângă a capului“ (*Mihai Eminescu. Cauzele morții sale*, 1934, p.11) – deci bolnavul nu are nici un fel de importanță, Eminescu a intrat în cercul pietricicii sale cum s-ar arunca cineva într-un cuțit. La G. Călinescu: „Petre Poenaru (...) jucându-se ca din întâmplare cu praștia, îl izbi în frunte cu o pietricică“ (Ed. I, p. 453, text identic în toate edițiile); se pune praștia în locul sforii și se spune că lovitura a fost în frunte, nu în cap. Tot el interpretează pe marginea descrierii trupului neînsuflit așezat pe catafalc a doua sau a treia zi (depinde cum datăm ziua morții lui Eminescu): „Un bandaj negru în jurul capului, ce acoperea linia secționării craniului, fu probabil pentru unii dovada grozavă că Eminescu murise ucis, așa cum Harietta însăși, ținută departe, crezu“. (Idem, *ibidem*; la fel, text neschimbat). Călinescu se bazează pe amintirile de peste zece ani ale lui S. Secula, publicate în „Familia“, numărul comemorativ *Eminescu* din

iunie 1899: „...Capul și aproape fruntea întregă îi erau învăluite într-un bandaj negru, în urma secționării ce i s-a făcut pentru a i se scoate și cântări creierul“. Din motive stilistice, bandajul cel larg devine un fel de bandă neagră ce acoperă linia secționării. Tot „Familia“ lui Iosif Vulcan scrisese, însă, la moartea poetului, într-un lung reportaj de la fața locului: „...În biserică, pe catafalc, fața mortului oferea o priveliște înspăimântătoare, în urma mutilării ce i s-a adus prin autopsie...“. Nu poate fi altul motivul pentru care s-a procedat la luarea unei măști mortuare după chipul poetului înainte de bandajare. Este, însă, puțin probabil că autopsia s-a făcut, cum crede tânărul S. Secula, prin secționarea calotei craniene; medicii de astăzi ne spun că se procedează mult mai simplu, creierul omului pentru aceste scopuri științifice scoțându-se pe la ceafă, pe urduinișul creierului mic. Nu folosim limbajul de specialitate pentru că am deveni ridicoli: n-avem nici cea mai mică idee despre asemenea chestiuni anatomice. Dacă, însă, medicii de astăzi au dreptate, atunci rezultă că acest bandaj gros ce învelea capul și fruntea lui Eminescu era menit, mai degrabă, să acopere semnul celei de-a doua lovituri a lui Petrea Poenaru.

Revenind la dr. Vineș, ciudat ni se pare că el păstrează, în această „anamneză“, momentul cu totul ne semnificativ al pietricelei care a creat un mic erizipel ce s-a vindecat apoi repede. Dacă, să spunem, pacientul și-ar fi pierdut vreun dinte în spital – și acest incident ar fi fost raportat posterității? Procedeu ca atare ține ori de sofistica discursului (nu este scoasă din amintirea colectivă piatra despre care vorbește tradiția, dar se reduce la dimensiuni minuscule), ori de amestecul amintirilor în mintea doctorului Vineș: la peste 40 de ani de la evenimentul fatal el vrea să scoată din discuție o lovitură, cea care a cauzat moartea, dar se raportează tot la o lovitură – mărunță, e drept, însă dată de aceeași persoană. Procedând ca G. Călinescu, cel care preia informațiile de peste tot și le pune în ordine cronologică, rezultă mai întâi pietricica din sfoară sau praștie, iar apoi cărămida sau bârna aceluiași pacient.

Dar, desigur, textul dr. V. Vineș, fiind de față, oricine îl citește cu atenție și în context poate să înțeleagă buna intenție a medicului, dar și inadecvarea sa la subiect. Aceste două pagini de revistă sunt singura operă a doctorului V. Vineș, *homo unius momenti* cum se spune pe latinește („om al unui singur moment“). Se prea poate ca prin revistele de specialitate ale vremii el să mai aibă și alte articole ori studii, dar bibliotecile nu-l rețin cu nici un titlu de carte. Un necărturar, așadar, dă hrană presei, adică ziarelor, iar acestea realimentează... tocmai cărțile despre viața lui Eminescu... iată, cu lucruri luate de pe jos.

„*Sancta simplicitas!*“

Concordanțele și neconcordanțele „raportului Vineș“ se pot comenta. În privința libertății relative de mișcare a poetului în stabiliment și chiar în afara lui, redăm această amintire a profesorului D. Nițulescu, publicată târziu, abia în 1968, în „România literară“ din 12 decembrie, p.12: „De mult, pe când eram în ultima clasă a Seminarului Nifon din București, în plimbarea de duminică după-amiazi, în fața Bisericii Sf. Anton din fosta Piață de Flori, am văzut lume multă adunată. Apropiindu-mă, și răzbind până în primele rânduri, văzui un bărbat solid, bine legat, cu părul mare, pieptănat în valuri peste cap, cu o mustață

îmbelșugată ce făcea gurii streășină stufoasă, îndemnat să urce într-o birjă. Privirea îi era febrilă, dar trupul părea istovit, fără împotrivire, într-o totală renunțare. Un civil, căruia varedistul însoțitor i se adresa deferent cu titulatura «domnule doctor», stăruia cu menajamente, chiar cu înțelegere duioasă, pe lângă omul voinic, aflat numai în cămașă albă și în pantaloni, fără de surtuc și fără bretele sau brăcinar, să se urce în trăsură. Mulțimea curiosă să afle și să vadă ce se petrece, să se lămurească, a tot închis cercul în care mă aflam și m-am pomenit fără de vrere atât de aproape de personajul principal încât și astăzi, după aproape optzeci de ani, îi simt găfâitul și-i păstrez bine privirea. Nu erau ochii unui agitat, ci, mai curând, ai unui resemnat, domolit de efortul care-l măcinase, îl obosise, ochi blânzi totuși, calzi, ușor umezi, nu de lacrimi, ci mai curând de însăși roua sufletului, de seva vieții, ochi de căprioară rănită.

– E poetul Mihail Eminescu, oameni buni, ni s-a adresat medicul, e marele Eminescu al nostru, care, bolnav fiind, a plecat din spital de la doctorul Șuțu, și acum ne facem datoria să-l readucem la patul lui, în îngrijirea noastră, pentru binele lui. A plecat, zice, să asculte ciripitul păsărelelor și pitpalacul, așa după cum făcea și înainte de a se îmbolnăvi și de a ajunge la noi.

Zăbovind în Piața de Flori, în preajma căreia erau și păsărele de vânzare, păsărele de tot felul, pe care le lua și le elibera din coliviile în care le păstrau vânzătorii... Am dat și eu ajutor să fie urcat în birjă. I-am atins și eu brațul cu mâneca sumecată, încercând să-l ajut să urce în vehicul, și i-am simțit pielea cu tuleiele de pe braț...“.

Dacă plasăm gestul poetului într-o zonă simbolică (eliberarea păsărelelor din cușcă privindu-l chiar pe el), atunci acela al seminaristului D. Nițulescu intră sub incidența vorbelor lui Jan Hus care, văzând de pe rug o bătrână care aduce vreascul său ca să întărească focul, spusese: „*Sancta simplicitas!*“. Ca simplă relatare, înțelegem că poetului i se permiteau, totuși, unele ieșiri. Biserica Sfântul Anton se află în spatele Hanului lui Manuc, iar de la Foișorul de Foc până aici el putea veni într-o plimbare duminicală de voie. De aici până la presupunerea doctorului Vineș că Eminescu scria, în spital, chiar articole de ziar nu e cale prea lungă, pentru că imediat în apropierea Bisericii Sfântul Anton, după Cafeneaua Curtea Veche, pe str. Covaci la nr. 4, se află și azi o clădire care găzduia redacțiile unor ziare: la intrare mai stăruie o placă de marmură pe care scrie că aici și-a avut și ziarul „Timpul“ redacția prin 1881. Mai sus de Piața de Flori, în Pasajul Român, se afla redacția „României libere“, alături era Pasajul Blanduziei, iar revista își avea sediul tot în zonă. Acesta este centrul vechi al Capitalei, în care se adunaseră, încetul cu încetul, cele mai multe redacții de ziare și multe ateliere tipografice. „Pasărea“, odată scăpată din colivie, avea unde să se adăpostească...

Dar, desigur, tendința oricărui bolnav cronic este să iasă din când în când dintre zidurile spitalului. Ceea ce șochează de-a dreptul la acest D. Nițulescu este descrierea insistentă: un trup robust, bine legat – căzut în amorțeală. Fără intenția de a intra în domeniul medical, semnalăm această contradicție din discursul doctorului Vineș: „În această perioadă, în care l-am cunoscut și urmărit eu, Eminescu slăbea din zi în zi mai mult, deși avea un apetit vorace. Injecțiile mercuriale ce i s-au făcut nu au influențat întru nimic mersul bolii“. Ce fel de „boală“ nu a influențat aceste injecții, de vreme ce slăbirea era progresivă și evidentă? Vom spune și aici, anticipând finalul acestui documentar: lui Eminescu

i s-a interzis tratamentul cu mercur în mod categoric de câteva ori. Mai întâi la Botoșani, în 1887, văzând că doctorul Isac mărește doza la 7 grame de mercur zilnic pentru fricțiuni: un conclave de cinci medici din urbe se întrunește și cere stoparea tratamentului, dar doctorul ia pacientul pe cont propriu și continuă procedura. Este alertat Iașul – și poetul va fi adus aici, în fața altui consiliu, tot de cinci doctori, de data aceasta profesori universitari – iar aceștia iarăși recomandă suspendarea fricțiunilor cu mercur. Va fi dus imediat la Halle, pentru băi, iar în Germania iarăși medicii recomandă evitarea mercurului. Doctorul Isac devine medicul curant al poetului, îl vizitează zilnic la Botoșani, răspunde pentru tratamentul cu mercur, dar pune condiții clare: fricțiunile să fie însoțite de iod, și periodic bolnavul să meargă la băi pentru dezintoxicare. Cu acest tratament doctorul Isac l-a adus la însănătoșire, astfel încât poetul, aflând că i s-a votat o pensie în Parlament, este gata să părăsească Botoșanii. În 1888 el vine la București, dar atât sora lui, cât, mai ales, doctorul Isac, sunt îngrijorați, nu neapărat din cauză că a plecat, cât mai ales de faptul că urmează să-și facă băile, și nu se știe dacă Eminescu le-a mai făcut sau nu, ca în 1887 (în toamna lui 1888, Veronica Micle își scoate un pașaport pentru a merge în străinătate, desigur, în vederea acestui tratament al lui Mihai Eminescu). Acum, în 1889, însă, în loc de băile pentru scoaterea otrăvii din trup, se urmează același tratament, de data acesta cu mercur injectat. Moleșeala acestui trup robust, bine legat, nu poate veni decât de aici. În sinceritatea (naivitatea?) sa, doctorul Vineș spune că injecțiile mercuriale nu au influențat întru nimic mersul bolii, având în vedere boala-etalon, diagnosticul de sifilis pe care nu-l pune nici un moment sub semnul îndoielii; se îndoiseră, totuși, de acest diagnostic (cel puțin metodic!) două consilii medicale, la Botoșani și Iași – și medicii din Germania, iar în 1883, în Austria, la Oberdöbling, Eminescu nu fusese tratat cu otrăvitorul reflex onomastic al zeului drumurilor și comerțului...

Vom mai insista asupra câtorva concordante și neconcordante la doctorul Vineș. Mai întâi, este interesant de văzut cum a fost internat poetul. Dr. Vineș spune că „toate aceste acte i-au determinat pe prietenii săi să-l interneze în Institutul „Caritatea“. Raportul anonim, atribuit de G. Potra doctorului Tomescu, spune altceva: „La 3 februarie Eminescu fu adus prin ordinul Poliției Capitalei la Institutul «Caritatea», unde fu supus supravegherii și tratamentului medical“. Se vorbește de același Institut „Caritatea“, dar un medic spune că aici l-au adus pe poet prietenii, iar celălalt numește poliția. Vom vedea că poliția l-a dus pe Eminescu la Mărcuța, ospiciu care ținea de Primăria Capitalei și, de aici, poetul va fi recuperat, probabil, de prieteni. Confuzia aceasta este menită, parcă, să simplifice, să netezească forțat un drum al adevărului care este extrem de complicat.

Până a aborda mai aplicat însă acest raport anonim, să încercăm a stabili și data internării. Doctorul Vineș vorbește vag de perioada martie–iunie, acest raport anonim notează însă data fermă de 3 februarie, dar mai există un „Raport medico-legal“, semnat de doctorii Șuțu și Petrescu și datat cu 23 martie 1889 al cărui început este acesta: „Subsemnații doctori în medicină, invitați de domnul prim-procuror [al] Trib. Ilfov, prin adresa nr. 5717, a examina starea facultăților mintale ale lui Mihail Eminescu, întrunindu-ne astăzi 23 martie la Institutul «Caritatea», unde se află de aproape două luni, am procedat la cuvenita cercetare...“. Actul acreditează ideea că poetul se afla în Institut din jurul datei

de 23 ianuarie – adus de prieteni sau cu poliția, nu se știe precis – și aștepta să fie investigat. Abia la 23 martie i se întocmește un raport, dar fusese sub tratament și supraveghere câteva săptămâni bune. Unde anume?

Ultimul scandal de presă iscat de Eminescu

Chestiunea pare mai degrabă juridică decât medicală, de vreme ce prim-procurorul cunoaște cazul și-l monitorizează. Data de 23 ianuarie este mai apropiată de cea din raportul anonim (3 februarie), dar este, în același timp, destul de apropiată de ultima ieșire publică a lui Eminescu, articolul publicat de el în „România liberă” din 13 ianuarie 1889 prin care a deranjat mult șubreda coaliție politică a momentului. Am publicat acest articol al său în cartea *A doua viață a lui Eminescu* (1994). Redăm, aici, numai ecourile provocate de articolul în cauză, după o notă a lui G. Panu publicată în ziarul „Lupta” din 15 ianuarie 1889, pagina întâi: „Ședința mai nostimă, *nec plus ultra* al Partidului Conservator a fost de data aceasta atins. Să povestim. Ședința încă nu este deschisă, când d. Vernescu intră furios cu un exemplar din «România liberă» în care este înjurat. «Îmi dau demisia! Îmi dau demisia!» – strigă către amicii săi care în zadar cearcă a-l liniști. Miniștrii junimiști îl înconjoară și-l roagă să nu demisioneze, că se va face rectificare, îi și arată un bruion de rectificare, aruncând vina articolului în chestiune pe spatele bietului Eminescu... D. Vernescu se liniștește, ba încă se prea liniștește, și aceasta foarte repede... O furtună în un cap de avocat... Ședința se deschide...”. Evenimentul este consemnat de mai multe ziare, iar „Națiunea” dă informații mai ample: „În urma articolului apărut ieri în «România liberă», în care d. Vernescu era tratat într-un mod prea adevărat pentru un organ ministerial, Domnia sa și-a dat demisia azi-dimineață. Însă, în urma asigurărilor d-lui Carp, cum că va dezavua, ceea ce a și făcut în numărul de azi al oficioasei, pe d. Eminescu, autorul articolului în chestiune, d. Vernescu și-a retras demisiunea. Uite popa, nu e popa”. Alt ziar, „Telegraful”, adaugă: „D-nii Carp și Theodor Rosetti, față cu dl. Laurian, i-au declarat că articolul privește pe d. Eminescu...” Ziarul „România liberă”, oficiosul noii coaliții guvernamentale, al cărei director este D. A. Laurian, prieten cu poetul (va rosti un discurs emoționant la catafalcul său), dă o scurtă dezmințire a doua zi. Sursele sunt concordante, evenimentul din 13 ianuarie 1889 a fost bine marcat de presă. În fărâmițările politicii momentului nu se mai insistă asupra acestei prime tentative de dezbinare a coaliției guvernamentale (guvernul junimist condus de Th. Rosetti va pica la 30 martie 1889, ca dovadă a slabei coeziuni politice, și va veni la putere un nou guvern, conservator, condus de bătrânul Lascăr Catargiu). Prietenii apropiați ai poetului rețin, însă, amănuntul – și prin 1909 un fost redactor al „României libere”, Mihail Brăneanu, îi va povesti lui Ioan Scurtu că în ultimul său an de presă Eminescu a reușit și performanța de a răsturna un guvern cu un articol de ziar. Mărturia, care ține mai mult de senzational, a rămas în arhiva lui Ioan Scurtu și s-a publicat abia prin anii '80 ai secolului trecut (și nu i s-a dat importanță până la descoperirea, de către noi, a referințelor de presă de mai sus). Chiar de o răsturnare de guvern nu este cazul să vorbim, dar incidentul parlamentar este semnificativ. Exact după această dată de 13–14 ianuarie 1889 nu se mai știe

nimic despre Eminescu. Vedeți cum zice doctorul Vineș: „Cu câteva luni înainte de a intra în Institutul «Caritatea», adică cu puțin înainte de a-l cunoaște eu, Mihail Eminescu, după cum mi-au declarat prietenii săi, abuza de băuturi alcoolice și făcea excese veneriene. În acest timp dădea impresia că nu era în toată deplinătatea facultăților sale intelectuale. Din zi în zi devenea mai puțin vesel, tăcea mai tot timpul, dorea să fie singur, nu mai era în stare să lucreze. Prezenta oarecare tulburări morale: intra în diferite localuri publice și consuma fără să plătească; cerea bani de la toți pe cari îi întâlnea. Toate aceste acte i-au determinat pe prietenii săi să-l interneze în Institutul «Caritatea» al regretatului prof. dr. Al. Sutz, unde, în martie 1889, l-am primit în biroul administrativ. Eminescu mai fusese internat în Institutul «Caritatea» în 1883“. Printre „tulburările morale“ reținute de medic de la prietenii săi sunt enumerate consumațiile fără plată prin cârciumi, nu și aceste gesturi eminamente politice. Se mai aduc, de către unii biografi, și alte amintiri despre aceste ultime luni libere ale poetului, și foarte des se citează Teleor, cu toate că însemnarea sa este încurcată și se referă la alt an. O redăm:

Cum era ca bărbat Eminescu

„Cu vreo lună înainte de moartea sa, Eminescu mergea regulat, în fiecare seară, la Coloseul Opler, mai mult pentru hatârul unei frumoase cântărețe suedeze. Într-o seară, după ce am jucat popice amândoi, după ce m-a bătut de m-a prăpădit la joc, făcând mereu numai nouă puncte, am trecut amândoi în sala de spectacol. Toată sala era plină de lume. Capelmaistrul Carbus începuse să agite bagheta. La masa noastră mai veniră încă vreo patru-cinci prieteni. Eminescu era foarte vesel, transportat. Veni o nouă serie de halbe cu gulere de mareșal.

– Ce gulere sunt astea, bre ?

– De general!

– De colonel bulgăresc !

Eminescu avea privirea îndepărtată spre scenă, parcă aștepta ceva.

– Ce e, Eminescule ?

– Nu vine cineva...

– Cine ?

– Cineva...

Apoi mai vorbirăm de pariul ce făcuse Eminescu – pariul în scris cu Simțion și alții...

Un cântec vesel în formă de marș ne făcu să tăcem și să îndreptăm privirile spre scenă. Eminescu făcu ochii mari, se însufleți și strigă deodată :

– Suedeza!

Apoi, după scaun, printr-o săritură, se sui pe masă, își puse un șervet în jurul capului și începu să strige: Bravo! Bravo!

Toată sala a rămas înmărmurită“.

Acest pariul cu Simțion există în manuscrisele lui Eminescu, dar este datat cu 25 iunie 1883 și se referă, deci, la ultimele zile de dinaintea căderii poetului din 28 iunie al aceluiași an: D. Teleor confundă. Este ușor de confundat, pentru că fazele bolii lui Eminescu sunt ca trase la indigou: de fiecare dată poliția este aceea care se sesizează, prietenii vin pe urmă și rămân cu amintirile... În linii

generale însă nu înțelegeau diferit, sau lăsau să se înțeleagă „excesele veneriene“ ale poetului. Se pot cita și amintirile din 1893 ale Mitei Kremnitz, și cele din 1932 ale lui Panaite Zosin, dar le eliminăm pentru economie de spațiu.

În concluzie, putem afirma că Eminescu a fost adus la un spital de boli nervoase într-una dintre zilele din intervalul 14 ianuarie – 3 februarie 1889, dar se înțelege limpede că la mijloc este mâna poliției, iar poetul este implicat într-un caz de turburare a ordinii politice, nu publice. Doctorul Vineș poate că nu știa aceste amănunte, sau le lasă deoparte ca fiind ne semnificative pentru cazul medical ca atare.

Noi revenim cu informații din ziarele „Românul“, „Epoca“ și „România liberă“ de la începutul lui februarie 1889, care atestă că poetul a fost internat la Ospiciul Mărcuța, unde a stat până ce direcțiunea ospiciului a declarat că nu-l mai poate ține, pentru că n-are cine-i plăti spitalizarea. Aici a fost adus cu poliția, probabil imediat după insurgența parlamentară din 13 ianuarie, și abia apoi a fost transferat la doctorul Șuțu, într-o clinică particulară. De altfel, doctorul Al. Șuțu era și un organizator al Ospiciului Mărcuța (va fi director aici prin 1899). Confuzia aceasta între Mărcuța de la Pantelimon și Institutul „Caritatea“ de lângă Foișorul de Foc persistă la biografia lui Eminescu, și chiar la contemporani. Într-o scrisoare din 10 aprilie către un cunoscut din Iași, chiar Veronica Micle afirmă: „Regret că nu vă pot da alte detalii despre starea lui Eminescu decât care le găsec și eu prin jurnale, și aceasta din cauză că nu știu unde se află internat, la Mărcuța sau la Șuțu“. Știrile apar astfel:

– 5/17 februarie 1889, „Epoca“: despre internarea poetului grav bolnav „la spitalul doctorului Șuțu“ (știre preluată în mai toate ziarele); concordă cu raportul anonim care vorbește de 3 februarie 1889 (5 februarie este data presei, care, fiind antedatată în acele timpuri, dă știrea ca atare în ziua fizică de calendar 4 februarie – cu data de 5);

– 10/22 februarie 1889, „Românul“: despre îmbunătățirea stării de sănătate a poetului, „internat la Ospiciul Mărcuța“ (la fel, știre preluată amplu);

– 2/14 aprilie 1889, „Epoca“: Despre înrăutățirea stării de sănătate a poetului – „aflat la spitalul doctorului Al.Șuțu“;

– 8/20 aprilie 1889, „Epoca“: Ospiciul Mărcuța a anunțat că nu-l mai poate ține pe poet internat, întreținerea nefiindu-i plătită. Li s-a cerut doctorilor Șuțu, Nikita și Alexiu un raport asupra stării sănătății poetului pentru a se institui curatela. Știrea este preluată numai de câteva ziare, între care și „Curierul român“ din Botoșani, care comentează mai amplu: „Direcțiunea Ospiciului Mărcuța, din București, ne spune «Epoca», a făcut cunoscut zilele acestea Parchetului din capitală că nu mai poate ține-n căutare pe nenorocitul nostru poet Eminescu, pentru motivul că ospiciul nu poate hrăni decât pe bolnavii a căror întreținere e plătită de Primăria Capitalei. Primul-procuror, față cu această invitațiune puțin umanitară a direcțiunii de alienați, a cerut de la o comisiune medicală un raport asupra stării poetului Eminescu. Acest raport fiind depus, dintr-însul se constată că boala crudă care a lovit pe ilustrul cugetător se agravează din zi în zi. În urma acesteia, primul-procuror a cerut de la primul-președinte al Tribunalului Ilfov să instituie o curatelă asupra averii bolnavului, adică asupra modestei pensii de 250 de lei, pe care i-a acordat-o nu de mult Camera. Pe de altă parte, e vorba de a se readuce nenorocitul bolnav la Botoșani, unde se făcuse deja o dată bine,

subt cura veteranului și-nvățatului nostru medic d. dr. Isac. În acest scop, sora poetului va pleca zilele acestea la București". (Informația din urmă este confirmată de corespondența Hariettei.)

– 6/18 mai 1889, „România liberă“: V. S. semnează reportajul *O vizită la Ospiciul Mărcuța*: auzind că acest ospiciu a adresat Primăriei o plângere fiindcă nimeni nu plătitise întreținerea poetului, face o vizită acolo, dar constată că Eminescu fusese internat în spitalul doctorului Al. Șuțu, nu aici.

Este limpede, vorbea de două instituții, dar doctorul Șuțu trece prin amândouă, înlesnind confuzia. El are un spital particular și scenariul, mai mult decât sigur, este că l-a extras, de aici, din stabilimentul de stat, unde fusese dus Eminescu de către poliție. Ca variantă administrativă plauzibilă putem avansa ideea că fizic poetul era sub supravegherea doctorului Șuțu, care-l putea ține, fie la Mărcuța, fie în institutul său. În acest sens, Consiliul medical din 23 martie 1889 poate afirma că poetul se afla „de aproape două luni“ în Institutul „Caritatea“: adică în custodie.

Doctorul V. Vineș, însă, la 1931, pare a nu ști nici momentul morții poetului. Păstrează în mod obstinat, s-ar putea zice, ziua de 15 iunie, pentru a nu-l contrazice pe D. Cosmănescu. Surse de presă sincrone vorbesc de noaptea de 15 spre 16 iunie, poetul fiind agitat, sculând medicul de gardă pentru a cere un pahar de lapte și expiind apoi în somn: „Jeri, vineri (16/28 iunie) dimineța, el ceru să i se dea un pahar cu lapte și ceru să i se trimeată dr. Șuțu, căci vrea să vorbească cu el. Era în momente de luciditate; doctorul întrebându-l cum se simte, Eminescu răspunde că are dureri în tot corpul, cari îi cășunează mult rău. Din nenorocire, aceste momente lucide n-au ținut mult, căci după o jumătate de oră bietul Eminescu începu din nou să aiureze. D-rul Șuțu căută să-l liniștească și poetul se duse să se culce. Nu trecu nici o oră, când d-rul Șuțu intră din nou la el, de astă dată îl găsi întins, fără nici o suflare“ („Familia“, după „Românul“). Astăzi se ia de bună data din certificatul de deces: „Cinci spre zece corente ora trei ante meridiane“, dar în ce condiții a fost eliberat acesta, la 17 iunie (pentru necesități birocratice la cimitir), cu greșeli peste greșeli (poetul ar fi avut 43 de ani, tatăl său s-ar fi chemat Mihail etc.), ca martori semnând prin punerea degetului doi slujitori analfabeți ai Institutului „Caritatea“... mai bine să nu mai vorbim!

Data de 16 iunie este inconvenabilă, pentru că indică o grabă cu totul suspectă în privința ducerii la groapă: se știe ferm că înmormântarea la Cimitirul Bellu a avut loc în ziua de 17 iunie 1889, deci ar rezulta că nici n-a fost expus cele trei zile tradiționale, cum este obiceiul. De altfel, ziua morții lui Eminescu n-a putut fi mișcată din mentalul colectiv, se comemorează și astăzi la 15 iunie peste an. Trebuie să știm că în acest 15 iunie se combină tradiția Cosmănescu (asasinarea lui Eminescu) și tradiția Șuțu, „Familia“ și celelalte ziare (moartea naturală).

Pentru binele lui și al societății

Trebuie semnalată concordanța cu totul interesantă dintre această amintire a doctorului Vineș și două relatări sincrone bolii lui Eminescu. Mai exact, doctorul Vineș se regăsește, pe de o parte, în raportul din 23 martie al doctorilor Șuțu și

Petrescu, iar pe de altă parte în interogatoriul luat poetului la 12 iunie 1889 de către judecătorul de instrucție Brusan. Scurtul raport medical din 23 martie 1889 trebuie redat aici: „Subsemnații doctori în medicină, invitați de domnul prim-procuror [al] Trib. Ilfov, prin adresa nr. 5717, a examina starea facultăților mintale ale lui Mihail Eminescu, întrunindu-ne astăzi 23 martie la Institutul «Caritatea», unde se află de aproape două luni, am procedat la cuvenita cercetare și am constatat următoarele:

Dl Mihail Eminescu, ca de ani 45, constituție forte, nu prezintă pe suprafața corpului leziuni remarcabile. Figura lui este habitantă, căutătura lui este lipsită de expresiune. Mișcărilor dezordonate, atitudinea puțin cuviincioasă.

La întrebările ce i se adresează răspunde direct, el pronunță unele cuvinte cu o voce cântătoare și monotonă.

Astfel: bună dimineța d. doctor, dați-mi două pachete de țigări. Și aceasta fie ziua, fie seara, fie cu țigară în mână, fie fără. Altă dată, ca un ecou, repetă cuvinte ce se pronunță înaintea sa, în fine, uneori stând singur exprimă monologuri fără sens. Această tulburare este și mai pronunțată în diferitele lui acte. Astfel, plimbându-se în grădină culege fel de fel de obiecte de pe jos, pietricele, bucăți de lemn, de hârtie, ce le pune în buzunar, crezând că aceste obiecte sunt o valoare, dar și strică cu le mâini sau rupe ce găsește, așternutul său, într-un mod neconștient, ca o trebuință de a-și exersa activitatea. Atențiunea sa este cu totul absentă, incapabil de a și-o fixa un moment, răspunsurile sale fiind ca și automate și mașinale. Digestiunea și somnul se execută normal, însă se observă pareză vezicală și rectală, ceea ce reclamă îngrijire continuă.

Din anamneză aflăm că sunt 6 ani de când a fost izbit de o manie acută, pentru care a fost căutat și aici, și în străinătate, de unde s-a întors calm, însă cu debilitate intelectuală. De atunci a mers, urmându-se debilitatea crescând, până acum două luni, când oarecari fapte impulsive și scandaloase au provocat reșezarea sa într-un azil special.

Din cele sus descrise, subsemnații conchidem că d. Mihail Eminescu este atins de alienațiune mintală în formă de demență, stare care reclamă șederea sa într-un institut atât spre îngrijire și căutare, cât și spre liniștea publicului (23 martie 1889, dr. Șuțu, dr. Petrescu)“.

Amintirea-raport a doctorului Vineș nu se potrivește mai deloc cu acest verdict medical; acolo unde și V. Vineș sesizează manifestări maladive similare, el arată cert că au apărut „mai târziu“, „cu încetul“ etc., în nici un caz de la internare, nici în luna martie când l-a consultat. În presa timpului s-a scris astfel după raportul din 23 martie 1889: „...doctorii au semnat, în stabilimentul d. Șuțu, actul prin care se constată din nou incurabila lui nebulie...“ („Familia“, după „Epoca“, „Românul“ etc.). Termenii sunt de resortul medicinei legale – „o constatare“. Raportul răspundea unei cereri a primului-procuror și făcea parte dintr-o suită de acte necesare înstituirii cuatelei pentru a se ridica pensia de 250 de lei lunar; nu credem că este ceea ce s-ar putea numi un „text-manechin“, dar se prea poate să fie și multă convenționalitate în termenii lui. Se poate discuta și acest „...constată din nou“, care pentru bucureșteni înseamnă mai mult „a doua oară“, cu trimitere la 28 iunie 1883, când s-a decretat pentru prima dată în mod oficial boala lui Eminescu. Ar fi un bis in idem, o recidivă în relație cu domeniul public. Termenii raportului Șuțu-Petrescu sunt foarte asemănători cu

cei din raportul Iuliano–Bogdan din 1886, când, fiind chemați de către poliția Iașului, și aceștia au lăsat scris: „Subsemnații doctori în medicină de la facultatea din Paris etc., în urma requizițiunei d-lui prim-procuror, din 5 noiembrie 1886, de a consulta starea mintală a lui Mihail Eminescu, mergând la arestul preventiv al despărțirii 1, unde se află pacientul, din interogatoriul și conversația avută cu Eminescu am putut constata că el suferă de o alienație mintală cu accente acute produse probabil de gome sifilitice la creier și exacerbate prin alcoolism; starea lui e periculoasă atât pentru societate, cât și pentru el însuși și este neapărată nevoie de a fi internat în o casă specială spre cercetare și observare pe un timp limitat, după socotința medicului curant dr. Iuliano, dr. Bogdan, Iassy, Noemvrie 6“. În urma acestui consult medical, poetul a fost trimis la Mânăstirea Neamț cu jandarm după el, unde a fost depus pe 8 noiembrie 1886.

Din faza bucoreșteană a bolii lui Eminescu avem, iată, două relatări – și rămâne acest semn de întrebare: de ce doctorul Vineș redă pentru perioada târzie a bolii „simptomuri“ pe care doctorii Șuțu și Petrescu le plasează la început? Fiind un raport oficial, diagnosticul din 23 martie (și întregul dosar, de altfel) putea fi consultat în arhive, și probabil doctorul Vineș l-a cunoscut chiar atunci, pe loc, fiind angajat al spitalului. Nu avem răspuns ferm la asemenea întrebări, desigur.

Cel de-al doilea text cu care se aseamănă raportul-amintire al lui V. Vineș este cel al interogatoriului amintit, care face parte din același dosar al instituirii curatelei. Judecătorul Ghiță Brusan întreabă: „– Cum te cheamă?“ – iar pacientul Mihail Eminescu răspunde: „– Sunt Matei Basarab; am fost rănit la cap de către Petre Poenaru, milionar, pe care regele l-a pus să mă împuște cu pușca umplută cu pietre de diamant cât oul de mare...“ Poetul răspunde cu achizițiile bolii sale descrise de doctorul Vineș.

Vom urmări ceva mai jos poziția lui George Potra, a lui G. Călinescu și, desigur, a „Universului“. Până acum consemnăm că ceea ce este evident anume, este că nebunul Petrea Poenaru mai întâi „s-a jucat“ cu o piatră, iar apoi a atacat cu o cărămidă, nu discută nimeni. Se instituie vâlul unei tăceri groase și asupra acestui Poenaru, și asupra lui Cosmănescu, cel care-l readuce în discuție, iar biata Harietta este considerată din ce în ce mai insistent ... sora bolnavă a fratelui ei și mai bolnav. Totuși, impresiile de atunci, de la momentul înmormântării cuiva, persistă și sunt cele mai importante. N-avea cum să inventeze ea, biata Harietta, numele lui Petrea Poenaru. Ea a aflat aceste lucruri imediat după moartea fratelui ei. Aceste lucruri au ieșit la iveală în împrejurările înmormântării, în mijlocul acelei impresionante adunări de doliu care a înconjurat sicriul poetului. Ele se păstrează în memoria colectivă până la 1926, când sunt reconfirmate de frizerul Cosmănescu, vor mai persista o vreme, dar după biografiile științifice ale lui G. Călinescu, Petru Rezuș, D. Murărașu, George Muntean, iată numai patru dintre sitele dese și foarte dese, care au cernut informația lăsând să treacă doar ce e foarte, foarte subțire, se pierd definitiv ori rămân simple curiozități.

3. CONCORDANȚE COSMĂNESCU

Textul lui Dumitru Cosmănescu despre uciderea cu o piatră a lui Eminescu, în ziua de 15 iunie 1889, se publică în „Universul“ la 28 iunie 1926 și provoacă

reacția doctorului Vineș, care vine să restabilească adevărul științific, după cum pretinde, într-o revistă de specialitate, „România medicală“, peste cinci ani, la 1 iunie 1931. Peste încă trei ani, în 1934, Gheorghe Potra va publica o a doua „expertiză științifică“, de data aceasta într-o broșură, care va fi întâmpinată cu mari rezerve de către G. Călinescu. Vom ajunge, în documentarul nostru, și la anul 1934, dar acum este momentul, credem, să revenim la amintirile lui D. Cosmănescu, întrucât doctorul Vineș le discută numai parțial, luând din ele ceea ce-i convine și ce spune că se potrivește cu fișele sale medicale.

D. Cosmănescu pare vulnerabil acolo unde afirmă că poetul l-a luat la o plimbare prin curtea Institutului pentru a-l învăța să cânte *Deșteaptă-te române*. De ce tocmai acest imn, cum să înțelegem exaltarea patriotică a poetului în acest context spitalicesc? Să fie un patriotism acuzat în contul lui Eminescu, în virtutea naționalismului scos cu atâta insistență din opera sa ziaristică, mai ales după Primul Război Mondial?

O amintire mai veche, chiar din 1889, a unui alt apropiat al lui Eminescu, vine să ne atragă atenția că lucrurile trebuie înțelese așa cum sunt, că este foarte credibil ca poetul să fi cântat într-adevăr imnul lui Mureșanu și în stabilimentul din str. Plantelor. Este vorba de textul lui Ilie Ighel, redactor la „Fântâna Blanduziei“ (revistă scoasă de prietenii poetului), care l-a vizitat în sanatoriu. Redăm mai întâi fragmentul care interesează, dar vom insista întrucâtva, pentru că este un moment foarte important privind modul cum se face, la noi, istorie literară, bibliografie, imagine: „Internat în ospiciul din strada Plantelor, la început era blând, bun, avea momente lucide; scria cu ce apuca și unde putea. Păreții odăii erau mângăliți cu mucuri de țigări, de chibrituri, și numele lui Byron, Schopenhauer, rupturi de versuri de ici, de colo îi acopereau. Scanda toată ziua. Dintr-o întâmplare fericită am pus mâna pe două file dintr-un notes, scrise de el în timpul când era în ospiciu. Scrierea e ca de obicei liniștită, trăsăturile regulate. Le dau în vileag ca să se vadă că Eminescu era poet chiar atunci când nu era Eminescu : «Toamna pomii înfloresc / Și se scutură toți pomii de flori, / Iar inimile noastre / Le prinde fiori. / Veniți în lumină / Copii drăgălași / Și faceți cu mine-mpreună / Sălaş. / Valurile viforă / Com tutte le forme». Pe cealaltă parte a acestei file e *Deșteaptă-te, române*“. Ne interesează, deocamdată, că poetul avea scris imnul *Deșteaptă-te, române*, în zilele când și D. Cosmănescu declară că-l cânta prin curtea sanatoriului. Concordanța este importantă și trebuie să facem legătura cu marile șantiere de manuscrise pe tema „Mureșianu“, „Andrei Mureșianu“, dar și cu alt moment din viața poetului, acela când a pus piciorul pe peronul gării din Viena, în toamna lui 1883, dus de Chibici-Râvneanu la sanatoriul doctorului Leidesdorfer. Văzându-se acolo, poetul a strigat din răspuțeri: „*România liberată! România liberată!*“ și se crede că a cântat *Deșteaptă-te, române*. Această „deșteptare“ este o temă a vieții, dar și a operei, astfel că nu pare deloc ciudat că poetul o trăiește, ca temă, și în sanatoriu.

Ilie Ighel mai citează, în aceleași amintiri, o strofă din poemul *Viața* despre care spune iarăși: „Poezia fără titlu găsită în notesul său, după moarte-i“. Fusese publicată în „Fântâna Blanduziei“ din 1 august 1889, după ce, în numărul din 23 iulie 1889, revista publicase, pe prima pagină, *Stelele-n cer* cu această notă: „Din notesul, despre care am făcut mențiune în numărul trecut, am mai putut scoate următoarele strofe, pe care le punem sub ochii cititorilor, întocmai cum se

găsesc“. Numărul anterior al revistei lipsește din colecții; în numărul din 8–15 octombrie revista mai publică, de data aceasta în facsimil ca să se vadă scrisul lui Eminescu, poezia *Și dacă*.... Reluându-le pe primele două în ediția sa din 1890, V. G. Morțun confirma, de asemenea: „...două bucăți publicate fără titlu și culese dintr-un notes al lui Eminescu. Publicându-le aici am intitulat întâia poezie *Viața*, iar pe a doua cu întâiul vers“. Ediția lui V. G. Morțun era gata din 1888, ziarele îi anunță chiar cuprinsul iar editorul îi scrie lui Eminescu despre „punerea în vânzare“ a tirajului. Trebuind să amâne această difuzare până după moartea poetului, acum, în 1890, V. G. Morțun revine asupra cuprinsului și adaugă aceste două titluri.

Un alt coleg al poetului de la „Fântâna Blanduziei“, Al. I. Hodoș (viitorul scriitor Ion Gorun), va publica în numărul din decembrie al revistei amintirea sa intitulată *Foi risipite*, din care cităm : „Câte bucăți de hârtie pe care Eminescu avea obiceiul să-și însemneze, în cea dintâi formă, neînchegată bine, idei și impresii, câte chiar din acele pe care le-a însemna și bucăți săvârșite nu s-au pierdut și de acestea, pe care le-a risipit întâmplarea. Se gândește cineva să le adune? Și îndeosebi editorii săi, d-nii Maiorescu și Socec, s-arată ei preocupați de aceasta?“ Și el redă câteva fragmente eminesciene.

Impresia generală a fost că cele două poezii, *Viața* și *Stelele-n cer*, sunt preluate din „notesul“ lui Eminescu. Variante ale poemelor se găsesc, însă, și în manuscrisele mai vechi ale poetului, pe care el nu și le mai vede din 1883; asta îl face pe Perpessicius, în 1958, când editează notele sale la postumele eminesciene (vol. V din *Opere*, p. 387 și 397), să aibă o dilemă: „Sau va fi existat o ultimă transcriere-Eminescu a poeziei, sau cel care a copiat în 1889, pentru «Fântâna Blanduziei», a căutat să fie cât mai credincios indicațiilor manuscrisului“. Această dilemă scoate din discuție „notesul“ lui Eminescu și-i permite lui Perpessicius să claseze și să dateze ambele poezii cu anul 1879, pentru că ciorne anterioare ale lor sunt databile la acest an. Perpessicius răspunde unor comandamente de moment: în urma centenarului nașterii lui Eminescu (1950) s-au discutat și asemenea lucruri mai speciale și s-a stabilit astfel: că Eminescu n-a mai creat nimic original după criza din 1883. Nu intrăm în amănunte, amintim, aici, doar că boala „stabilită“ pentru Eminescu, aceea de paralizie generală, excludea teoretic, „științific“, posibilitatea ca el să mai fi fost capabil de creație, deci întreaga sa activitate dintre 1883–1889 era pusă în paranteze. Și este vorba de traducerea *Gramaticii sanscrite* a lui Fr. Bopp, de traducerea piesei de teatru *Lais* de Emile Augier în versuri rimate, de poezii precum *Kamadeva*, *De ce nu-mi vii* etc., cantitativ, vreo câteva sute de pagini, aproape o mie, care trebuie scoase de sub incidența auctoriului eminescian pentru că nu sunt în acord cu diagnosticul pentru care pleda G. Călinescu și generația sa, aproape întreagă. Acesta este paradoxul care ține pe loc studiile de eminescologie: descoperindu-se tot mai multe dovezi că poetul era capabil de creație în anii săi târzii, diagnosticul nu se mai potrivește și încep nuanțările, se instaurează neîncrederea în documente, se discută despre imaginea generală a lui Eminescu, despre mitul Eminescu etc. – fiind lăsat deoparte omul, personalitatea sa etc. Centenarul nașterii din 1950 nu vine decât să culeagă acest fruct – copt cu adevărat încă din perioada interbelică. Un Ilie Torouțiu, de pildă, analizând exemplar traducerea piesei *Lais* de către Eminescu, găsise că textul vine dintr-un intermediar german, că adaosurile lui Maiorescu pe marginea

manuscrisului eminescian sunt neinspirate, dar nu putea nici în ruptul capului să accepte că poetul lucrase această traducere în anul 1888, când se afla bolnav la Botoșani. Datarea se făcuse după anul când piesa de teatru a scriitorului francez Emile Augier a fost tradusă în germană: 1888. Ei bine, Ilie Torouțiu poartă chiar corespondență privată, în anii '40 ai secolului trecut, cu patronii editurii germane care făcuse traducerea, este a doua oară încredințat că acesta este anul, și cu toate acestea lansează ipoteza că Eminescu va fi cunoscut textul tradus înainte de imprimare, prin vreun impresar teatral, oricum înainte de criza din 1883, pentru că în 1888 el era bolnav psihic și nu se poate afirma că mai era capabil de creație. Această neîncredere în capacitatea rațională a lui Eminescu după 1883 a făcut ca enorm de multe mărturii de epocă sau amintiri imediat ulterioare, care contraziceau șablonul, să fie lăsate la o parte, tratate cu neîncredere, ignorate cu bună știință.

Cu aceasta, revenim la Ilie Ighel și amintirea lui despre notesul poetului din ultimele zile de viață. Într-adevăr, textul a fost publicat în zilele noastre de către doamna Ileana Ene, distinsa cercetătoare de la Muzeul Literaturii Române, într-o revistă de mare audiență, „Adevărul literar și artistic“, beneficiind de o prezentare caldă, generoasă, a d-lui C. Stănescu, pe care o reluăm în acest documentar: „Este puțin probabil că au mai rămas pe undeva mărturii ascunse sau necunoscute «urme» eminesciene. O armată de cercetători și eminescologi au răscolit, înainte și după Perpessicius și Călinescu, arhivele și locurile petrecerii prin viață ale poetului, încât, cu privire la scurta și zbuciumata biografie pământească a lui Eminescu, nimic nou și esențial nu e de crezut că mai poate să apară. Rămâne mereu de descoperit și redescoperit opera «poetului național» și biografia lui «celestă» asupra căror studii, oricâte ar fi, se vădese nu numai insuficiente, dar, uneori, caduce, datate și, în orice caz, sub «orizontul de așteptare» al noilor generații. Lumina stelei ce s-a stins izbește mereu altfel ochiul generațiilor care se succed și mereu alta este calea pe care ea cade. În această privință, singura esențială, nimic nu poate fi definitiv și totul rămâne încă de făcut. Și totuși, în zona cea mai puțin promițătoare de surprize, aceea a mărturiilor celor ce l-au cunoscut pe poet, iată că ne vin știri noi, ce se adaugă celor strânse până acum de «eminescologi». Doamna Ileana Ene, istoric literar și cercetător la Muzeul Literaturii Române, ne-a pus recent la dispoziție un «imprimat» de 14 file datorat unui poet și ziarist care l-a cunoscut pe Eminescu chiar în zilele cele mai tulburi ale chinutei sale existențe. Broșura, intitulată *Eminescu (Încercare critică)*, datată cu 25 decembrie 1889, București, semnată Ilie Ighel, a rămas necunoscută până acum cercetătorilor și eminescologilor reputați, de la Călinescu până la D. Vatamaniuc și P. Creția. Descoperit de doamna Ileana Ene în Arhiva G. Dem. Teodorescu, documentul pe care-l prezentăm cititorilor se află în sanctuarul cărții vechi al Muzeului Literaturii Române. În felul său, documentul constituie o «revelație», fiind încă un document asupra lui Eminescu. Alături de alții, nutrim convingerea că, atunci când e vorba de un creator de talia lui Eminescu, nimic nu trebuie lăsat la o parte, orice document sau mărturie cu privire la poet trebuind să fie cunoscute. Este motivul pentru care, de ziua poetului, publicăm «încercarea» necunoscutului poet-gazetar Ilie Ighel, unul din emisarii tinerei generații ai vremii care l-a înconjurat pe chinutul poet cu cercul de căldură al entuziasmului și prețuirii sale. Acesta ar putea fi și «mesajul» pe care

tânăra generație de azi merită să-l descopere și să-l preia din mărturia veche de peste un secol semnată Ilie Ighel. Altfel, «toate-s vechi și nouă toate»...

Dl. C. Stănescu este un foarte bun istoriograf, dând socoteală, înregistrând și comentând, ca altădată Pompiliu Constantinescu (supranumit „secretarul literar al epocii sale“), tot ce este semnificativ în domeniul istoriei literare deschise, adică mai largi decât cercurile strâmte ale sesiunilor științifice ori revistele de specialitate, adică acea istorie literară care creează evenimente de presă – și, în domeniul istoriei propriu-zise, creează și întreține imaginea literaturii și a literaților, mai ales a clasicilor. Dânsul nu este, însă, istoric și, mai ales, nu consultă cu un anumit scop bibliografiile. Cât despre dna Ileana Ene, ea a fost impresionată, desigur, de textul ca text și n-a așteptat să-i cadă la mână mai multe informații, nici n-a mers în întâmpinarea lor, dornică să comunice descoperirea sa. Acest Ilie Ighel este, într-adevăr, necunoscut în sensul *Dicționarului general al literaturii române*, scos în coordonarea d-lui Eugen Simion. Este consemnat, însă, în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, matca *Dicționarului general...* (care declară că-l preia, dar, iată, aici se încurcă în fișe). Nu se găsește în multe alte istorii literare, astfel că primele surse consultate pot să-i inducă oricui ideea că este un autor obscur, pierdut în umbre. Există, însă, fișierul Bibliotecii Academiei Române, de consultat în mod obligatoriu în asemenea situații, și există *Enciclopedia Predescu*, care s-a dovedit în atâtea alte cazuri mai bună ca informație decât dicționarele sau istoriile moderne. La anul de grație 1997 nu apăruse, încă, *Bibliografia Mihai Eminescu*, dar putea fi consultată la aceeași Bibliotecă a Academiei Române care o elaborase de mult. Apăruse, însă, *Bibliografia românească modernă*, încă din 1986, iar acolo autorul figurează cu cele 15–20 de cărți ale sale: romane, volume de versuri, piese de teatru, traduceri, articole de ziar. A mai semnat și Ilie Deleanu, că Ilie Ighel Deleanu a trăit între anii 1870–1938, și este autor de romane cu haiduci (*Banditul Simion Licinski*, *Dragoș*, *hoțul Tecucilor*, *Tâlharul Fulger*), din zona bătută mai bine de N. D. Popescu, dar și de versuri (*Vechi și noi, versuri*, 1904 – cu extrase din presă despre autor), de traduceri (Carmen Sylva, *Poeziile unei regine traduse*), și chiar de eseuri, precum *Boala veacului*, 1895. La „Fântâna Blanduziei“ făcea critică literară discutând mai ales poezia, pe care o vedea subjugată de spiritul eminescian. Un spumos articol despre Alexandru Sihleanu îl arată pe acesta plagiator, și-l pune pe două coloane cu poetul de limbă greacă Panaiote Șuțu, „nepot de tată al lui Mihai și Alexandru Șuțu cari au domnit la noi“; acesta, Alexandru Sihleanu, trebuie arătat ca „hoț literar“, iar nu Mihai Eminescu: „Singur, maestrul maeștrilor, Eminescu a fost acela care și-a cântat simțirile și ideile. Și dacă s-au găsit unii să bârfească cum că ar fi furat din nemțește, sau că e un imitator al lui Nic. Lenau, apoi de aceia nici nu vorbesc, căci au fost împinși de o ură și invidie neagră și nici nu le-au fost argumentate părerile, deoarece n-au adus nici o probă“ (nr. 41, 12 noiembrie; Al. Sihleanu fusese lăudat cu câteva luni înainte în revistă).

Textul care l-a entuziasmat pe dl. C. Stănescu este cunoscut, broșura există la Biblioteca Academiei, nu e motiv de neliniște, autorul a scris mai multe amintiri despre Eminescu, i-a dedicat și o poezie. O întregă arie de scriitori mărunți se pierd când scriu despre lucruri pe care lumea nu le acceptă sau nu le înțelege. Dacă nimeni nu acceptă că Eminescu mai putea să creeze după 1883, se dau la

o parte ca netrebuincioși cei care atestă tocmai capacitatea de creație a poetului. Mai explicit și mai pe larg: „Dacă Eminescu ar fi avut o îngrijire desăvârșită, când a înnebunit pentru întâia oară în iunie 1883, desigur că ar fi fost pe deplin vindecat și astăzi l-am fi avut în mijlocul nostru teafăr. Dar... mersul fatal al întâmplărilor a vrut ca să fie uitat de amicii săi tocmai atunci, când, cum zice proverbul, se apropia de mal, și a fost nevoit să plece nevindecat deplin din Döbling, lângă Viena, unde fusese internat. Eminescu a fost pentru toți ca un vânt îmbălsămat care vine să tempereze arșița prea mare a verii. El a venit atunci când spiritele tuturor erau înfierbântate, erau cuprinse de patime, și cu cânticele sale în care se concentra visul, gândul și dorința fiecărui individ a rupt coaja ce acoperea gura vulcanului, lăsând astfel ieșire liberă patimilor strânse la un loc. Și pentru acest lucru toți tinerii s-au cuprins de acel pesimism învăpăiat, la unii de ocazie; de aceea toți au început să scrie, să cugete, să vorbească în aceeași limbă dulce ca și el...“. Este un „studiu“ despre viața și opera lui Eminescu scris imediat după moartea poetului, unde, în privința bolii sale, găsim întrebările, nelămuririle, dubiile tinerilor care-l înconjurau, cu toții acuzând vechii prieteni (junimiști sau nu), exprimând încrederea că poetul putea fi salvat, punând accente pe ideea că „a murit cu zile“, dar, cu toate acestea, nici unul nu a amintit de incidentală cărămizii care i-a curmat viața. O întreagă arie de scriitori mărunți se pierd când scriu doar simbolic, fără intrarea în concret, despre lucruri pe care cu timpul lumea nu le mai acceptă sau nu le mai înțelege: simbolurile se dizolvă într-un halou de semne. Dacă, peste timp, nimeni nu acceptă rațional că Eminescu mai putea să creeze după 1883, sunt dați la o parte ca netrebuincioși cei care atestă tocmai capacitatea de creație a poetului. Nu este mai puțin adevărat că și ei au o anumită vină. Iată-l, de pildă, pe acest Ilie Ighel: i-a dat Dumnezeu viață lungă și carieră scriitoricească bogată; cu toate acestea, n-a mai luat niciodată cuvântul, până în 1938 când s-a stins, să-și susțină sau să-și argumenteze afirmațiile din tinerețe. Această categorie a „martorilor mincinoși“ (mincinoși, pentru că au ascuns adevărul ori nu l-au susținut) este destul de largă.

Iată și cazul lui Ion Popescu, alt coleg al poetului la „Fântâna Blanduziei“. Amintirea sa, intitulată *Peste groapă*, și apărută tot în numărul din decembrie 1889 al revistei, publicată de asemenea și de d-na Ileana Ene în cartea amintită, ne este, de asemenea, necesară. Redăm mai întâi textul:

„E foarte dureros să scormonești amintiri ca acele pe care vreau să le dau aici în câteva linii; dar cred că lucrul merită să fie cunoscut.

Fusese dus meșterul în strada Plantelor; îl văzusem în ajunul «catastrofei» și vestea nenorocirii mă zdruncinase cu desăvârșire. M-am dus să-l văd.

Mi s-a deschis o ușă și m-am aflat într-o sală lungă, în care erau cel puțin douăzeci de oameni, toți bolnavi: fiecare cu ticuri deosebite. Călcam pentru întâiași dată într-o asemenea casă și era firesc ca tabloul ce mi se desfășura sub ochi să-mi sporească emoțiunea. Tremuram, cu toată uniforma de soldat ce purtam în vremea aceea.

Meșterul se afla tocmai în fundul sălii, într-un grup de 4–5 nenorociți cu care sta de vorbă. Intrând, făcusem fără voie zgomot cu sabia și Eminescu întoarse capul.

– Uite cătana! strigă el bucuros – și-și făcu loc printre ceilalți.

Ajungând lângă mine, mă luă în brațe și mă ridică în sus, sărutându-mă. Mărturisesc că mi-a fost frică în acel moment; emoțiunea mea sporise într-atât, încât mă înecam. Și apoi nu știam cum și ce să vorbesc cu Meșterul: era în stare să înțeleagă, sau nu?

Trecurăm într-o odăiță de lângă salon și ne așezarăm p-o canapea.

– Vii de la cazarmă? Atunci n-ai tutun: Fă o țigară.

Îmi tremurau mâinile destul de tare pentru ca Meșterul să nu observe că eram de emoționat. Și râse cu poftă.

– Te-ai speriat de nebuni? Sunt oameni pacinici.

– Nu e...

– Ba chiar asta e; ești emoționat fiindcă te afli într-o casă de nebuni.

Mai întâi cu jenă din partea mea, apoi fără rezervă, vorbirăm aproape două ceasuri despre multe și multe. Era în toată firea Meșterul, așa cum îl cunoșteam. Doar că fuma mult. N-am putut să observ nici cea mai mică incoerență în vorba lui. În vremea cât vorbeam veneau mereu bolnavi care se uitau la noi sau chiar se amestecau în vorbă. Puteam să fac comparații, și am făcut; rezultatul a fost convingerea deplină că Meșterul era sănătos și n-avea ce căuta în str. Plantelor.

– Adă-mi ceva de cetit, îmi zise Eminescu la plecare. Mă distrez studiind ticurile colegilor (și apăsă asupra cuvântului) de aici; dar tot mă plictisesc.

– Ai cetit *Corespondența* lui Jules de Goncourt?

– Nu.

– Atunci ți-o aduc.

– Și ceva gazete. Chiar pe toate dacă poți.

Isprăvise de studiat ticurile bolnavilor, distracție groaznică fără îndoială. S-a uitat repede prin ziare. În vremea asta căutai în volum o scrisoare pe care copiii unui artist o trimit prietenului lor Jules de Goncourt, un cap de operă de gingășie.

– Citește bucățița asta.

O citi și-i plăcu cât nu pot spune. O reciti; o citi de-a treia oară.

Nu, orice s-ar spune, rămân încredințat că Meșterul era, cât putea el să fie, sănătos, atunci și în zilele următoare cât l-am mai văzut.

– Rămân încredințat că «catastrofa» n-a fost înainte de ducerea lui în strada Plantelor, ci s-a produs în vremea când se afla acolo. Mediul, groaznicul mediu în care era condamnat să trăiască și care ar zdruncina pe-un om cu totul sănătos, cu condiția să n-aibă nervi ca odgoanele de la vapoare, acest mediu a provocat catastrofa. Să-l fi dus cineva pe Eminescu la țară, în liniște, în singurătate; să fi umblat pe poteci cu cotituri; să fi ascultat glasul vechilor păduri și șoapta pâraielor; să mai fi admirat luna oglindindu-se în ape, în loc să fi fost ținut între morții-vii în casa din strada Plantelor. Meșterul ar fi fost și astăzi între noi. Meșterul cu paltonul cel larg, cu galoșii enormi, cu fața senină, care te muia cu zâmbetul și cu versul lui cel nesfârșit de dulce“. (Apare în „Fântâna Blanduziei“, nr. 10, decembrie 1889.)

Nu prea știm ce putem lua de bun din acest text, care pare literatură și numai literatură. Acest tânăr soldat vorbește de „catastrofă“, prin care înțelege căderea psihică a poetului, nebunia lui, dar zice că nu s-a petrecut afară, ci între

zidurile spitalului. În același timp, însă, aici, între aceste ziduri, îl găsește sănătos. Este o contradicție juvenilă, sau o încercare neizbutită de a ascunde sub vorba „catastrofă“ asasinarea lui Eminescu prin cărămida știută. El nu putea, apoi, să-l vadă pe Eminescu „în ajunul catastrofei“, și imediat a doua zi să meargă iarăși să-l vadă „în strada Plantelor“. Eminescu a fost dus mai întâi la Mărcuța, lângă mănăstirea cu același nume, în cartierul Pantelimon de azi, pe atunci în afara Bucureștilor, și după un timp nedefinit va fi instalat la sanatoriul din strada Plantelor. În același timp, „sala lungă în care erau cel puțin douăzeci de oameni“ nu se potrivește cu sanatoriul, unde Eminescu avea camera sa destul de bună, ci mai degrabă cu un centru de triere a bolnavilor sociali cum se pare că a fost Mărcuța. Nici impresia că are în față un om pe deplin sănătos nu este, pentru tânăr, mai mult decât o impresie, ce poate rezulta chiar din însumarea mai multor momente (zile) când l-a văzut astfel pe poet. D. Teleor, referindu-se la momentul 1883 al internării lui Eminescu în stabilimentul doctorului Șuțu, povestește la fel: „Ne-am dus la Institutul de boli nervoase din strada Plantelor, unde Eminescu avea camera lui. (...) Era liniștit și vorbea rezonabil. (...) A început să zâmbească, și pe urmă a conversat despre diferite lucruri, întrebând despre toți colegii din redacție. Nouă, firește, ne-a părut foarte bine văzându-l așa de calm și ne gândeam că de ce mai stă la Institut. După vreo zece minute, însă, ne-am schimbat ideea. (...) Din altă cameră intră pe ușă un nebun... Eminescu, când îl zări ne spuse: «Acesta e un bulgar». Noi ne uităram cu atenție la bulgar, care făcu câțiva pași prin odaie... Apoi bulgarul luă după masă o cutie cu chibrituri, se apropie de Eminescu și începu să-i sune la ureche cutia... Eminescu s-a înfuriat la culme, s-a sculat de pe scaun și a alergat după bulgar să-l bată, bulgarul s-a înfuriat și el... Dar așa furie n-am văzut de când sunt eu. Noi ne-am speriat. Au intervenit oamenii de serviciu și i-au despărțit... Pe urmă, crezi că s-au calmat?... De fel... Fierbeau amândoi de mânie. A trebuit să-i puie în cămașa de forță. (...) Nu putea să ierte, cum un bulgar să-și permită atâta familiaritate cu el, încât să-i sune în ureche o cutie de chibrituri! «Asta e de neiertat! E nemaipomenit!...»“.

Desigur, pe noi nu ne interesează aspectele medicale, ținând de diagnostic etc., lucruri pentru care nu avem nici apetență, nici cădere, ci doar cele care țin de viața exterioară, de împrejurările actului medical, de mentalități etc. În acest sens considerăm că textul lui Ion Popescu este confecționat ca să consune cu amicii săi de la revista „Fântâna Blanduziei“ care-l preluaseră pe Mihai Eminescu drept simbol. El îl numește, de pildă, „Meșterul“, pentru că așa i-au zis tinerii redactori (L. Gh. Nicolescu explicase, în numărul din octombrie al revistei, împrejurările în care l-au atras ei pe poet, cum acesta nu se mai desprindea de rotativa tipografiei, cum au ajuns ei să-i zică „Meșterul“ și pentru meșteșugul tipografic, dar și pentru talent etc.). După moartea lui Mihai Eminescu se observă, la memorialiștii săi, două tendințe: cei mai în vârstă (I. Slavici, Al. Vlahuță, Titu Maiorescu, Al. Ciurcu, Gr. Ventura, Nicolae Pătrașcu etc.) se întrec între ei care a descoperit mai devreme semnele bolii poetului, iar cei tineri (Al. I. Hodoș, Ilie Ighel, Ion Popescu etc.) sunt solidari în declarații privind sănătatea poetului până în ultima clipă etc. Pe când „bătrânii“ întăresc linia oficială privind boala și moartea lui Mihai Eminescu, în această zonă a prietenilor tineri ai poetului se păstrează și va crește o tradiție orală ce pune sub semnul întrebării ce s-a stabilit oficial.

Trebuie spus că neîncrederea cu care sunt ei priviți are un oarecare temei, dar acest temei nu justifică scoaterea din discuție a amintirilor pe care le lasă. În toamna lui 1889, derutați „ca niște vrăbii speriate“, cum spun chiar ei, de moartea Maestrului, își caută alt drum în literatură și se despart de Radu Popea, redactorul-șef al „Fântânei Blanduziei“, și, pentru ca lucrurile să capete semnificație mai adâncă, numesc noua lor publicație tot... „Fântâna Blanduziei“. Așa se face că avem două publicații cu același titlu, iar după un timp revista celor tineri poartă indicația „serie nouă“. Nu insistăm, dar câteva fragmente din textul lui Radu Popea, din 8 octombrie 1889, sunt necesare pentru a înțelege fenomenul: „În numărul trecut al acestui ziar s-a înregistrat zvonul despre apariția unei noi «Fântâna Blanduziei». Zvonul s-a adevărit. Duminica trecută s-a dat în vileag un ziar cu numele foarei noastre. (...) În luna noiembrie a anului trecut, având dese întâlniri cu d-nii L. Nicoleanu, I. Popescu, D. Marinescu și Dion. Miron, din vorbă-n vorbă ajunserăm la convingerea că ar fi bine să scoatem un ziar săptămânal politic-literar sub conducerea regretatului Eminescu. Cestiunea însă era dacă Eminescu va primi sau nu. După oarecare esitare, Eminescu a primit și la începutul lunii decembrie s-a și putut anunța prin afișe apariția ziarului cu un lung șir de colaboratori (...) Cu Eminescu în frunte am mers până la numărul 6 și am mers foarte bine. De la acest număr Eminescu n-a mai scris nimic la «Fântâna Blanduziei». Dânsul se găsea mai totdeauna în stare de nervozitate și de aceea am crezut cu toții că ar fi bine să nu stăruim pe lângă el să mai scrie ceva și pentru «Fântâna Blanduziei». Nu mult în urmă Eminescu a fost izbit de crunta boală, îndeobște cunoscută, care i-a pricinuit moartea.

Așadar, de la numărul 6 ziarul nostru a fost lăsat pe proprii noștri umeri. Această sarcină, încetul cu încetul, pe mulți dintre cei care se angajaseră la o colaborare regulată i-a obsit, astfel că, pe numărul 12, 13, 14, 15 și 16, publicul cititor nici n-a mai putut da de numele lor în ziar. Ba și aceia care scriau în ziar, nu mai scriau cu râvna de mai înainte. Lucrul acesta, firește, a oprit mult din avântul ce-și luase, ceea ce s-a constatat la numerii 14, 15 și 16 când numai cu mare greutate s-a putut face rost de banii trebuincioși pentru tipărirea și expedierea ziarului“. În aceste condiții, L. Niculeanu, I. Popescu, Al. I. Hodoș, Cesar Colescu și Nerva Hodoș își dau demisia (și vor fi găsiți la „Universul“, ziar mult mai important), iar alți colaboratori îi declară verbal redactorului-șef că se retrag. Cei demisionați scot, însă, o altă „Fântâna Blanduziei“ și-l atacă pe Radu Popea, care răspunde astfel: „Organul noilor blanduziști susține că prin «Fântâna Blanduziei», cât timp a continuat fără dânsii, s-ar fi profanat numele lui Eminescu. Desfid pe oricine să-mi spună dacă în privința lui Eminescu s-a făcut în vreun ziar atâtea sacrificii de bani și de muncă precum s-au făcut în «Fântâna Blanduziei». Ba ceea ce este mai mult, s-au publicat chiar schițe noi din viața răposatului și poezii inedite, care au stors până și admirațiunea adversarilor mei de astăzi. Dar vă întreb, onorabililor adversari, dacă voi ați fost așa de mult isbiți de cauza morții lui Eminescu, pentru ce nu v-ați arătat durerea, stima și admirațiunea pentru cel ce s-a stins din mijlocul nostru într-un mod mai constant, mai atractiv și mai instructiv, căci ca ziariști multe căi vă stau deschise și mai presus de toate aveți la deplina dispoziție «Universul»? Ați așteptat toamna ca să faceți paradă cu numele lui Eminescu? Cestiune de calcul, dar nu de sentiment. Dați ca titlu

justificativ pentru retragerea voastră descurajarea care a urmat în urma morții lui Eminescu, și aceasta o spuneți că a urmat cu toată încurajarea pe care v-a dat-o publicul. Vă întreb însă: dacă v-ați descurajat atunci când publicul vă da tot sprijinul, cine prezintă garanție că nu vă veți descuraja acum când ați pierdut încrederea publicului, părăsind postul de santinelă unde v-a pus Eminescu și nevoind să țineți seama de dreptul publicului care a plătit ziarul ca să primească lumina de la voi, o! prea mari înțelepți? Răspunsul nu este decât acesta: ați fost, după cum reiese chiar din articolul vostru, flacăra de paie și așa poate veți și fi, lucru pe care nu l-aș dori...“.

Repetăm, lipsesc multe numere din ambele serii ale „Fântâniei Blanduziei“ ca să putem reface această polemică. Ilie Ighel nu face parte din grupul celor care pleacă, va rămâne alături de Radu Popea și apoi îl vom găsi la ziarul „Buciumul român“. Această imagine a „santinelilor“ care și-au părăsit postul fixat de Eminescu, apoi aceea a „focului de paie“ ce i-a cuprins în toamna lui 1889 pe acești tineri care în primăvară fuseseră electrizați de prezența „Meșterului“ – reprezintă temeiul pentru care amintirile lor sunt privite cu neîncredere. Pare un paradox când vorbești de „temeiul neîncrederii“; este un paradox și în dezinteresul lor față de arestarea și apoi plimbarea lui Eminescu prin spitale, de la Mărcuța la Caritatea: atât de apropiați spiritual, și în același timp atât de indiferenți contextual?! În textele din noua serie a „Fântâniei Blanduziei“ își vor face chiar o vină pentru că nu au fost prea des alături de poet în aceste clipe grele. Sunt, așadar, motive ca amintirile lor să stea sub semnul atenției, să fie bănuite de nesinceritate etc. În același timp, trebuie să ținem cont de faptul că ei au devenit nume cu oarecare importanță în cultură până în perioada interbelică: scriitori, ziaristi (Ion Gorun : 1863–1928; Ilie Ighel: 1870–1938; Ion Popescu: 1862–1923, din 1890 va fi prim-redactor la „Universul“ timp de 20 de ani etc.), pe când Radu Popea rămâne un obscur ziarist, fără cărți proprii. Ei ar fi putut lua cuvântul pentru a-și întări aceste afirmații din tinerețe, și ar fi avut ocazia s-o facă. Este, probabil, cel mai important motiv pentru care G. Călinescu, în 1930, îi ține sub tăcere, acreditând, însă, printr-un soi de compensație ce ține mai degrabă de ironia istoriei, îndoiala amintitului Radu Popea rămas în ziare vechi și incomode. Mai vedem, însă, că această afirmație răspicată a asasinării lui Eminescu în spital apare tocmai în ziarul „Universul“, acolo unde se „refugiaseră“ tinerii colaboratori în 1889, după moartea poetului. În același ziar, același număr, publică și G. Călinescu, cel care ulterior va îngropa (definitiv?) aceste adevăruri incomode. Ca o concluzie obligatorie: trebuie să observăm că realitatea (adevărul?) se exprimă simbolic.

Acest folclor oral uitat la „Universul“ răzbate și din scrisoarea Hariettei Eminescu din 22 iulie 1889 (publicată în 1893), și din amintirea lui Dumitru Cosmănescu din 1926, dar, lucru foarte important, el este regăsit, înregistrat ca atare și comentat, chiar în anii 1972. Astfel, doctorul Ion Nica reia, în cartea sa *Mihai Eminescu. Structura somato-psihică* (Ed. Eminescu, 1972), la finalul convocării surselor medicale privind boala și moartea lui Eminescu, și „accidentul“ bibliografic Dumitru Cosmănescu, citând chiar un fragment din această relatare, și comentând-o. Lăsăm textul să curgă: „... alte opinii, considerate de domeniul fanteziei, tot merită să rețină atenția. Este vorba de mărturia lui Dumitru

Cosmănescu, frizerul poetului, care în «Universul» din 28 iunie 1926 a afirmat că «Eminescu a fost izbit în cap cu o cărămidă și că, peste o jumătate de oră de la această întâmplare, poetul a murit». De asemenea, spune că lovitura a fost sub ureche și a fost atât de puternică, de i-a sfărâmat «osul capului». Dacă n-ar circula încă o versiune orală asemănătoare, provenită de la o sursă demnă de încredere (un nepot al doctorului Șuțu), care relatea unui distins poet de-al nostru (în viață) că Eminescu ar fi fost lovit cu o scândură în cap de tenorul Petrea Poenaru, că acesta i-a «spart țeasta», omorându-l aproape pe loc, n-am crede. Nepotul doctorului Șuțu a explicat și motivele (lesne de înțeles) pentru care versiunea oficială n-a consemnat evenimentele așa cum s-au petrecut. Mai știm că Maiorescu a fost încunoștiințat că poetul a murit ca urmare a unei embolii“ (p. 361). Nu știm cine este acest nepot, nici poetul în viață la 1972 (acești martori ai tăcerii au făcut, și ei, ca versiunea Cosmănescu a morții poetului să rămână „de domeniul fanteziei“), dar cuvântul „embolie“ există în dicționar și are același sens azi, ca și pe vremea când îl consemna Maiorescu: „astuparea unui vas sanguin cu un cheag de sânge“ (DEX, 1964); „boală pricinuită de un cheag de sânge sau de un corp străin care astupă un vas de sânge“ (Cartea Românească, 1931) – în greaca lui Homer sensul fiind mai clar, *embole*, *embolon*, de la *emballo*, „a arunca, a lovi în sau pe“, ceea ce nu are legătură cu încetarea bruscă a bătăilor inimii, cum se explică „oficial“ moartea lui Eminescu. Doctorul Ion Nica aduce, astfel, încă un argument, care este unul de autoritate, pentru că îl vizează direct pe Titu Maiorescu. Peste numai o pagină, doctorul Nica formulează această concluzie posibilă: „Poate nu e exclusă eventualitatea unei a doua agresiuni din partea unui nebun, în afara celei descrise (cu piatra scăpată din praștie, din luna mai), care să fi cauzat, așa cum am văzut, moartea violentă a poetului despre care Harietta era sigură, informând-o pe Cornelia Emilian: «Firește, nu poate fi vorba decât de același nebun: mai întâi a țintit de la distanță cu praștia, apoi a lovit din imediata apropiere»“. Crimă cu premeditare într-un spital de alienați mintali, unde este foarte problematic dacă Eminescu avea ce să caute.

Aceste concordante cu mărturia lui Dumitru Cosmănescu ne vor interesa și în demersurile noastre următoare. (*Va urma.*)

SUMMARY

Well-known Eminescu scholar Nicolae Georgescu puts forward new arguments and eyewitness period accounts regarding the illness and death of Mihai Eminescu, which were not available to G. Călinescu, G. Muntean, D. Murărașu, P. Vintilă et al. He reproduces an unsigned text by Dumitru Cosmănescu, who was for a time barber to the King and often also “served” Eminescu. Cosmănescu makes two assertions concordant with other sources (probably without being aware of the latter), namely that the poet had a special room of his own (see Maiorescu’s *Diary*, and the written statement dating from Eminescu’s admission to hospital in 1883) and that he wrote continuously during this period. It is known that after his death two poems, *Life* and *The Stars in the Sky*, were

found in his hospital gown, being published in *The Blanduzia Well* on 1 August 1889. Perpersicius only provides half the information, that is, he makes exact reference, but does not mention the note that accompanies the poems, in which the editors claim that they were found in the poet's gown after his death.

In the 1920s and 30s, many unchecked and contradictory items of information about the illness and death of Eminescu surfaced, of which the author provides a detailed analysis in the respective material, including those from the medical files. This information was taken up by the majority of the poet's biographers, including George Călinescu, who drew from Maiorescu's *Diary*. The analyses and conclusions made by Nicolae Georgescu will continue in following issues of our review.

MIRCEA ELIADE PRINTRE BUCOVINENI*

Ion Filipciuc

Câmpulung Moldovenesc

Două spații magice străjuiesc viața și opera lui Mircea Eliade; întâiul, „în casa mare, cu multe încăperi și salcâmi în dreptul ferestrelor“, din Râmnicu Sărat, farmecul iscându-se din curiozitatea copilului pentru *odaia* mereu încuiată, inaccesibilă, în care la un moment dat intră totuși: „Dar, de data aceasta, am găsit-o descuiată și, tot de-a bușilea, am pătruns înăuntru. În clipa următoare, emoția m-a țintuit locului. Parcă aș fi intrat într-un palat de basme; storurile erau lăsate și perdelele grele, de catifea verde, irizată, ireală, parcă m-aș fi aflat dintr-o dată închis într-un bob uriaș de strugure“¹. Apoi, *pădurea* fascinantă și ireperabilă din anii maturității, pe care o putem bănuși abia prin analogie cu imaginea din albumul *Bucovina pitorească*, înfățișat de ofițerul Albini secretarului Eusebiu Damian pentru aproximarea pădurii în care a dispărut, în noaptea de Crăciun, scriitorul Anghel D. Pandele din romanul *Nouăsprezece trandafiri*, în fapt aceeași *pădure* în care se prăbușesc Ștefan Viziru și Ileana în romanul *Noaptea de Sânziene*.

Nu-i mai puțin interesant că există un element comun, culoarea *verde*, în cele două imagini, întâia din primii ani ai copilăriei într-un spațiu domestic și cealaltă în plină și curată natură, la vârsta certitudinilor și împlinirii destinului, ca și cum viața personajului care urmează a-l întruchipa narativ pe Mircea Eliade s-ar înscrie într-un cerc marcat cosmic între cele două solștiții din crugul anual al Soarelui. O simetrie temporală hazardată dar semnificativă întrucât acel bob uriaș de strugure pare să fie, de fapt, icoana cosmosului în care viețuiește și omul de pe acest pământ.

Cum se face însă că la vremea când Mircea Eliade scrie nuvela *Nouăsprezece trandafiri*, prin anul 1978, are în vedere o *Pădure pitorească* – căci astfel trebuie citită sintagma „Bucovina pitorească“ – e mai greu de închipuit. Destul că această sugesție lingvistică poate stârni întrebarea în ce măsură Mircea Eliade a cunoscut Bucovina, datele istorice referitoare la tragedia acestui ținut românesc, oamenii dintr-un asemenea spațiu cultural și ce relații privilegiate va fi avut savantul și scriitorul, în toată puterea cuvintelor, cu literați bucovineni și oameni de cultură.

*

* Fragment din cartea *Mircea Eliade printre bucovineni*, în curs de apariție.

În ziua de miercuri, 23 noiembrie / 6 decembrie 1916, precum știm din paginile istoriei românești din veacul trecut, cotoropitoarea armată germano-austro-ungară intră în București în chip triumfal, iar impresiile unui copil de nici zece ani păstrează atmosfera apăsătoare:

„În dimineața următoare, trupele austro-germane au început să pătrundă în București. Am văzut și eu capul coloanei când ajunse în dreptul statuii Rosetti. Un detașament de ulani, pe cai mari, albi, înainta la pas, cu lănciile rezemate în ureauca cizmei. Priveau zâmbind, obosiți, grupul de copii și curioși de pe trotuare. Mi s-a părut mie sau am văzut aievea o fetiță făcând un pas înainte și întinzând un buchet de flori? Am simțit cum lumea din jurul meu se frământă nedumerită.

«Trebuie să fie nemțoaică», șopti cineva.

Se auzeau – grele, pietroase – copitele cailor tăind tăcerea de pe bulevard. După ce s-au depărtat și a venit rândul batalioanelor de bavarezi, m-am întors acasă².

În aceste împrejurări, cu cătane străine în băătăură, alimente puține, restricții de circulație sau întruniri publice, totuși cursurile de la școală n-au fost suspendate și un amănunt ciudat pentru o vreme de război ne atrage atenția în amintirile copilului Mircea Eliade:

„Toamna parcă fusese mai aspră în anul acela. Un lung, nesfârșit noiembrie. Aproape ne-am bucurat când au căzut primii fulgi. Erau atunci încartiruiți la noi un ofițer german, bancher din Hamburg de felul lui, și un locotenent bucovinean din armata austriacă. Amândoi trecuți de 50 de ani și cât se poate de treabă. Bancherul vorbea franțuzește, era mare filatelist și fuma veșnic trabuce. În ceea ce privește pe bucovinean, îmi amintesc surpriza mea când, întorcându-mă de la școală, am întâlnit în sufragerie un ofițer austriac vorbind românește. Înainte de ei fuseseră încartiruiți, doar pentru câteva zile, trei ofițeri germani. Corecți și discreți, aproape că nu-i vedeam, dar prezența lor ne paraliza. Ne retrăsesem toți în mansardă, și din Bulevardul Pache mai venise o mătușă, Mărioara. Când am coborât în prima dimineață, toți șase – mama, cele două mătuși și noi, copiii – ca să examinăm camerele, le-am găsit întocmai așa cum le lăsasem, cu paturile făcute și cuverturile trase. Doar mirosul de cizme și de tutun ne amintea că dormiseră acolo ofițeri dintr-o armată dușmană. Bancherul și bucovineanul erau tot atât de îngrijiți. Dar erau de asemenea prietenoși, simpatici, încercând să ne ajute (ne aduceau zahăr, cafea, pesmeți). Bucovineanul ne învăța poezii patriotice și ne vorbea de Aron Pumnul. A stat la noi până în primăvara următoare. Pentru că era român, nu-l consideram ostaș al unei armate dușmane. Știa bine latinește. Când a plecat, ne-a luat deoparte pe noi, băieții, și ne-a spus: «Am să mă întorc după război, să văd dacă ați învățat latinește...» Dar n-am mai auzit nimic despre el“.

Cine va fi fost *ofițerul bucovinean* s-ar putea afla răscolind cu oarecare grijă documentele referitoare la armata dușmană, printre ai cărei combatanți încartiruiți în București, pe cât s-ar înțelege pe la serviciile auxiliare, ar trebui căutat un intelectual din Cernăuți, născut prin anii 1855–1857, absolvent al liceului

unde a predat carte românească profesorul Aron Pumnul până în 1866 și a învățat școlarul Mihail G. Eminovici, tot până la moartea faimosului tribun transilvan, poate chiar un licențiat al Universității din Cernăuți, care, din toamna anului 1875, începuse a școli la studii înalte și pe tinerii români cu dragoste pentru învățătură și, după cum reiese din amintirea pruncului bucureștean, cu și mai mare dragoste pentru neamul și țara românească.

Oricum, chiar și din aceste puține amintiri, faptul că un ofițer din armata dușmană îi învață pe copiii celor cotoșiți „poezii patriotice“ rămâne demn de consemnat în analele tuturor războaielor.

Despre celălalt ofițer încartiruit în casa din str. Melodiei nr. 1 din București, Mircea Eliade își aducea aminte cu aceeași lipsă de încrâncenare: „Bancherul din Hamburg fusese vărsat la un serviciu auxiliar și a rămas la noi mai bine de un an. Era blond, gras și mirosea a apă de colonie și a țigări de foi. Avea mare slăbiciune pentru mâinile și mai ales unghiile lui. Le îngrijea, le privea neconținut și-și lustruia unghiile cu o periută minusculă. Uneori, serile, îmi îngăduia să mă așez lângă el și să privesc timbrele. Vorbea foarte puțin și nu vorbea decât franțuzește. Când, în anul următor, veneam la el să mă ajute la versiunea germană, își pierdea răbdarea. «Mais, c'est de l'allemand, ça!» exclama după ce deschidea caietul“³.

Amănuntul cu disprețul hamburghezului pentru limba germană iarăși trebuie luat în seamă pentru că părinții au avut angajată pentru copii câte o guvernantă vorbitoare de limbă franceză și băieții căpitanului Gh. Eliade se descurcau mulțumitor într-o conversație cotidiană.

Dar, în București, ca oriunde în lumea asta, și în cel dintâi război mondial, comme à la guerre!

*

Nu trec decât vreo cinci ani și șase luni de la plecarea bucovineanului din casa părintească a lui Mircea Eliade și elevii Liceului „Spiru Haret“ din București se pornesc într-o excursie la Cernăuți; firește că viitorul scriitor nu putea lipsi de la un asemenea festin cultural-geografic, mai cu seamă că era membru deplin în orchestra liceenilor și cunoscut reporter, publicând în „Ziarul științelor populare și al călătoriilor“ pagini smulse destul de anapoda *Din carnetul unui cercetaș*.

Astfel se întâmplă că un reportaj poartă chiar titlul *Cernăuții*, marele oraș din Bucovina fiind înfățișat într-un chenar cu năzbâții proprii vârstei și unei călătorii îndelungi cu trenul, care s-a petrecut în luna iunie 1922.

Începutul sună însă promițător:

„Numai eu am știut cum am dus valiza plină cu schimburi și trombonul la care cânt (fac doar parte din fanfara liceului) până la gară. Cum mergeam așa, cu povara sub lungă-mi manta neagră și cu instrumentul lucitor sub braț, păream un mândru studios din sălile universității întorcându-se acasă târziu după un lung drum făcut în Salamanca“.

Partea cu chicote, soarta cărții *Rouge et noir*, ferfenițită de companionii din vagonul „special“, spănuirea în lanțuri prometeice a cărturarului poreclit „doctorul“ din pricina precedentelor sale excursii cercetășești și a colecțiilor de șopârle, gândaci, muște sau plântuțe adunate de pe toate coclaurile cotrobăite cu ochi vigilant, lungul drum al bucureștenilor către Bucovina iau sfârșit înspre seară, când trenul oprește în gară:

„Am ajuns în Cernăuți spre seară. La gară muzică, lume și chiar câteva discursuri. Un domn profesor și-a dat osteneala, osteneală de altfel încununată de succes de a ne face să credem că ne aflăm în Cernăuți și nu într-altă parte.

Un altul ne-a amintit că avem ca rege pe Vodă-Ferdinand I și ne-a atras atenția că, deși ne aflăm în anul 1922, suntem încă în luna iunie, fapt de care toată lumea a rămas încântată.

După o jumătate de ceas de umbrel în sunetul trompetelor am ajuns la o clădire imensă, pe care era scris «casarmă». Într-o sală plină cu paturi a fost încartiruit liceul nostru. Mărturisesc că eram atât de obosit încât imediat ce am ajuns am și plecat să mă plimb. Cauza era atmosfera cu totul originală ce domnea acolo.

De a doua zi începu matchul cupei pentru oină și pentru că n-am fost niciodată pentru sport, plecai să mă plimb.

Trebuie să spun că Cernăuțiul e un oraș foarte frumos; e așezat pe coline și posedă doi la sută români ce știu românește (căci se găsesc și de ceilalți). Nu vă închipuiți ce plăcere mi-a făcut faptul că am auzit pe doi țărani vorbind românește. Era pentru prima oară când auzeam în Cernăuți. Am notat în carnet numărul acelora ce vorbeau românește; nu trecea de treisprezece perechi. Eu cred că e destul, doar Cernăuțiul n-are mai mult de o sută de mii de locuitori!...

Intru într-o cofetărie. Mănânc o prăjitură și scot să plătesc. După ce cer un pahar cu apă, întreb cât face.

Un băiat cu părul tuns militărește îmi aduce un pahar cu sifon (așa se obișnuiește acolo) și desfăcându-și degetele de la stânga le lasă să cadă brusc în jos.

N-am studiat antropologia, nici moravurile locuitorilor din Honolulu; era deci natural să nu pricep de la «prima vizită» ce-mi spunea un asemenea chinez.

De aceea îl rugai să repete. Tot fără nici un rezultat. Trăsei pe vecin de mâneacă:

– Va...aa...ss?

Pricepui. Trăsei pe altul:

– Vo...oo...ss?

Măi, al dracului! Toată lumea îi nemțită aici în Bucovina «veselă grădină»? Pe toți care îi întrebam, chiar rupând-o pe franțuzește, același răspuns. Atunci începui cu semnele. Când vedeam că mă înec, mai luam o prăjitură, mai înghițeam un pahar cu sifon. Băiatul, înspăimântat, se duse de chemă pe patron. Era un neamț burtoș și cu ochelari, mânjit cu cremă pe tot obrazul. Cum veni, începu socoteala. Muia creionul chimic în gură, scria, socotea... Peste zece minute

deveni radios și cetii nota: cinci mii șaptezeci și cinci bani. Îl socotii nebun și-i întinsei douăzeci de lei. Neamțul îmi aduse restul douăzeci și trei... Nici până azi n-am aflat aritmetica după care se conducea în socoteli...

Era interesant faptul că numai nume evreiești se vedeau pe firme.

Mi-s foarte simpatici localnicii, dovadă am căutat cu tot dinadinsul să intru în vorbă cu o duduie indigenă, ce ducea după sine un cărucior cu corcodușe.

Din tot ce am vorbit n-am înțeles o boacă. Dumneai idem din ce am discutat eu. Dar m-am ales cu un potop de sunete ce aduceau a «șahăr-mahăr». Numai atât!

Pe strada principală îmi scot șeapca de la ușă și intru într-o băcănie.

– Guten Tag!

– Guten Tag!

– Aș dori o cutie de sardele!

– Waas?

– O cutie de sardele!

Negustorii făcură sfat. Peste un sfert de oră, în care timp mă distrai numărând cutiile de cumpărături din raftul al doilea, unul din ei îmi aduse un borcan cu muștar.

– Nu d-asta, domnule. D-aia, zisei și-i arătai o cutie.

– D-aia? D-aia nu avem, făcu neamțul vesel că a putut scoate o vorbă românească...

În grădina publică văzui un tip foarte ciudat. Părea Matusalem sau așa ceva. Cetea dintr-un ceaslov soios și-și răsucea barba cu multă sfințenie.

Mă interesa atât de mult încât mă așezai în față și începui să-l schițez în carnet.

Bătrânul părea la început intrigat, apoi văzând că scriu se apucă iarăși de cetit.

De sus se lăsa răcoare plină de liniște și de întremare, mai ales pentru mine care eram obosit de drum și de alergătură.

La întoarcere trec prin fața unei căsuțe nostime pe care sta scris cu verde: *Klein aber mein*. Din curte ieșeau o sumedenie de excursioniști, băieți și fete, nici unul mai mare de optsprezece ani, jumătate cu ochelari și toți cu părul blond.

Văzui cu mirare că fetele duceau sacii iar băieții se jucau cu umbreluțele. Și toți păreau mulțumiți...

Un băiețuș îmi dădu un program. Naiba putea să-l înțeleagă? Era scris cu litere nemțești pe o parte, cu caractere ebraice pe alta. M-a nimerit și pe mine, care cunosc germana la perfecție iar din limba lui Israel nu pot cunoaște nimic.

Un vânzător de reviste și ziare stetea la un colț de stradă și striga:

– Valk... vok... u... ukk... oh... V... K... ukk...

Dintr-adins m-am oprit cinci minute și am ascultat. Dacă aș fi predat teoria lui Einstein unei scroafe cu purcei barem tot câștigam ceva, căci omoram scroafa fără ajutorul măcelarului... Dar așa... Când fui aproape de cazarmă, văzui ceva pe care îl copiai în carnet. Iată-l:

Medic Universitar
Dr. L. Wechsler
Locuiește pe str. *Romană 26*
Wohn...
für *Rüssische strasse 26 (?)*

Ei! Asta le-a pus capăt la toate. Te pomenești că mă iau drept bolșevic...

Un tablou mi-a atras luarea-aminte prin simțul bovin cu care fusese vărut. Îmi pare rău că nu l-am descris în carnet“.

Reportajul cernăuțean, într-un evident stil hazliu-școlăresc, se încheie cu o nouă scenă copilărească petrecută în dormitorul din „casarmă“, ceea ce nu oferă acestor pagini *Din carnetul unui cercetaș* vreo valoare literară.⁴

Dacă și când a mai fost Mircea Eliade prin Cernăuți sau prin Bucovina încă nu avem probe scrise, în ciuda unei mențiuni că, în vremea studiilor liceale și a expedițiilor cercetășești, a văzut mănăstirile din nordul Moldovei. Probabil că prin paginile din carnetele cercetașului vor fi fost și însemnări despre oamenii și peisajele din Bucovina, însă toate caietele rămase la București Mircea Eliade nu le-a mai revăzut niciodată și nostalgia acestor comori pâlpaie înduioșător în crâmpeliul unei povestiri:

„Îmi aduc încă aminte de subiectele acestor «nuvele», pentru că unele din ele mi le povestise tata: erau întâmplări din timpul războiului și al retragerii din Moldova. Dar așa fi vrut să văd ce făcusem cu ele, cum le povestisem eu. Nu mi-au rămas în minte decât fraze ciuntite și dispartate. Una din schițe începea așa: «Azi m-am întâlnit cu Dumnezeu pe cărare. Rupsese o ramură de alun și încerca să-și facă o nuia. N-ai cumva un briceag? m-a întrebat...»

Ce n-aș da să știu ce s-a întâmplat după aceea...“⁵.

Dacă nu cumva cărarea pe care copilul din povestirea lui Mircea Eliade s-a întâlnit cu Dumnezeu era prin Bucovina...

*

Un capitol aparte îl constituie relația lui Mircea Eliade cu gruparea și revista „Iconar“, căci trebuie făcută oarecare distincție între cele două entități cultural-literare din Bucovina, gruparea fiind anterioară și supraviețuind încă vreo câțiva ani publicației ca atare, amănunte despre care găsim câteva date sub semnătura lui Mircea Streinul:

„În 1932, am pus bazele, împreună cu George Drumur, Gh. Antonovici și Nicolai Pavel, unei grupări «Iconar», la care au aderat ulterior regretatul Ion Roșca, Iulian Vesper, Ghedeon Coca și Teofil Lianu. Am început în revistele «Orion», «Pana literară», «Craiu-nou», «Plai» și «Flanc» o campanie vehementă împotriva adercilor de orice fel.

Lucrul nu ne-a înspăimântat. Faptul că o țară întreagă ne-a aprobat, ne-a dat o satisfacție infinit mai mare decât ne-ar fi permis publicarea a 10 romane la București. Încetul cu încetul, am găsit camarazi la Brașov (Aurel Marin), la Iași, la Moinești (C. R. Crișan), la Focșani (Pavel Nedelcu și Al. Călinescu), la

Turda, la Craiova, la Oradea, la Blaj, la Cluj, la Brăila (Stere Mihalexe) etc. Când, în 1935, camaradul Liviu Rusu a înființat revista «Iconar» împreună cu prietenii George Macrin, Ion Țurcanu, Barbu Slușanschi, Pană Verde, Vasile I. Posteucă, Teofil Lianu, N. Pavel, Leon Țopa și cu mine, lupta a devenit și mai unitară⁶.

Liviu Rusu, în articolul-program pe care-l așază în prima pagină a revistei „Iconar”, an. I, nr. 1, redacția în Cernăuți, str. Eminescu, nr. 15, iar tiparul la Tipografia Văd. Blondovschi din Rădăuți, avea să se afirme de la bun început:

„Când, pentru întâia oară, omul a privit cerul, cu desnădejdea sufletului închegat în lut, gândul înfiorat a pus chenar de stea frânturii de cer, închisă în el ca într-o cutie de mătase, prefăcând-o în icoană. Povestea poate fi tâlmăcită și altfel. În lumina unei teorii despre artă, de pildă”.

Pornind de la teoria procesului artistic drept *mimesis*, în viziunea filosofilor Platon și Aristotel, literații bucovineni nutreau ambiția de a oferi cititorilor icoane ale vieții intelectuale din această parte de românitudine: „Expresia raportului lui *mimēstai* – a face chip după asemănare – o prindem și în cuvântul *icoană*. Iar iconar în sensul acesta are înțelesul de creator de artă”.

Oricâte metehne li s-ar reproșa iconarilor din Bucovina, cinstea și sinceritatea nu li se pot pune sub semnul întrebării și mărturia a fost înscrisă încă în primele pagini ale revistei cernăuțene:

„Casa iconarilor a rămas cinstită gândului ei. Azi, când zărilor par să se limpezească, trebuie să facem o mărturisire, care nu va jigni pe nimeni. Ceea ce a făcut ca gândirea iconară să străbată țara, de la un capăt la altul, a fost numai munca și credința câtorva tineri. Băieții aceștia și-au rupt bucata de pâine de la gură ca să-și poată tipări cele câteva plachete de versuri, de care avea să se împiedice gândul neputincios al criticilor improvizați.

Lucrurile se lămuresc de la sine, prin o fatalitate care e a lor, pentru ca noi, privindu-le lămurite, să vedem mai bine drumul ce se deschide înainte”.

Din păcate, drumul cu atari perspective se va închide peste cinci ani și se va scurge mai bine de jumătate de veac până asemenea rânduri capătă libertatea să fie scoase de iznov în lumină. Se prea poate însă ca neliniștea sufletului tinerilor bucovineni, entuziasmați de sorocul unirii cu patria-mumă și căutându-și un drum al lor, să prevestească prăpastia în care se vor prăbuși toate drumurile: „Pornește o neliniște uriașă peste lume și țară. Undeva în adâncuri parcă s-a rupt ceva despre care nimeni nu știe un cuvânt. Și, din nou, înfrigorat de singurătate se trezește omul pământului. Tinerii caută pe Dumnezeu. Pe care l-au pierdut părinții. Și părinții prigonesc copiii ce caută pe Dumnezeu ucis de dânșii”.

Citite după toate cele lucrute de „teroarea istoriei” din 1935 până astăzi, ne îndrituim încă amăgirea că idealurile de atunci se vor înfăptui într-o bună zi, în noile condiții europene, căci spusa românului cu „n-duce veacul ce-duce ceasul” nu-i vorbă în vânt: „Acestei frământări spirituale, acestei neliniști omenești, noi îi spunem renaștere; sau întoarcere la pământ și la cer, la viața morților, la credință, la metafizică și, iarăși, schimbare către o *ars nova*. Iată o mulțime de elemente, fețe de cristal în lumina unei noi spiritualități”.

Ceva din pasiunea lui Mircea Eliade pentru sacrul mocnit în profanul cotidian bântuie și în cuvintele iconarilor cernăuțeni, căci: „Drumul de neliniște trece pe lângă minune. Să zidim din ea, cum se zidesc din piatră biserici, viața sufletului nostru. Arta, arta rumânească, în ce legătură stă față de minune?

Apoi, versurile dintr-un început de colindă – „*Citinele, citioară, dragă Ler, / Vine marea turburată, / Citinele, citioară, dragă Ler, / Un cerb mare care-noată...*“ – sunt invocate ca iconă desprinsă „din sufletul așezărilor românești“ și „minune“, spre concluzia: „Și drumul de neliniște al iconarilor trece pe lângă această mare minune, care este arta populară românească“.

Între textele din acest prim număr de „Iconar“ se disting versurile lui Teofil Lianu, *Curcubeu peste țară*, și articolul *Permanențe românești*. Mihai Eminescu de Leon Țopa, iar peste trei luni, în numărul trei al revistei cernăuțene, la partea de *Cronici*, întâlnim următoarea apostrofă semnată de Mircea Streinul: „Vai, Mircea Eliade! Te-ai dus în India, te-au pișcat țăntarii bengaleji, te-ai încurcat cu indiene d-alea date dracului, te-ai bătut pe burtă cu francmasonul Tagore – pentru ce toate astea? Colaborator la «Vremea» puteai ajunge și-n urma unui raid București–Găiești, și nu era nevoie să-ți pierzi tinerețile prin țara șerpilor. Mircea Eliade, cum să te mai stimeze confrății, când le tragi clapa în fiecare zi, cum vrei să mântuiești țara asta, când scrisul și mințile ți se-mpleticesc în colbăria unor creieri, cari, de prea mult indianism, nu mai înțeleg ce-nseamnă a fi român. Oare ai uitat școala lui Nae Ionescu? Dacă da, să-ți fie rușine și scrie ceva despre cultura gândacilor de bucătărie. Nu degeaba te lauzi mereu cu înțelepciunea furată nițel de-aici, nițel de colea, cum obișnuiește și prietenul matale Anton Holban“ (p. 6).

În numărul următor, în aceeași rubrică de *Cronici literare*, Mircea Streinul semnalează: „Dintre ultimele apariții notăm: *Cara-Su* de I. Valerian și *Huliganii* de Mircea Eliade“.

Ceea ce era un semn că literații cernăuțeni se țineau la curent cu întâmplările din București și nu se amorțeau cu gloria din proaspăta „provinție“ istorică revenită la patria-mumă. Mai mult, urmăreau îndeaproape tot ce scria promițătorul Mircea Eliade și nu-și ascundeau dezamăgirea.

Parcă pentru a justifica cruzimile de limbaj frecvente în „Iconar“, în același număr din decembrie 1936, Barbu Slușanschi încearcă o explicație paradigmatică: „Nouă, celor din Țara Fagilor, nu ni se poate pretinde să ne ocupăm senini de problemele de artă, de filosofie, de morală. Prea ne arde pe suflet, prea ne gâtuie și ne înăbușe înstrăinarea boltei sufletești și [a] temeliei sociale despre locurile noastre. Vrem sau nu, zbuciumarea noastră ia în mod natural un colorit politic, înțelegând politicul ca manifestare organizată și civilizată a simțului de conservare istorică a neamului românesc din această parte. Suntem iredentiști în propria noastră casă și nu putem fi altfel. A fi îngăduitor, frățesc, egalitar, e primul pas spre moarte. Aci, în Bucovina, suntem pe ultimele metereze nordice ale spiritului românesc. Pe metereze lupti, nu contemplezi. Lupta e desfătarea noastră“ (p.7).

Așezarea statuii omului politic Brătianu, în Cernăuți, peste drum de Biserica Adormirea Maicii Domnului, catedrala orașului, în grădina în care se afla și bustul poetului Mihail Eminescu, îi inspiră lui Barbu E. S[lușanschi] expresii sarcastice: „«Făuritorul» României de azi are în sfârșit un bust la Cernăuți, nu departe de al lui Eminescu. Dar Eminescu privește spre Liceul ortodox de băieți iar Brătianu junior spre jandarmerie și spre blockhausul gheșefitarului Discom-ist Foksschaner. Fiecare făurește cum poate. Unul a scris satira a treia și doina, altul Constituția din martie 1923. Nu puteau să nu-și întoarcă spatele“ (p. 8).

Mircea Streinul se răfuieste într-un mod neiertător, în „Iconar“, an. II, nr. 6, februarie 1936, cu Petru Manoliu: „Oameni cari trebuie executați pe loc: Mircea Eliade, Emil Cioran, Stere Mihalexe și Grigore Popa. Prea îs inteligenți și muncitori! Și d. Petru Manoliu nu poate dormi din cauza lor... Ce sentiment caraghios e ura! Ea înseamnă inferioritate. Oamenii cari urâsc sunt ratați, ascunși în mlaștinile duhnitoare ale cumplitei lor nulități. Ura, care înalță, căci este și o astfel de ură, se numește dispreț. Privește-l: bătrân, cocârjat, tuman, cu buzele mucedde de salivă, răscopt în invidie și răutate, lovindu-și prietenii, adulând, înghiogat, sentimental când îl prinzi cu oca mică. Moralitatea lui e în vorbă, că faptele (cele ascunse în iatacuri fără soare sau lună) ... Ce să-i faci unui astfel de om? Îl lași să latre“ (p.6).

S[lușanschi] E. B[arbu] sare în sprijinul moral tineresc al lui Mircea Eliade: „Cazul Mircea Eliade a solicitat deoparte vigoarea și curățenia sufletească, de alta rebutul acrit și cu parapon al cărui monitor spontan s-a făcut «Universul». În țara noastră e destul să fii curajos, mândru și talentat, ca să fii pus la indexul guvernamental și să guști cu generozitate răzbunări meschine“⁸.

Ce-a pățit atunci Mircea Eliade nu-i greu de reconstituit când ne amintim că a fost acuzat de pornografie și destituit de la Universitatea din București.

În numărul imediat următor, în partea de *Cronici literare*, George Drumur prezintă în termeni la superlativ ultimul roman al lui Mircea Eliade:

„*Mircea Eliade: Șarpele*, roman; Editura «Națională». Epicul d-lui Mircea Eliade îi situează operele literare în prima linie a marilor noștri creatori. Scrisul d-sale nu e conformist, ci trăire adâncă de pe urma căreia opera capătă autenticitate și durată. *Șarpele* e romanul corespondențelor sufletești ale unor caractere ce nu se pot adapta necesităților de fapt și reacționează câteodată brusc, câteodată calm, pentru a intra în matca lor de viață adevărată. Literatura d-lui Mircea Eliade e în general urbană. De aici și marea posibilitate de-a însemna cu fiecă nouă operă, o nouă etapă în realizarea unui epic autentic românesc. Reacțiunea în romanele d-sale e promptă și nu de durată. Caractere ca Andronic, Dorina, Salomon etc. își consumă elanurile fără mijlociri; într-un fel mistic și poliform. *Șarpele* e deci o operă de temperament, plină de vigoare românească, ce se adaugă la trăinicia epicului de mare prospețime a lui Mircea Eliade“⁹.

Pe aceeași pagină, în coloana a doua, sub aceeași semnătură, e amintit și studiul *Folklorul ca instrument de cunoaștere*: „*Mircea Eliade: Folklorul ca instrument de cunoaștere*, București. E un studiu succint, bine documentat asupra

problemei folklorului la cunoașterea unei mistici profunde și a unei filosofii de fundament, ca valoare a experienței umane¹⁰.

Un mod ingenios de a-l înfățișa pe Mircea Eliade ca suspect și, deci, vrednic opozant al regimului, este proza *Prima arestare*, din ciclul *Amintiri de la Jilava*, sub semnătura lui Mihail Polihroniade.

O percheziție polițienească, pe la ora două, două și jumătate din noapte, capătă dimensiuni burlești:

„Comisarul Niculescu. Are vreo 40 de ani, de statură mijlocie, ras, față tânără și părul alb-colilie. Tip de polițist din filmele americane. Incontestabil inteligent și cu mult «flair». Pare că m-a cântărit repede. Pentru el sunt o găscă în materie de comploturi. Răscolește totuși conștiincios vreun sfert de oră printre fișe, hârtii, dosare.

– Ce faceți cu atâtea hârtii, d-le avocat! Ne pierdem o grămadă de vreme. N-a găsit nimic!

– Plecăm, d-le șef?

Dl. Ilie Gheorghe are însă experiență și... răbdare. Ia el în primire biroul în timp ce dl. Niculescu se așază în fotoliu și aprinde o țigară.

Imediat a găsit ceva suspect.

– De unde vine asta?

Îmi întinde o scrisoare primită acum patru ani de la dl. Mircea Eliade de la Calcuta.

– Din India.

Dl. Ilie Gheorghe pune scrisoarea suspectă deoparte.

–Dar ăsta cine e?

Hotărât, Mircea Eliade mi-a părut întotdeauna suspect. Poliția îmi confirmă simțămintele obscure. Fotografia e tot a lui Mircea Eliade, cu barbă și învelit într-un cerceaf murdar. E fotografia lui de yoghin dintr-un ashram din Himalaia.

Vrednicul polițist nu-i satisfăcut de explicațiile mele, de aceea pune și poza deoparte¹¹.

Dar, parcă spre a demonstra cât de suspect este Mircea Eliade, doar peste o lună de zile, în ianuarie 1938, revista „Iconar“ din Cernăuți îi publică un articol foarte interesant, intitulat *Libertate*, nu atât prin patosul expresiei sau prin ideile conținute, cât prin faptul că textul a fost oferit unei publicații dintr-un capăt uitat de țară:

„Există un aspect al mișcării legionare asupra căruia nu s-a stăruit îndeajuns: *libertatea omului*. Fiind în primul rând o mișcare spirituală, având ca scop crearea unui *om nou* și ca nădejde *mântuirea neamului* – legionarismul nu se putea naște și nu putea crește decât valorificând libertatea omului; această libertate asupra căreia s-au scris biblioteci întregi și s-au ținut nenumărate discursuri democratice, fără ca să fie trăită și valorificată.

Vorbesc de «libertate» și se declară gata de a muri în numele ei, oameni care cred în dogme materialiste, cred în fatalități: clase sociale, lupte între clase, primatul economic etc. Este cel puțin straniu să auzi vociferând în numele

«libertății» un om care nu crede în Dumnezeu, nu crede în primatul spiritului, nu crede într-o viață de după moarte. Un asemenea om, când e de bună credință, confundă libertatea cu libertinajul și anarhia. Nu poate fi vorba de libertate decât în viața spirituală. Cei care se refuză primatului spiritului, cad automat în determinismul mecanicist (marxismul) sau în iresponsabilitate.

Oamenii se leagă între ei fie prin concupiscentă, fie printr-un destin familiar sau economic. Sunt tovarăș cu X pentru că *s-a întâmplat* să-mi fie rudă sau pentru că *s-a întâmplat* să-mi fie coleg de muncă și, deci, de salariu. Legăturile între oameni, de cele mai multe ori, sunt involuntare, sunt *date*. Nu-mi pot modifica destinul familial. Iar în ceea ce privește destinul economic, oricâte eforturi aş face, pot cel mult să-mi schimb tovarășii de câștig – dar întotdeauna voi fi, fără voia mea, solidarizat cu anumiți oameni pe care nu-i cunosc și de care mă leagă numai întâmplarea de a fi bogat sau sărac.

Sunt însă mișcări spirituale în care oamenii se *leagă prin libertate*. Oamenii sunt liberi să adere la această nouă familie spirituală. Nici un determinism exterior nu-i silește să devină frați. Bunăoară, creștinismul a fost, în timpurile sale de prozelitism și martiraj, o asemenea mișcare spirituală la care aveau oamenii prin libertate, mânați numai de dorința de a-și valorifica spiritualicește viața și a birui moartea. Nimeni nu silea pe un păgân să se creștineze. Dimpotrivă, statul pe de o parte, instinctele sale de conservare pe de altă parte ridicau neconținute obstacole convertirii la creștinism.

Dar cu toate acestea, setea de a fi *liber*, de a hotări asupra destinului tău, de a înfrânge determinismele biologice și economice – era mai puternică. Oamenii aveau la creștinism, deși știau bine că pot sărăci peste noapte, pot fi ruși de familiile lor rămase păgâne, pot fi închiși în temnițe pe viață sau chiar cunoaște cea mai crâncenă moarte, moartea de martir.

Fiind o mișcare profund creștină, avându-și justificarea înainte de toate în planul spiritual – legionarismul încurajează și se întemeiază pe *libertate*. Vii în legionarism pentru că ești liber, pentru că te-ai hotărât să depășești cercurile de fier ale determinismului biologic (frica de moarte, de suferință etc.) și ale determinismului economic (frica de a rămâne pe drumuri). Cel dintâi gest al legionarului este un gest de totală libertate: el îndrăznește să se rupă de toate lanțurile robiei sale spirituale, biologice și economice. Nici un determinism exterior nu-l mai poate influența. În clipa când s-a hotărât să fie liber, toate spaimile și toate complexe de inferioritate dispar ca prin farmec. Cel care intră în Legiune îmbracă pentru totdeauna cămașa morții. Asta înseamnă: legionarul se simte atât de liber încât nici moartea nu-l mai înspăimântă. Dacă legionarul cultivă cu atâta pasiune spiritul de jertfă și dacă a dovedit că știe să facă atâtea jertfe – culminând cu moartea lui Ion Moța și Vasile Marin – asta stă mărturie de nesfârșita libertate pe care și-o dobândește legionarul. «Cel care știe să moară nu va fi rob niciodată». Și nu e vorba numai de robia etnică sau politică – ci, în primul rând, de robia sufletească. Dacă ești gata să mori, nu te mai poate robi nici o frică, nici o

slăbiciune, nici o timiditate. Împăcându-te cu gândul morții, atingi cea mai totală libertate care îi este îngăduită omului pe pământ¹².

Nu-i, cum s-ar putea crede la o repede ochire, un material de pură propagandă ideologică, ci, mai degrabă, o pagină de filozofie a istoriei, un crochiu aproape identic, despre *libertatea absolută*, întâlnindu-se în nuvela *Nouăsprezece trandafiri* pe care Mircea Eliade o va scrie prin anul 1978.

Ca o ironie a soartei celor ce militau atunci pentru libertate, peste o lună de zile, revista „Iconar“ este suprimată. Ceea ce nu înseamnă că relațiile lui Mircea Eliade cu bucovinenii se vor împotmoli în acest moment nefast al istoriei. Se va întâlni cu literați din Bucovina în exilul parizian, în spațiul cultural american și mai cu seamă în paginile diferitelor publicații al surghiuniților români după încheierea celui de-al doilea război mondial.

Apoi, parcă încercând o continuitate în ciuda a ceea ce Eliade a numit „teroarea istoriei“, despre savantul și prozatorul român au scris și alți câțiva literați bucovineni. Între aceștia se numără și cel care l-a incriminat cel mai vârtos și anume: Vasile Posteuca, pentru „pactul cu diavolul“ de la București, altfel spus, pentru „dialogul“ lui Mircea Eliade cu reprezentanții regimului comunist din România, marcat prin editarea volumului de proză *La Țigănci*, în 1969, și *Norman Manea*, pentru „climaxul legionar“ din anii 1937–1940, pe care istoricul religiilor nu l-a renegat niciodată și îi perpetuează *Felix culpa* mult peste marginile adevărului.

Căci „teroarea istoriei“ nu ostenește să lucreze asupra destinului omenesc nici după ce spulberă și ultimul fir de cenușă.

NOTE

- 1 Mircea Eliade, *Memorii (1907–1960)*, I, ediție îngrijită de Mircea Handoca, Humanitas, București, 1993, p. 9.
- 2 *Ibidem*, p. 32.
- 3 *Ibidem*, p. 35–36.
- 4 *Cernăuții* (Din carnetul unui cercetaș), în „Ziarul științelor populare și al călătoriilor“, București, an. XXVI, nr. 47, marți, 21 noiembrie 1922, p. 556–558.
- 5 Mircea Eliade, *Jurnal*, volumul I, 1940–1969, ediție îngrijită de Mircea Handoca, Humanitas, București, 1993, p. 289.
- 6 Mircea Streinul, *La o răscruce a literaturii românești*, în „Iconar“, an. II, nr. 3, noiembrie 1936, p. 1.
- 7 „Iconar“, an. II, nr. 6, februarie 1936, p.5.
- 8 *Idem*, an. II, nr. 10, iunie 1937, p. 8.
- 9 *Idem*, an. II, nr. 11, noiembrie 1937, p. 6. La editarea acestei recenzii, în vol. *Dosarul Eliade (1937–1944)*, *Jos farsa!* Partea a doua, Curtea Veche, București, 2001, p. 70, Mircea Handoca o atribuie în mod greșit lui Vasile I. Posteuca, semnată doar al cronicii despre cartea lui Alexandru M. Randa, *Revoluția național-socialistă*, coloana III de jos.
- 10 „Iconar“, an. II, nr. 11, noiembrie 1937, p. 6.

11 Idem, an. III, nr. 3, noiembrie 1937, p. 1.

12 Idem, an. III, nr. 5, din ianuarie 1938, p. 2; cf. Mircea Eliade, *Texte „legionare” și despre „românism”*. Cuvânt înainte de Mircea Handoca, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 67–68.

SUMMARY

The author attempts to answer the question regarding to what extent Mircea Eliade knew Bucovina and what privileged relations the scholar and writer may have had with writers and cultural figures from the region.

On Wednesday, 23 November (6 December) 1916, as we know from the pages of Romania's twentieth-century history, the invading German, Austrian and Hungarian armies entered Bucharest in triumph, and the impressions of a child not even ten years old at the time preserve the oppressive atmosphere of the capital at that moment.

The first Bucovinian whom Mircea Eliade was to meet as a child was an officer in the Austrian Army, lodging in the home of the Eliade family. It is supposed that he was a Romanian intellectual from Czernowitz, who spoke to the young Eliade about Professor Aron Pumnul and, with great love, about the Romanian land and nation.

In any case, even from these scanty memories, the fact that an officer of the army then occupying the city could teach children of Bucharest “patriotic poems” is worthy of inclusion in the annals of all wars.

Mircea Eliade visited Czernowitz together with pupils of the Spiru Haret Lycée in Bucharest, publishing a reportage, entitled “Cernăuți”, in the *Journal of Popular Science and Travel*. The great city of Bucovina is depicted in a separate column, with all the high spirits proper to youth and a long journey by train, which took place in June 1922.

Mircea Eliade's relationship with the *Icon-painter* grouping and magazine represents a distinct chapter.

Finally, the author reproduces an article entitled “Freedom”, which Mircea Eliade contributed to the *Icon-painter* review, published in Cernăuți.

Constantin Hrehor

Suceava

Născut la 18 august 1953, Sucevița, județul Suceava.

Absolvent al Facultății de Teologie ortodoxă, Sibiu, 1980.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Volume publicate:

Portret cu fructe (vol. colectiv *Prier*), Editura Cartea Românească, București, 1988;

Târziu înclinat (versuri), Editura Eminescu, București, 1991;

Ninsori providențiale (versuri și grafică), Editura Licurici, Suceava, 1994;

Păstorul viziunilor (versuri și grafică), Editura Euroland, Suceava, 1996;

Pseudonimele îngerilor (versuri), Editura Axa, Botoșani, 1999;

Privirea zidită (versuri), Editura Mușatinii / Bucovina viitoare, Suceava, 2000;

Mierea din drumul pelinului (converbiri), Editura Gee, Botoșani;

Iarba din roata amurgului (converbiri), Editura Gee, Botoșani, 2001;

Tămâie și exil (converbiri), Editura Gee, Botoșani, 2002;

Pianul înzăpezit – versuri (antologie de autor), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002;

Muntele mărturisitor (despre rezistența anticomunistă din Bucovina), Editura Timpul, Iași, 2002;

Cheile împărăției, Editura Biblioteca „Miorița”, Câmpulung Moldovenesc, 2004;

Lup fără haită (versuri), Editura Criterion Publishing, București, 2005.

CONSTANTIN HREHOR

Poezii

CUVINTELE, CHIPUL

am un cuțit pe masă, ochelari
un ceasornic și un fir de iarbă
e bine, îmi șoptește protegitorul,
de aici începe istoria!
adu-ți aminte, îmi zice, de la o
picătură de sânge încep semințiile, adică geneza,
toate astronomicele versuri ale epeelor împărțite
în catastrofice cânturi;
știi? nu-i alcătuire din care să lipsească
paradisul și impostura!
nu-s bucuriile decât mânușile durerii
zilnic într-o altă ipostază retezăm orizontul
dintr-aceeași înșelată crisalidă ieșind!

(pe linia albită de vis
nu-mi pot aminti nicicum chipul
învățătorului
îi simt doar buzele ude, mișcându-se ca
un fluture care nu poate muri)

*

în orice biografie încap 12 căderi
12 agonii, 12 morți și-o iluzorie
levitație
din trupul mâlos sari în sufletul
reverberat de tragică claritate...
repet:
o, poezie
mic animal de lux adormit pe
cristale
un pumn de așchii mi-ai dat
pe care am plâns și-am dansat
cântecul dementului zorba!

AUGUSTIN

plouă și-i bine și-i o
delirantă aromă de miere
dar dacă ar da deodată buzna
prin uși, prin ferestre focul?
ce ai lua mai întâi din încăpere,
ce ai lua dacă printre uși, prin
ferestre pe neașteptate ar intra focul?
medalia de cavaler / biblia / mobilul / fularul stendhalian,
etymologicum magnum / binoclul,
gioconda / pușca de vânătoare, siropul de zmeură
treimea lui Rubliov / cearșaful ultimei zile de
castitate, ceainicul / Eminescu / sfeșnicul roz,
cactusul / fotografia mamei / violetele de parma,
stiloul / cuțitul, inima ori ultimul vers,
ochii ori oglinda cu amprentele mâinilor dragi,
colivia cu fluturi / sutienul / afișul cu
reprezentăția ta mondială / titlul de doctor
păpușa / umbrela de sticlă / papionul / memoria?
ce ai scoate mai întâi din odaia
devastată de flăcări
pianul / jurnalul / tubul cu oxigen / parfumul
pentru zilele faste / fiolele cu cianură pentru
zilele...
ce ai scoate mai întâi
ce ai scoate?

ridicându-și ochii peste calme lentile
a zis:

focul.

BLITZ

la orizont un pian plutitor –
singura certitudine
că aici a fost cândva europa.

CÂMP ÎNALT

în penumbră de jazz
capul meu plin de scafandri,
vântul levant în vitrinele păpușilor
negre,
nici o așchie din apoteoza elitrei
nimic din augusta căruță cu
pietrele columnei traiane

înnoptat în bulbul amar
al lămpii adorm,
îmi las pe masă mâinile să
gândească.

AM CITIT ȘI MI S-AU EVAPORAT DIOPTRIILE

ies din flux
adorm în acvariul propriului trup
un brici mongol îmi taie ziua în
patrulatere
stridii strivite,
midii din aurea mediocritas
muzica s-a oprit în palma ta
precum un măr desfășurat în ghirlande.

ce mare ar fi liniștea
dacă nu s-ar auzi din timp în timp
poc poc poc ciocanul îngropând cuie
în ultimile scânduri,
dacă ceferistului nu i s-ar auzi
inima de cocs țopăind pe plouate traverse!

TRANȘEE ÎN TIMP DE PACE

trestii, silogisme, infarct
donizetti, debussy, reger
da,

marea, marea –
claviaturi devorate, scrâșnet prefigurat de
idee.

și noi în aceeași ramă căruită
în urbea cu cimitir semit
cu tranșee peste care sar copiii coarda
și moșăie trubaduri între garoafele de plastic
căzute din ultimul dric al săptămânii.

cum să nu aibă aici un bloc
psihiatric
cu velocipedul rulând pe cablul tv
între iezuiți și cramă
salutând somnambule o.z.n.-uri
multinaționali bocanci mărșăluind pe străzile
cu gropi multiconfesionale?!

RUGĂ DE SEARĂ

tu
mai subțire decât filele bibliei
sub transparente umbrele
semincerii purtându-te deasupra
pentru țărături blânde energii pure
faguri cu tot cu albine
lujeri de foc preschimbându-se-n imne
adică snopi de cântece, snopi de rugi
rezemate de păduri albe,
de dormitoarele păsărilor din frumusețea
zeului nutrindu-se
sub legile de ceară ale pământului neaplecate.
stingher
dincolo de acest cerc invincibil
ce caută mâinile mele,
inele sau cuie?

OM SINGUR

deal transcendent
pe bocancii mei de infanterist duc pământ
din argila primară
îl las fratelui.

întorcându-mă oarecând
pe încălțăminte cazonă
din constelația lui voi aduce humă
în patria mea de împrumut
asta fac: sub luna vânăță
strămut pământ înlăcrimat!

puii liliecilor atârână agățați de
aripile liliecilor bătrâni
în aerul pietros mi-e respirația
o țesătură de mici felinare,
roiurile trezite visul în neverosimile
ipostaze îmi traduc prin miile lor
de ochi.

văd muzica gânditoare în corpul
zeului transparent
ca în sicriul de sticlă al acvariului
peștii dinamici
volute abstracte, serpentinele balerinelor
cheltuitoare de grație...

o sălbăticiune fără privire
violent se aruncă în țeava ghintuită

TREBUIE SĂ SE ÎNTÂMPLE CEVA

se oprea din când în când
își scotea ceasornicul sclipitor din buzunar
ceasornicul de argint cu lanț sclipitor
întrebându-se singur pe strada subțire:
într-acest oraș cu toate stourile căzute
dincolo de ferestre, cu toate ușile
rezemate de lăcate negre
învierea așteaptă locuitorii?

între arta creșterii ierbii și arta tăierii ierbii –
interogația unui fir de iarbă,
între o piatră de praștie și o piatră de moară
respirația unui bob orbitor –
în fiecare zi lumea-și rodește din sine sfârșitul....
călătorul se oprește din vreme în vreme
și-și privește ceasul de buzunar –
a iubi o nouă femeie nu schimbă cu nimic
istoria popoarelor migratoare,
numărul bocancilor pierduți în războaiele mondiale;
sub un ou negru scrâșnind într-o pasăre neagră
doarme orașul.
curând începe în sala gotică lecția de
anatomie pe trupul lacrimii
curând se deschid ușile, ferestrele în orașul cu
storurile trase, cu ușile rezemate de lacăte ruginite.
pe strada subțire călătorul își scoate
din vreme în vreme ceasornicul cu lanț de argint
zicând pentru sine:
trebuie să se întâmple ceva, trebuie să se întâmple ceva...

AUTOPORTRET

piere cu mine un sat de bătrâni
o alexandrie de incunabule...
viii își dezbracă veșmintele și le dăruiesc morților
morții le dau în schimb aurul chipului lor
subpământean
umblă pasărea în jurul ușii, roată, roată,
nu mai poate intra
i-au crescut prea mari aripile în cruciada cu cerul,
în cerul golit de interogații.

am atins ipostaza care mă va trece prin vămi
fără teamă
mă vor dura pentru puțină vreme razele respirațiilor
spițe înfipte în butucul trupului,
înfășurat în surâsul crucificat pe nebănuite mări
singur rămân
ca picătura înnoptând pe fața cuțitului înfrigurată
în așteptarea martorilor.

Mihaela Herghiligi

Suceava

Mihaela Herghiligi s-a născut la Rădăuți, județul Suceava, la 4 februarie 1979. Absolventă a Colegiului Pedagogic „M. Eminescu” din Suceava, a Facultății de Teologie, București, 2004, studentă la secția română-engleză, Facultatea de Filologie – Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Cadru didactic.

Debut literar în ziarul „Crai nou”, Suceava (15.03.2003) și revista „Luceafărul”, București (nr. 12 / 2003). Laureată a Concursului de Poezie „Poni Luceafărul”, Botoșani, ediția iunie 2003; premiată de Editura Cronica, de revistele „Cronica” (Iași), „Dacia literară” (Iași) și „Arca”. Textele reunite în vol. *Caligrafia visului*, Editura Cronica, Iași, 2004, au

fost elogios întâmpinate de către poeta Constanța Buzea în „România literară” (nr. 5, 11–17 februarie 2004).

Despre volum au scris Doina Cernica, Adrian Dinu Rachieru, Ligia Csaki, C. Hrehor, Liviu D. Clement, Anica Facina, Elena Câmpan, Lucian Vasiliu, I. Enea Moldovan, Vasile I. Schipor, Luca Bejenariu, Gellu Dorian, Dorin Ploscaru, Ghe. Simion, I. Holban.

Mihaela Herghiligi a publicat versuri în „Crai nou” (Suceava), „Țara Fagilor” (Suceava), „Septentrion literar” (Rădăuți), „Hyperion” (Botoșani), „Frunză verde” (Siret), „Poesis” (Satu Mare), „Cronica” (Iași), „Convorbiri literare” (Iași), „Poezia” (Iași), „Vatra” (Târgu-Mureș), „Târnava” (Mediaș), „Luceafărul” (București), „Viața românească” (București), „Septentrion literar” (Cernăuți), „Lumină lină” (USA), „Origini” (USA).

Mihaela Herghiligiu a tradus romanul prozatoarei irlandeze Louise Gherasim, *Domnica*, și volumul autobiografic al românului-american, publicist cunoscut, ing. dr. Teodor Mardare Gherasim din Oregon-Tigard, USA; publică eseuri, articole, studii pedagogice, interviuri. A obținut Premiul internațional de poezie româno-canadian, „Ronald Gasparic“, Iași, 2005, Premiul pentru poezie al Fundației Culturale a Bucovinei, Suceava, 2005.

MIHAELA HERGHILIGIU

Poezii

* *
* *

umilința îți cere foarte puțin
numai de inimă e nevoie
numai inima nu poate lipsi
din ecuația prezentă.

pe foile albe desenul vieții
mele
nu are nevoie de nici o
definiție.

lungă e noaptea în mine
anume tocmită să-mi reazem
înflorit somnul

frazând frumos printre
solemnitățile Tale desuete
penelopă mistuită-n schimbare.

* *
* *

zimții cuvintelor neîncetat sfâșie
senzația de claritate a zilei,
numai soarele are vocația
de a sorbi până la ultima picătură
lagunele neliniștii.

un timp incoerent
îmi dictează fiecare vocală;
din întuneric ieșim amândoi
bizari și frumoși
însemnați de surâsul Logosului
lăudat –
greșeli exprimate artistic...

* *
* *

îmi lauzi visele șovăielnice,
răspunsurile târzii compunerile
rapide, diforme;

să trag rostul meu după mine
să-i leg capătul de pulberea
pașilor Tăi vreau,
dăruiește-mi sufletul Tău mult,
nedescoperit nimănui
glaciarele forme umplu
prosperele viduri,
nimburile nu pot acoperi plânsul
prăbușit între nevolnice linii.

în văzduhul Bucuriei
repune-mă
sunt restul luptelor mele
rămășiță din ziua a șasea.

* *
* *

te-am ales,
laudă fără margini a nemuririi!
în voalate filme senină mă
regăsesc –
precum în cercul Cunoașterii.

vodeviluri, coregrafii de noapte
adorația –
esența manualelor serafice
măinile – sacramente pentru scrieri
de preț.

* *
*

încearcă-ți răbdarea în pustiu
se va găsi loc pentru o spuză de grație,
strecoară-te până la ea,
cucerește-o, strivește-o în palme
urzește-ți apogeul de unde
se întrevește transfigurarea!

îți cer iertare
pentru multele-mi întrebări,
pentru nemărturisitul cuget
scăpărând din gânditoarea mască omenească
de flăcările suferinței
pentru limpezimi sfâșiată!

* *
*

piane de rouă,
printre clapele ierbii
amurgul

bătaia singulară a gongului
îngroapă gamele abia terminate
alte partituri desenând
cu fiecare nouă rostire.

răspunsuri aștept
în lirie beatitudine,
să te întorci mai frumos
decât ultima oară
în albastrul cardinal
din nordul cuvintelor.

* *
*

din mintea-mi
tot mai înpăimântată strig:
vreau să Te văd

intrând în seri, din dimineți
ieșind
prin mine, prin noi trecând!

o, sub îngerii tăi
cât de ne semnificativ cât,
de puțin mă asemăn cu Tine,
oglindea din peretele meu îți
copie involburatul univers
absorbind toate lucrurile din
odaie,

descătușarea fragedelor energii
rezidente în mine –
enigmatic balans
pentru caligrafia visului
pictat în trei fețe.

*
* *

ești viu pentru că mă respiri
prin mâinile mele fricoase scrii
poeme în febră
în praful tristeților te recunosc
plutire celestă

frazele mele sunt teamă,
în ele mă acopăr nu
mă descopăr.

bine vorbesc doar în genunchi
prin lacrimi privind
prin ogivele lor răspunzând;

amână ceremonia uitării
în nesfârșitul nisip
nu mă izgoni din cortul
de aur.

*
* * *

scrisul e lamura frigului,
mai adaug.
citește aceste epistole văruite
cu pustiul din mine,
cu departele meu zugrăvite
frescele înalte.

să Te văd în
relație cu lumina rămâi
imperios arătându-Ți sinele
la ceasul umbrelor!

de răstignirea mea
îmi e dor
o lacrimă uriașă
izvorâtă din ochiul Tău să devin
să inund lumea cu poezie.
dezlegată de mine și de voi
alt eu voi cuceri în materia
ireală
(dacă ne prefacem că iubim
stârnim dragostea,
dacă spunem că suntem fericiți
rostim adevărul?)
visăm ziua de mâine
de parcă nu am avea trecut
o, negație a împământenirii!

Liviu Popescu

Suceava

Născut la 7 iulie 1948, în satul Udești, comuna Udești, județul Suceava. Școala generală la Udești, liceul în Suceava.

În perioada 1966–1969, urmează cursurile Școlii tehnice post-liceale, profilul electroenergetic, în Iași.

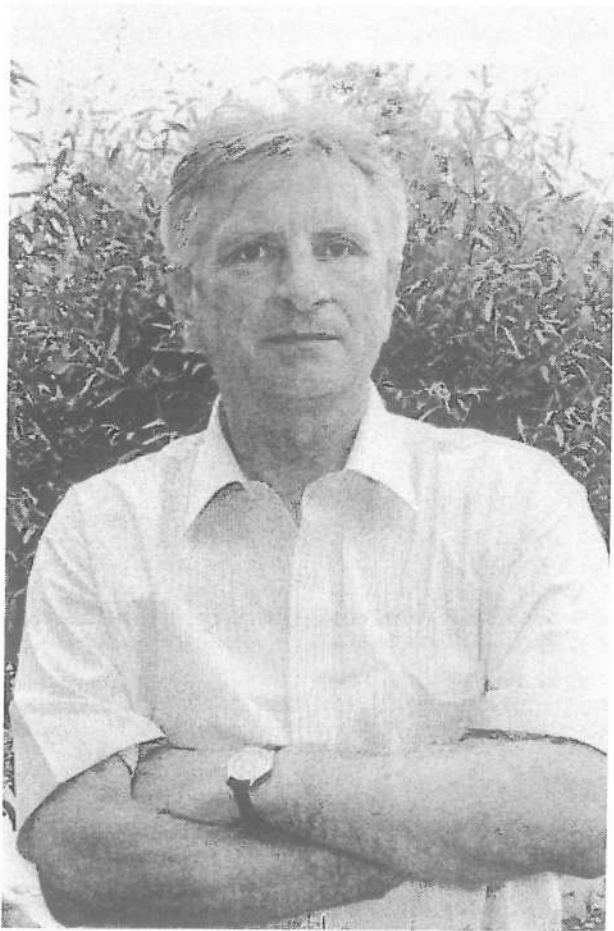
În prezent lucrează ca proiectant la S.C. „Electrică” S.A.-Agenția Suceava.

Debutează cu poezie (1970) în ziarul „Crai nou” din Suceava.

Din octombrie 1998, este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

În decursul ultimelor două decenii a colaborat cu poezie la revistele literare „Steaua”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Cronica”, „Familia”, „România literară” și altele.

În aceeași perioadă a publicat volumele: *Sintaxa imaginii*, Editura Litera, 1987; *Exerciții de autoapărare*, Editura Echilibru, 1995, și *Testamentul meu este iarba*, Editura Helicon, 1997.

La adresa cărților lui Liviu Popescu au fost publicate mai multe articole de critică literară, dintre care selectăm: *Regulile sintaxei* („Cronica“, 13 mai 1988); *Sintaxa imaginii* („Zori Noi“, 10 ianuarie 1988); *Cărți la Editura Litera* („Steaua“, nr. 61/1988); *Geometria ideilor* („Luceafărul“, 17 decembrie 1988); *Sintaxa imaginii* („Pagini bucovinene“, aprilie 1988); *Sintaxa imaginii* („Ateneu“, iunie 1989); *Funcția terapeutică a retragerii în sine* („Convorbiri literare“, 1989); *Cu busola printre rânduri de litere* („Bucovina literară“, februarie 1996); *Poeți la Helicon – lecția recapitulativă* („Convorbiri literare“, aprilie 1997); *Exerciții de autoapărare* („Minerva“, nr. 62–63/1996); *Melancoliile unui ironic* („Crai nou“, 10 mai 1997); *Liviu Popescu și geometria iluziei* („Luceafărul“, nr. 14, 10 aprilie 1996).

LIVIU POPESCU

Poezii

SINGURA DOVADĂ

Cu urme
de pași
pe creier
ne apropiem
unii de alții
vocile au scăzut
în căldura
noștii
lansându-și
puterea
nearsă
pe cer
sub formă
de gură
într-un
nor
de
zăpadă

pentru anii
petrecuți
în taverne
înălțăm azi
steagul roșu
(cântecul învinșilor
e singura dovadă
că morții
și-au săpat
cu unghiile
gropile
ce se cer).

ÎN ROTOCOALELE DE PULBERĂRII

Tot atât
de singur
am fost
și ieri
între atâtea
abilități
de culoarea
lacrimii
începând
cu viața
în rotocoale
de pulberării
pe drumurile
patriei

metaforele
lemnului tânăr
în furtună
în limbi
universale
vor răspândi
adevărul
cel simplu
și de netăgăduit:
arătătorul
zilelor bune
și a celor
căzute
în păcat
mereu mereu
sub acoperământul
faptei
liturgice.

ÎN VIAȚA DE APOI

Între haita
de câini
și ultima
ninsoare

solemnitățile
au un înger
de pază
ce cântă
la cimpoi

se poartă
doliul clasic
în trupuri
de noroi
anxietatea
e un copac
de lavă
pe cel mai tânăr
munte
din viața
de apoi.

VIS CU MĂTĂNII

Pentru ieșirea
mea
din propriul meu
trup
am cheltuit
doar câteva
gânduri
clare
mai înainte
la masa
de adio
plânsul
în hohote
a fost
înlocuit
cu un grațios
„La bună vedere“
cu toții pâlind
atunci
în fața
oglinzii
de înregistrat
idei

la apariția
moșilor ultimi
în hainele de gală
ale materializărilor

era o seară
când dragostea
și ura
își amestecau
proporțiile
pe scara visului
complice
transformat
în ritual
cu mățanii
cu freamăt
în timp
de neuitat.

PE LA APUS

Pe la apus
os de os
se leagă
în cer dungat
în aerul
de la poarta
învinsului

din foști
împărțiți
pe calea
drumeagurilor
vieții
suntem
inițiații
sensului secund
învinșii
din descreșterea
valului
ce vine odată

cu noaptea
împovărând
iedera
de li se închid
pleoapele
însinguraților
cu nume
sonore
în rotocoale
de vânt.

ÎNȚELEGEREA TAINELOR

Stimulii
imaginii
recompun
pașii întrezăriți
de tine:
sunt memorări
care circulă
cu tălpile
goale
prin antichități
și colecții
pentru înțelegerea
tainelor
prost luminate
de năravuri
știute
și alte fapte
ce ne aștern
la picioare
câmpul de maci
sămânța
clarvăzătoare
ieșind
pe poarta
larg deschisă
a creierului
pe linia
arătătorului.

SUB OCHII MINȚII

Nu toate
sferele
sunt ochii
minții mele

la lumina
unui chibrit
cu cap pătrat
nu se mai văd
ideile

tot ce am
spus
despre viață
e o împotrivire :
creta albă
lunecând
pe tabla
materiei
e în stare
să o definească.

Marin Gherman

Cernăuți

Marin Gherman s-a născut la 1 octombrie 1987 în satul Buda Mare, raionul Herța, regiunea Cernăuți. În anul 2005 a absolvit Școala medie din satul natal. În același an a devenit student la Facultatea de Istorie, Politologie și Relații Internaționale din cadrul Universității Naționale „Iu. Fedkovyci” din Cernăuți, unde actualmente învață în anul III.

A participat la diferite concursuri de creație literară. Este deținătorul locului trei la Festivalul de poezie „Ilie Motrescu” (Cernăuți, 2005). În anul 2007 a obținut Marele Premiu la Festivalul internațional de creație literară „Grigore Bostan”, care a avut loc la Cernăuți.

Publică versuri în revista „Glasul Bucovinei”, în periodicele „Zorile Bucovinei”, „Concordia”, „Libertatea Cuvântului”. În anul 2007 a apărut cu un ciclu de versuri în „Convorbiri literare” (Iași).

MARIN GHERMAN

Poezii

PREȚUL TĂCERII

nu vreau nimic să spun
aș prefera tăcerea
m-aș contopi cu lumea vocalelor strivite

dar când străbate glasul gândului
lira din mine începe a discuta cu Dante
și văd prieteni de-ai lui Demostene
descătușându-i de visuri enigmatică moarte

mă apropii de necunoaștere:
din dreapta mă atacă
toate deformațiile lumii atomice
create de imaginație
pe teritorii întregi de versuri
din stânga nu mă atacă nimeni
căci nu întotdeauna vine cineva din stânga
iar pe centru sunt eu într-un singur exemplar
și încă o sută de copii decapitate
de-un aparat xerox

și țin în mâna cea dreaptă mâna cea stângă...
parcă-aș fi copilul lui Dali
zâmbesc, mă urc în avion
și mă gândesc
că sunt cel mai mare diplomat al poeziei
aterizez
beau un pahar de inspirație
mănânc o bucată de lectură favorabilă
și plec în treburile mele...
să mătur frunzele toamnei trecute
din grădinile caselor de alienați
și atât

doar asta se întâmplă când prefer tăcerea

*
* *

atunci când nu citesc trecutul
dizolvat în zațul cafelei de dimineață
îmbrac aripile lui Icar
și caut soarele zburând în formă de spirală
spre propriul trup
și-atunci încep să mă topesc
pe palierul neantului de odinioară
și mă înec în propria mea substanță

iar dacă cumva cineva ar vrea să-mi dea mâna
riscă să cadă de pe jilțul înalt

BAGATELĂ

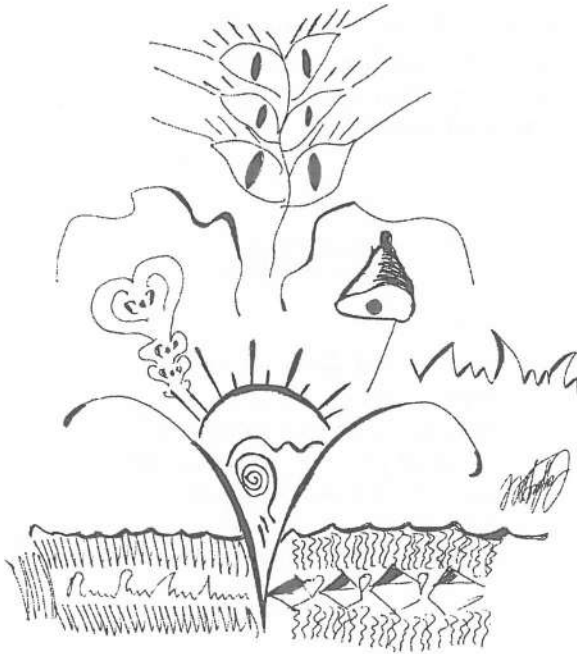
mă plimb pe străzile mute și imaginare
care nicăieri nu curg
nicăieri nu duc
de nicăieri nu izvorăsc
și privesc lumea
care nicăieri nu se grăbește.
În autocare, troleibuse
ce vin din stațiile goale
văd călători tăcuți
ce nu mai știu de lacrimi și suspine
apar mereu fără vreun sens

oameni
cu manuale subțioară
migreză-n țara cea de visuri
gândind că numai un nimic
ca viața este drumul care trebuie parcurs
și numai un nimic ca viața
este oprirea unde trebuie să ajungă
însă nu e totul așa de simplu

și atunci fiecare suflet se cutremură
se răstoarnă peste ei soarele, apa, zăpada
geamuri și sticlă iscodită de ochi
frunze, crengi, stâlpi, cărămizi,
căști, cămăși, manualele vecinilor,
inventarele arhivelor pentru secolele XVIII–XIX,
privighetori fără glas,
vite cornute mari, muște,
câini care nu mușcă, farmacii, aspirină

saturați de toate aceste lucruri
și de această filosofie
oamenii devin liniștiți
și cu dor nespus de mare se-ntorc
la casa părintească

SCUTIRI

lacrimi și vieți
deficit de poezie

stelele cad chiar după casă
mai ieri am îngropat în grădină
o căruță de stele

din toate dorințele
mi s-a îndeplinit cea mai bună –
de a vedea lumea altfel
de aceea
timpul își schimbă culorile ca un cameleon
iar eu cu vopsea pe umeri
caut
obiecte nedesenate

avionul cu aripi din pene
își desenează cu ciocul conturul

alții se gândesc la zborul de muscă
pe care scutirile nu o mai lasă
să se transforme în altă substanță

geamul își clatină conținutul
provocând iluzii neliniștite
atunci am găsit și eu senzația
unor lumi iluzorii

DEZICERI...

de ce să mă dezic de forme
atunci când mă dizolv
în necunoașterea conținutului?
de ce să par mai genial ca cerul
spre care privesc căutând
printre nori
formele inimii îndrăgostite?

ODĂ TIMPULUI

ritmul zilelor crește deodată
tu ai trăit primăveri rătăcite
frunzele cad sub zăpezi troienite
unde mai ești tu frumoasa mea fată?

e un perete fierbinte și rece
când vrei să trăiești cu iubiri diferite
frunzele sunt toate de timp înverzite
și anotimpul cu viața se-ntrece

iată cum fug rătăcirile toate
gândul se-mpiedică-n noua verdeață
tu-mbătrânești și nimic nu te-nvață
anii trăiți și greșelile poate

iar câteodată ca-n versuri amare
trecutul îți ține ochii închiși
poeți și cu îngeri – toți ca proscriși
își caută soarta în lumânare

(Din cartea *Derivatele dezordinii* în curs de apariție. Grafica aparține Marinelei Gherman, sora poetului).

Niculae Chiriță

București

Învățătorul Niculae Chiriță, având ca părinți pe Ștefan și Anghelina, țărani, s-a născut pe 23 august 1906 în comuna Peicani, raionul Murgeni, regiunea Iași și a decedat pe 27 aprilie 1996 în București.

După absolvirea liceului, urmează cursurile Școlii Normale de Învățători „Principele Ferdinand” din Bârlad, pe care o absolvă în 1926, obținând diploma de învățător, eliberată de Ministerul Instrucțiunii. Primește apoi, în același an, un post de învățător la Școala primară din Gugești.

Conform politicii educaționale guvernamentale din acea perioadă, este trimis ca învățător în Basarabia, unde, din 1929, funcționează, pe rând, în condiții deloc ușoare, ca apostol al limbii române, în școlile din localitățile Chiriet Lunga, Hagi-

mus, Căinari. Se căsătorește tot atunci cu o învățătoare din partea locului, cu care are un copil. Petrece anii grei ai războiului în Basarabia, iar în 1944 împărtășește, împreună cu familia, soarta majorității refugiaților basarabeni și ajunge învățător la școala din Șiria, lângă Arad. De teama persecuțiilor și pentru a-și pierde urma, se mută în 1945 în comuna Căscioarele (Bolintin), unde funcționează, împreună cu soția sa, ca învățători, până în anul 1962.

Ministrul învățământului de atunci, prof. Ilie Murgulescu, le aprobă transferarea în București, la Liceul nr. 42, pentru a putea trăi alături de fiica lor, doctor în chimie, căsătorită între timp și stabilită tot în București.

Întreaga sa activitate didactică și educațională, în calitate de învățător, a constituit, din 1926 când a primit un post la Școala primară din Gugești și până la pensionarea sa, în 1966, de la Liceul nr. 42 din București, un exemplu demn de urmat de apostolat în scopul formării de caractere, de modelare a aptitudinilor genetice ale copiilor cu care a lucrat. A fost un om cinstit, cult, corect, discret și cu humor, având deosebite calități pedagogice și educaționale. Alături de soția sa, Elena Chiriță, care era de asemenea învățătoare, a pregătit timp de patruzeci de ani, cu deosebită responsabilitate, numeroase generații de elevi.

Este pensionat pentru limită de vârstă în 1966. În timpul liber, așa cum o făcuse și ca învățător, cânta la vioară, la chitară, cosea la gherghef și rar scria și câte o poezie.

NICULAE CHIRIȚĂ

Poezii

GRAIUL NOSTRU

Plămădit în munți de piatră
Și-n pădurile străbune
Ți-ai făcut intrarea-n viață
Ai venit sfios în lume.
Dar născut fiind din viță
Și părinți cu multe glorii,
Ai pătruns din ascunzișuri
Pân' la țărmurile mării.

Calea ta a fost spinoasă,
Multe piedici ți s-au pus.
Dușmanii ți-au vrut pieirea
Și voiesc al tău apus.
Dar fiind vlăstar puternic
De la Roma cea bătrână,
Unda ți-a rămas curată
Și-n palate și la stână.

Când barbarii fără număr
Lacomii năvăleau spre noi,
Aducând pe-a noastre plaiuri
Jale, lacrimi și nevoi,
Tu vibrând în doina sfântă
Potoleai orice durere,
Tu în suflete zdrobite
Ne-ai fost dulcea mângâiere.

Iar când zile mai senine
Străluceau peste câmpii,
După lupte glorioase
După aspre vitejii,

Tu în cântece voioase
Și strigări de veselie
Ne-ai fost singura podoabă,
Ne-ai fost marea bucurie.

Au fost timpuri deie Domnul
Nimeni nu le mai apuce!
Chinuri îndurat-am multe
Pentru sunetul tău dulce.
Dar noi ți-am păstrat ființa
Frații toți de-aceeași mamă
Te-am vorbit fără de frică,
Te-am cântat fără de teamă.

Tu ne-ai fost izvorul sacru,
Noi cu jertfe te-am păstrat
Și te-am apărat de veacuri
Dulce, limpede, curat.
Tu ne-ai fost lumina vieții,
Tu ne ești al nostru soare
Tu vei răsuna de-a pururi
Între Tisa, Nistru, Mare.

VASILE ANDRU

Cronologia vieții de până acum

Vasile Andru (Vasile Andrucovici) s-a născut la 22 mai 1942, în satul Bahrinești, lângă Cernăuți. Părinții săi, Teodor Andrucovici (1908–2001) și Ecaterina, născută Păun (1915–2004), țărani bucovineni din Bahrinești.

În 1944 satul părintesc a fost ocupat de ruși. Familia prozatorului fuge din satul ocupat și se stabilește în satul Mușenița, județul Suceava.

Școala elementară o face în Mușenița și Baineț. Primele două clase de liceu le face în orașul Siret; următoarele două clase la Rădăuți, la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi“, absolvit în 1960.

Face Facultatea de Filologie, secția franceză-română, la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași, pe care a absolvit-o în 1965.

Șapte ani este asistent universitar, cu delegație de lector, la Institutul Pedagogic din Suceava (azi, Universitatea „Ștefan cel Mare“), predând cursul de istoria literaturii franceze și de estetică. Publică patru manuale universitare, semnate cu numele adevărat, Vasile Andrucovici. În 1974 este „restructurat“ din Institutul sucevean. Ministerul Învățământului

aprobă reîncadrarea sa în învățământul universitar, la Universitatea din Craiova; de aici scriitorul va pleca, la scurt timp, prin demisie.

În 1970 a debutat editorial cu volumul *Iutlanda posibilă* (povestiri, Editura Eminescu). Cinci ani mai târziu, publică romanul *Mirele*, care obține Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. Romanul *Mirele* a fost tradus în limba rusă de Mihai Prepeliță și Ala Ter Acopian, și s-a publicat, la Chișinău, în revista „Codrî“.

În 1975 a devenit membru al Uniunii Scriitorilor. După aceasta, Vasile Andru a părăsit învățământul și s-a mutat la București. Câțiva ani a fost scriitor liber profesionist.

În 1978, toamna, poetul Ioanichie Olteanu, redactor-șef, îl cheamă să lucreze la revista „Viața românească”. Lucrează în redacție efectiv din acest an, dar angajarea oficială s-a perfectat abia după doi ani. Rămâne în redacția „Vieții românești” timp de aproape trei decenii.

Nu a fost membru de partid. La revista „Viața românească” era singurul ne-membru de partid. Poziția sa morală s-a întărit după publicarea romanului *Nopatea împăratului* (1979), despre războiul lui Traian cu dacii (*De Bello Dacico*). În anul următor, acest roman este tradus în patru limbi străine: engleză, franceză, germană, rusă.

În 1980 este bursier la Roma, cu o bursă acordată de guvernul italian, împreună cu Laurențiu Ulici și Eugen Uricaru. În acest timp, Vasile Andru cercetează în Biblioteca Vaticanului documente despre împăratul Traian pentru redactarea volumului doi din ciclul epopeic *De Bello Dacico*. Acest volum se numește *Corabia celor o sută de furtuni*; a fost respins de cenzură și a rămas în manuscris.

În aprilie 1984 participă la Colocviul internațional de literatură de la Moscova. Cunoaște aici grupul basarabenilor și bucovinenilor de la Moscova. Poposește la complexul mănăstiresc „Noul Ierusalim”, de lângă Moscova.

În 1984 se naște Tamara, fiica lui Vasile Andru și a Irenei Talaban. Fiica lui Andru va face studii de filologie la Paris, va vâdi înclinații literare și va publica proză și teatru semnate cu numele de Tamara Andrucovici.

Între 1987–1989, Vasile Andru constituie „Grupul de optimizare umană”, axat pe practici psiho-spirituale. Grupul funcționează în semiclandestinitate, cu conferințe-atelier la București (Casa studenților „Grigore Preoteasa”), la Sibiu (Clubul Univers 21) și la Timișoara.

În iunie 1989, Andru publică volumul *Viață și semn*, eseuri sapiențiale, despre experiențe spirituale și îmbunătățire umană. Cartea stârnește un interes exploziv.

În 1989, noiembrie și decembrie: documentare la Biblioteca Vaticanului, cu o bursă oferită de guvernul italian. Aici, în decembrie 1989, Andru îl întâlnește pe Papa Ioan Paul al II-lea.

În timpul evenimentelor din 1989 (revoluția română, executarea dictatorului Nicolae Ceaușescu la Crăciunul 1989), Vasile Andru se găsește la Roma. Revine în București în ianuarie 1990.

La Conferința scriitorilor din aprilie 1990, Vasile Andru este ales șef al secției de proză a Asociației Scriitorilor din București.

La începutul lui 1990, structurează și îndrumă Centrul Național de practică isihastă „Oratio mentis”, București, cu filiale în orașele Cluj, Iași, Sibiu, Suceava, Piatra Neamț, Târgu-Mureș, Râmnicu-Vâlcea, Târgu-Jiu, Craiova. Centrul are sute de aderenți și este prima experiență de practică isihastă sistematică în medii laice.

În august–octombrie 1990 este bursier la Paris, cu o bursă acordată de Fundația „Pour une entraide intellectuelle européenne”. La Paris, face un stagiul de sofrologie cu Claire Loyer, și are contacte culturale cu exilul românesc din Franța: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Matei Vișniec. Contacte cu cercuri orientaliste.

În 1990 este solicitat să gireze editura și revista „Arhetip”. Colaborează la „Arhetip”, dându-i, împreună cu Mario Sorin Vasilescu, o amprentă spirituală. Figurează în redacția revistei, numiți din oficiu (și fără nici o retribuție bănească) de către

administratorii revistei. Și Andru, și Mario Sorin Vasilescu se desprind de revista „Arhetip“, devenită tot mai eterogenă.

În 1991, în aprilie, la Paris-Sorbona, participă la Simpozionul internațional cu tema „Literatură și totalitarism“; moderatorul seminarului: Monica Lovinescu. În august 1991, Vasile Andru este din nou în Franța, ca invitat al Asociației Internaționale Zen, la Blois, pe Loara. În septembrie 1991, la Paris, îl vizitează pe Emil Cioran.

Publică romanul „de sertar“ *Muntele calvarului*.

1992 – Bursier în India, cu o bursă acordată de Academia Sivananda, sau Centrul Internațional de Vedanta Yoga de la Neyyar Dam, în Kerala, sudul Indiei. După terminarea cursurilor de la Neyyar Dam, face un pelerinaj îndrumat, cu un grup de 36 de persoane din 12 țări (Sivananda Peace Pilgrimage), prin 4 state din sudul Indiei: Kerala, Tamil Nadu, Karnataka și Andhra Pradesh. Apoi urmează stagii de meditație la Pondicherry și la Rishikesh, în Himalaya.

1993 – Participă cu două comunicări la un congres de istoria religiilor, la Paris. Este chemat să îndrume revista sapiențială „Axis Mundi“, care, după trei numere, își încetează apariția din lipsă de fonduri. La Facultatea de Ziaristică din București predă cursul „Tehnici de creativitate și stimulare mentală“.

1994, iulie – Organizează prima tabără de vară de practică isihastă, la Câmpulung Moldovenesc.

Septembrie–octombrie – Călătorie în Canada și SUA. În Canada, participă la Festivalul de literatură al scriitorilor din Montreal, și la Târgul de carte de la Sherbrooke. În colaborare cu Asociația „Mouvement multiculturel et ethnique“, organizează acțiuni culturale dedicate României, la Sherbrooke. Aici participă comunitatea română din Quebec, între care și familia poetului Ronald Gasparic, ucis în Brăila, în contextul postdecembrist.

În octombrie 1994, publică volumul *Terapia destinului*, sinteza experiențelor psiho-spirituale despre optimizare umană.

1995, iulie – nouă ediție a taberei isihaste de la Câmpulung Moldovenesc. În septembrie, călătorie de documentare la Yalta, în Crimeea.

1996 – Călătorie de studii în India (ianuarie–martie), sprijinit tot de Centrul Internațional Sivananda. După un nou stagiul de pregătire (Cursul pentru avansați), Academia Sivananda din Neyyar Dam (sudul Indiei) îi conferă titlul de *acharya* (master) în filosofia și practica Vedanta. Aprilie: participă la *Seminarul teologic ortodox din Kottayam*. Participă la o sesiune a așezământului „World Spiritual University“ din Mt. Abu, Rajastan, India.

În aprilie, este primit de Dalai Lama la reședința sa din McLeod Ganj, Himalaya. Dialogul cu Dalai Lama apare în cartea *Întâlniri cu maeștri și vizionari* (Editura Paralela 45).

În iulie, îndrumă a treia ediție a taberei isihaste de la Câmpulung Moldovenesc.

1997 – Pelerinaj pe Sfântul Munte Athos. Popas pe insula Patmos. După care, popas pe insula Kalymnos și pe insula Leros, în Dodecanez.

1998, vara – A doua călătorie la Sf. Munte Athos.

1998, decembrie – 1999, aprilie: călătorie în Oceania (Noua Zeelandă), sponsorizată de Editura Esotera Group și de Uniunea Scriitorilor.

1999 – Elaborează volumul *Revelația Polineziei*, pe care-l predă la Editura Esotera Group. Volumul cuprinde studii antropologice și etnografice, din tradiția inițiativă și terapeutică a polinezienilor maori.

Revenit în țară, participă la Conferința scriitorilor români din toată lumea, la Neptun, și la „Zilele Eminescu“ de la Cernăuți.

În octombrie revine la Wellington; efemeră rezidență în Noua Zeelandă; încearcă să constituie un Centru Cultural pentru diaspora română din Oceania, dar nu primește sprijinul promis din partea forurilor românești din țară.

În 2000, în martie, se află în Australia, invitat de Asociația Românilor din Sydney. Ține conferințe la românii din emigrația australiană, la Sydney, Canberra, Melbourne.

În noiembrie 2000, la Istanbul (Turcia) i se decernează Premiul internațional „Balkanika“ pentru romanul *Păsările cerului*. Premiul „Balkanika“ se acordă anual celui mai bun roman din estul Europei. Ca urmare a acestei evidențieri, romanul va apărea tradus în câteva țări est-europene.

În septembrie 2001 se află în Sarajevo, capitala Bosniei-Herțegovina, ca invitat la manifestările „Rencontres Européennes du Livre“. Din 2001 este numit în Juriul internațional „Balkanika“ pentru promovarea literaturii est-europene. În această calitate, călătorește anual în Grecia, Bulgaria, Macedonia, Serbia, Albania.

În 2002, la Atena, lansează cartea *Istorie și taină la Sf. Munte Athos*. Publică volumul *Isihismul sau meșteșugul liniștirii* (Editura Cartea Moldovei, Chișinău), primul manual de practică isihastă apărut la noi. Participă la Simpozionul despre proza est-europeană, la Rodos.

În 2003, iulie, la Barcelona este invitat de Asociația Românilor din Catalonia, ține conferințe pe teme sapiențiale. În octombrie, la Loano (Liguria), invitat la Simpozionul de parapsihologie.

În iunie 2004, este invitat la Festivalul „Marguerite Yourcarnar“, în Flandra, la castelul Mont-Noir, care a aparținut scriitoarei.

În 2005, călătorește în Albania, ca președinte al Juriului internațional „Balkanika“. Are întâlniri cu aromânii din Albania, despre care va publica un studiu etno-istoric.

În 2006, publică *Grădinile ascunse*, un roman cu o lungă gestație, apreciat la apariție drept o „bombă cu explozie confidențială“. În noiembrie: periplu american, la New York (trei întâlniri culturale, lansări de carte și conferințe); apoi la San Francisco, Salinas, San Jose (California) – lansări de cărți personale, dar și prezentări despre autori din emigrația română.

În martie 2006, în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea centenarului revistei „Viața românească“, Vasile Andru își anunță retragerea de la această revistă, și intenția de a trăi, alternativ, în două țări, România și India (unde lansează proiectul construirii unui schit ortodox). Într-un material apărut în „Viața românească“, martie 2006, profesorul Ștefan Stoenescu, de la Universitatea americană din Ithaca NY, opinează în legătură cu posibili candidați români la Premiul Nobel, propunând nume precum: Ileana Mălăncioiu, Paul Goma, D.R. Popescu, Vasile Andru.

În anul 2007, reia două proiecte literare abandonate cândva: rescrierea și definitivarea romanului *Fântâna*, despre ocuparea nordului Bucovinei de către armatele lui Stalin și consecințele acestei tragedii istorice. Tot acum autorul reia și finalizează proiectul cărții *Taina nunții*.

Vasile Andru a publicat până acum 28 de cărți: romane și nuvele, scrieri sapiențiale și eseuri de etno-psihologie; dar și percutante însemnări de călătorie, care constituie materia cărții *Sobre amintiri din jurul lumii*.

SOMNUL DE 100 DE ANI

(Fragment din romanul *Grădinile ascunse*)

Vasile Andru

București

Ambrozie credea că Jagat-Vodă a ațipit un pic, și așteaptă să se trezească. Dar vede că acela doarme tun.

Ambrozie se dă jos din jilțul cu aripi, și umblă în vârfurile picioarelor.

Atunci o zărește pe Cabiria, care vine alergând, îl ia de mână, îl trage să-i arate grădinile.

Cabiria era îmbujorată, căci venea din plin soare. Era rumenită și, din rochia de in topit, foarte decoltată, se vedea despicătura sânilor arămii. Se mai îngrășase un pic, dar îi stătea bine așa, plinuță și arămie.

Cabiria zice:

– Până el trage un pui de somn, care poate dura 100 de ani, hai să vedem livada.

– Cine conduce Țara Gumorenilor, cât doarme el? întrebă Ambrozie, aflând că el doarme atât de mult.

– Tot el conduce, desigur! zice Cabiria. Știi, când doarme, el conduce mult mai bine. Când ești treaz, faci o groază de greșeli. Căci mintea nu stă degeaba, ci ea fabrică mereu scenarii ale viitorului, oricât o controlezi; mintea preia mereu scenarii de prin cosmos, de prin apocalipse. Oricât ai păzi-o. Ci numai când dormi, ești perfect. Numai când dormi nu faci nici o greșală. Mai ales în somnul profund, fără reziduuri alfa, fără nimic. Marile sale realizări, el le-a făcut în somn. Tot ce-i bun în Gumoreni, s-a făcut în somn.

Sau poate așa reperăm noi sursa a ceea ce-i bun.

Ambrozie era foarte bine dispus. Se simțea liber lângă fata arămie. Și ceva se petrecuse cu ea, arăta altfel decât atunci, în parcul Arini, la Ziua Recoltei. Îi dispăruse acea tendință să-l anexeze prin găleșie. Poate că-i dispăruse și tendința de a face dependență, de care se plângea atunci. Cei care fac dependență – ard obiectul dependenței, îl mistuie. Acum Ambrozie se simțea liber în dragostea ei. Ne-anexat de femeia care este făcută să anexeze și să mistuie galeș tot ce-i înflorește în viață.

Cabiria i-a arătat grădina, arborii de pâine. Și i-a cerut ca totuși s-o ajute să stropească plantele. Ambrozie a înțeles că acesta era rolul ei, sau îi plăcea ei să facă asta. Cabiria i-a spus:

– Am multe pe aici de făcut. Mai asist la ieșirea sufletelor celor cărora le-a venit ceasul. E o treabă destul de grea, dincolo de partea ei medicală. Dar trebuie s-o facă și pe asta cineva, nu?

– Tu asişti la trecerea sufletelor?

– Da, dar atunci sunt receptată ca bărbat, de imaginarul colectiv.

I-a dat să guste din arborele de pâine.

I-a arătat partea bună a lucrurilor frumoase. Căci frumuseţea exterioară în genere este periculoasă, este prilej de nefericire, din cauză că-i trecătoare. Dar Cabiria îl purta în locuri unde nimic nu trece, nimic nu era exterior omului.

Au umblat pe coclauri. Zicea:

„Priveşte! Priveşte!“

El s-a uitat în direcţia unde arăta mâna ei, şi a văzut că se ciocneau doi meteoriţi. Se făceau praf şi pulbere strălucitoare. Se recompuneau în ceva circular, rotitor.

Cerul se vedea sferic, împrejur – nu cupolă – de parcă ei erau în el.

Se petreceau acolo tot felul de lucruri uimitoare, noi. Un astru imens, roşu, pâlpâia ca şi cum s-ar stingea. Parcă era viu şi abia respira. Îţi provoca o sfâşietoare milă, simţea că acolo se stingea o civilizaţie şi e sfârşitul acelei lumi. Sau era numai un cărbune astral.

– Hai! îl smulge Cabiria din contemplarea aceea, nu te mai emoţiona zi de vară până-n seară. Este într-adevăr un astru pe stingere, dar nu-i nici o tragedie. Peste puţin timp, o să explodeze: ca şi cum ar naşte. Ştii, astrele mature îşi pierd strălucirea, îşi pierd fierbinţeala, devin locuibile. Numai cele tinere se pierd cu strălucirea şi nu te poţi apropia de ele. Câtă vreme au strălucire, ele sunt foc şi pară, sunt ostile vieţii. Doar la maturitate se răcesc, iar planetele lor devin cenuşii, pământii, devin propice vieţii aşa ca a noastră. Astrele strălucesc, se sting şi nasc. Mereu se petrec, pe cer, lucruri din astea.

Ambrozie priveşte lung la fata asta arămie, vast trăitoare, i se părea o vrăjitoare benefică. „Mai vastă ca viaţa“...

Tot ea îl aduce înapoi în sala pristolului.

Aici l-au găsit pe Jagat dormind tun în continuare.

Cabiria zice:

– Poţi să tai lemne pe el şi nu se scoală. Ți-am zis, el doarme cam 100 de ani, asta înseamnă la el „un pui de somn“. Dar 100 de ani trec foarte repede.

Cabiria îl trage iarăşi în afara sălii prea luminate.

Era atât de zglobie şi atât de independentă, încât Ambrozie s-a complăcut s-o privească, în loc să se țină după ea. O privea ca în vrajă. La un moment dat, ea s-a întors spre el, şi i-a făcut semn cu mâna: poate a chemare, poate a rămas bun.

Iar Ambrozie a luat calea întoarcerii spre oraş.

Avea o nerăbdare să regăsească oraşul. Deşi simţea că pleacă de la mult bine.

A ajuns în oraş foarte repede.

Nu ştia exact cât lipsise, dar avea ceva dovezi că trecuse mult timp, rănilor oraşului de după cutremur erau vindecate, inexistente. Dar multe lucruri vechi îi mai arătau că gumoreni rămân gumoreni: militarii, uniforme, aglomeraţia urbană, maşinile ecologice, blocurile-fagure, şi câinii cu colaci în coadă care treceau paşnici pe înserat. Doar că aceştia nu erau atât de mulţi ca altădată. Abia dacă un câine din trei mai avea colăcei în coadă. Era o schimbare, un semn.

Ambrozie schimbă două mijloace de transport și ajunge la locuința sa de la colinele cu afine.

MINISTRU AL INCULTURII PENTRU 24 DE ORE

Neștiute merite acumulate de-a lungul anilor, sau simpla lucrare a Providenței, i-au adus lui Ambrozie un post de ministru.

Desigur, promovarea aceasta nu s-a petrecut din senin; totul are o istorie. Știm că Ambrozie, din obligații vechi, trecea periodic pe la Primărie, unde figurase cândva ca angajat, cu o funcție pe care nu și-o cunoscuse niciodată. Trecea periodic să întrebe ce servicii i se cereau pentru intervalul următor.

În ultimul timp, nu i se mai cerea „să contribuie la progres“, căci progresul se încheiase definitiv. Progresul ajunsese pe piscuri penibile de înalte.

Astfel că, mai nou, s-a făcut un plan cincinal pentru „regres vertiginos“. Se făcuseră grile de evaluare a retardării optime.

Oamenii erau testați și erau sancționați sever când nu regresau rapid, indecent, la parametri mondiali. Iar cei care regresau mulțumitor, erau promovați în funcție de răspundere, sau erau trecuți în rândul sfinților.

Evident, sfinții primeau salariu de sfânt (30 de arginți pe lună), iar datoria lor era să tragă societatea îndărăt, prin miracole.

Lui Ambrozie nu i se mai cerea să semneze diplome false de înalte studii academice, căci promovarea se făcea de-acum pe bază de analfabetism.

În acest scop, se dădeau teste și examene de analfabet, la care cei mai mulți eșuau, căci mai aveau unele rudimente de cultură.

Lupta pentru incultură era tot mai aprigă, iar vechii academicieni se reciclau urgent în ignoranță laudabilă, dând vestitul test al stupidenței, prin care erau declarați om nou.

Pentru cei care au avut nefericirea să se nască cu un IQ mai înalt de 69, se țineau cursuri de retardare mentală și exerciții de mediocritate. S-au predat lecții de tâmpire și s-au făcut antrenamente de imbecilizare.

La urmă, absolvenții mai norocoși și mai tâmpiți primeau diplome de mediocritate clasa I, care le asigura un loc demn în societate.

Un curier municipal îi aducea regulat lui Ambrozie un salariu bunicește tocmai pentru că nu făcea nimic și nu stătea în calea cretinismului de stat.

Primea banii, hârtii frumoase colorate, despre care nu știa cât valorează, nici la ce servesc, – căci apăruse o lege prin care se cerea vânzătorilor să ofere ei înșiși bani cumpărătorului, și nu invers. Adică atunci când cumpărai produsele, primeai și o sumă de bani, echivalentă cu valoarea produselor cumpărate. Astfel că te tocmeai cu vânzătorul ca produsele să coste cât mai scump. Dar vânzătorii erau vicleni și revoluționari, și declarau invariabil că produsele costă doar un „bună ziua“.

Unii ziceau: eternă recunoștință! Și trimiteau telegrame la cârmuire, telegrame care, în loc de text, aveau atașate plicușoare cu tămâie. La fel, în petiții personale, nu mai mergeai cu jalba în proțap, ci cu tămâia în proțap.

Mulți vorbeau despre o fiară salvatoare. Alții, mai visători, vorbeau despre cele șapte peceti.

Pentru încurajarea prostiei, se instituie premiul național pentru tembelism; la care, însă, nu s-a acordat decât medalia de bronz, căci locurile unu și doi, aur și argint adică, nu s-au putut ocupa cu forțe din țară, apelându-se la străinătăți – spre disperarea Ministrului Culturii care, așa stând lucrurile, a fost destituit chiar după 4 ore de la investitură. Tot așa a pățit și următorul.

*

Atunci a venit la Ambrozie o delegație aducând un ciolan imens, înfășurat în folie de plastic gălbui. Ciolanul era purtat pe umeri de un voinic cu spată lată. Acest ciolan era chiar documentul concret de investitură, prin care Ambrozie era numit în cea mai înaltă funcție a vieții sale: Ministru al Culturii și al Sărăciei Duhului.

Ambrozie se uimea că ciolanul e atât de mare și se întreba de la ce animal a fost prevalat.

Fanfara a intonat imnul „Tam-tam“.

I s-a înmănat ciolanul în cadru festiv.

Ambrozie preia „decretul“ de investitură, osul, cu amândouă mâinile. Miroase „decretul“, în tot lungul lui, și înțelege pe loc că este ciolanul cel mai mare: Ministrul!

I se comunică oficial că funcția de ministru ține 24 de ore, din care au și trecut 12, căci fusese numit ieri, de când precedentul ministru a fost destituit. Așadar i s-a recitat protocolul de investitură; i s-a spus că mai are 12 ore de „domnie“, din care, dacă se scade impozitul pe timp, mai rămâne o singură oră.

Șeful delegației oficiale zice:

– În această oră de guvernare, ai suficient timp să faci o revoluție în domeniu, adică o „involuție“ sau o regresie fericită.

Ambrozie se uită la ei cu amuzare obosită, surâzând. Îi venea să-i mângâie pe cap și să le dea dulciuri.

Se stăpânea să nu râdă.

Dar șeful delegației insistă:

– Care este prima lege pe care ne-o dați, tovarășe ministru al Culturii de Stat și al Sărăciei Duhului? Așteptăm repede o lege. Și nu primim orice lege, ci obligatoriu una epocală. Puneți-vă iute capul la treabă și promulgați ceva. Altfel, vom fi nevoiți să vă punem în lanțurile democrației.

Atunci Ambrozie le-a spus blând:

– Lăsați-mă în pace, că vreau să dorm. Este oră târzie.

– Vrei să dormi în funcție? au întrebat oficialii.

– Da, vreau să dorm.

Atunci șeful protocolului a strigat:

– Uraa! Vivaat! Noul ministru a dat *legea dormitului, legea somnului relativ și absolut*. Lozinca mandatului său este „Vreau să dorm!“ Programul său ministerial este: „Arta aghioaselor“.

Aplauzele au fost chiar sincere.

Șeful protocolului continuă:

– Așadar, Excelența Sa instaurează practica somnului ca singura cale de dobândire a marilor regresii care aruncă omenirea pe noi piscuri adânci de incultură, regres, performanțe de retardare lucie.

S-a aplaudat elegant, profesional – căci toți urmaseră cursuri superioare de aplauze.

– Mergeți și vestiți norodului! a strigat șeful protocolului.

Patru curieri democrați au alergat, în patru puncte cardinale, să trâmbițeze legea dată de noul ministru al Culturii.

Legea Aghioaselor fiind apreciată ca epocală, i-a adus lui Ambrozie dreptul să mai candideze din oficiu la un mandat de ministru al Ignoranței și al Sărăciei Duhului, pe încă 24 de ore.

I s-a spus:

– Ciolanul ministerial mai rămâne la dumneata 24 de ore pline, cu scutire de impozit pe timp. Poți să-l amiroși cu veselie, sau să-l ronțai la capete. Poți să practici nepotismul, la înfruptarea din marele ciolan.

Ambrozie a răspuns:

– Mă faceți să râd, domnilor.

La care șeful protocolului a reacționat prompt:

– Ministrul nostru a dat a doua lege istorică: Legea „Mă faceți să râd“, legea răsului premergător somnului, ca garanție a suspendării funcțiilor raționale și a instaurării funcțiilor onirice, baza viitorului de aur, adică regresul la epoca de aur.

A urmat o strângere călduroasă de mână.

Apoi delegatul puterii i-a explicat lui Ambrozie ce alte atribuții îi revin în timpul mandatului său dublu de ministru al Culturii:

– Să dormi mereu pe-o ureche, ba chiar pe două urechi, cu rândul. Cu sau fără sforăituri. Să abuzezi în funcție cât poți, dormind chiar și după expirarea mandatului. *Vei intra în istorie dormind!* Vei rămâne în analele universale culcat pe-o ureche, ba chiar pe două! Vei primi o rație dublă de marmeladă, și o gardă de corp, care va sta în poziție de drepti, fluturând steagul patriei. Orele de domnie sunt mai scurte vara și mai lungi iarna și mai dense în anii bisecți. Rolul tău este să te culci pe laurii victoriei, drept care am adus un camion cu lauri.

În timp ce lucrătorii descărcau laurii în fața casei, un cor mixt cânta, foarte încet, noul imn: „Vom intra în istorie dormind“. Apoi au plecat cu toții, făcând temenele, dar și autocritici vii.

După ce a plecat delegația oficială, a apărut un trimis al Primăriei, să-l anunțe că, după expirarea mandatului ministerial, va trebui să-i însoțească poimaine pe invitații viceprimarului la o vânătoare, să fie călăuză. Voiau să vâneze chiar în legendarele păduri obscure din Rarău, și nimeni nu știa drumul. Ambrozie avea reputația că știe munții. În realitate, munții erau nesfârșiți și nu-i cunoștea nimeni. Ambrozie îi descifra pe măsură ce-i străbătea. Deși el le spunea aceasta, ei nu-l credeau și i se mai încredințau.

S-a făcut seară. S-a înnoptat.

Simțea o continuitate fluidă între el și arbori, și oameni – oceanul uman vag cugetător, bătut de văturele numite gânduri. Simțea că pământul este învelit într-un câmp gânditor: o minte subțire, albăstrie, peste toate, impregnându-le pe toate, intrând mai ales în structurile suple ale viului. Iar mintea personală venea din afară, și trecea prin el, ca un șuvoi albăstrui. Mintea personală era numai temporar despărțită de acest câmp psihic unitar, oceanul psihic exterior nouă. Numai temporar despărțită pentru un scurt interval numit viață, numit inconștientul

personal, numit individ. Numai pentru un interval se petrece Eul despărțit de oceanul uman. Simțea că psihicul nu-i lăuntric lui, nu izvorăște din capul fizic, ci vine din marele câmp gânditor în care locuim un timp. Iar Eul despărțit este o *fracțiune* din acest câmp, pe care o primim la naștere, ca s-o avem ca și cum ar fi a noastră. Acum Eul despărțit se realipește la totul, și i se revelează o perfectă continuitate între el și semeni, purtători de suflet. Parte încă distinctă din acest ocean care se revarsă, cu el cu tot, în alt veac.

Peste puțin timp, proaspătul ministru al Culturii și al Sărăciei Duhului pentru 24 de ore, sau câte or fi fiind, s-a culcat pe-o ureche. S-a lăsat somnului total. El doarme dus, doarme un timp nedeterminat – lung ca un eșantion de eternitate. A dormit pe toată durata mandatului său.

ABECEDARUL ȘI VEȘNICIA

Se trezește când aude glas de copii și bătăi în ușă.

Se ridică. Era în pârğul zilei. Gărzile plecaseră.

La ușă erau cei doi copii-minune, Diana și Dan. Erau mai mărișori față de întâlnirea anterioară.

Cum l-au văzut, copiii i-au sărit de gât. L-au strâns cu toată setea și cu toată frustrarea lor.

Ambrozie le-a dat fructe, apoi le-a spus:

– Am o surpriză pentru voi.

A scos dintr-o ascunzătoare Abecedarul. Darul. Așa cum le promisese atunci, demult.

– Este chiar un Abecedar? au întrebat ei lăsând fructele.

– Da.

L-au apucat febril. Erau topiți de bucurie. Au prins să-l răsfoiască încet, ca într-o vrajă.

După ce și-au potolit curiozitatea, era timpul să-l învețe.

S-au așezat toți trei pe prag. Ambrozie le-a arătat litera A. Le-a spus la ce folosește litera A, pe pământ și-n cer. Au aflat că litera A conține taina începutului, a stării de veghe, prezentul văzut.

Deși erau copii-minune, ei se minunau cât de grozav este alfabetul.

La amiază, cei doi copii știau 8 litere. Și cum o literă cheamă pe alta, nu se mai puteau opri. Nu se mai desprindeau de carte.

– Este al nostru de tot? au întrebat ei.

– Desigur, al vostru este. Să-l tăinuți și, când va veni vremea, să-l dați pe mâini bune.

Spre seară, ei cunoșteau 22 de litere. Și tot creșteau. Se vede că această carte le-a schimbat ritmurile vieții.

*

Au făcut o pauză de Abecedar și au mers pe colină. De acolo se vedeau împrejurimile. În spate, departe, erau stânci masive, verticale; și pădurile. În față, jos era șoseaua care oglindea pulsul cetății.

În slava zilei, pădurile îi exaltau, îi făceau să creadă că ele prefigurează raiul. Toate pădurile stârnesc amintirea patriei interioare, care este raiul.

De pe colină se vedea țara, adică un rezumat expresiv al ei, un rezumat al veacului. Cu peisaj, cu oameni, cu mașini, cu trudiții și răsplățiții.

Ambrozie și cei doi copii-minune s-au așezat pe un tăpșan. Copiii-minune erau atenți, de parcă urma să li se ruleze un film special. Și, în preajma lui Ambrozie, lumea aceea părea un film nou, straniu, clocotitor, compus din mii de vieți.

Privind la acest ceas de circulație intensă, mișcările de oameni și mașini te uimeau. Oamenii priviți de aici păreau egali, uniformi, destinați unei rotiri continue, unei fojgăieli neîncetate, născuți să nu se mai oprească. Te întrebai de ce se grăbesc, de ce se zvârcolesc, ce caută, până când?

Autostrada cu șapte benzi reflecta mișcarea urbei: treceau coloane de mașini, râuri de mașini, și fluvii de oameni care se întorceau spre case, spre fagurii lor, la încetarea muncilor. Pe benzi distincte, curgeau mașini și oameni, curgea viața. Drumurile semănau cu vase sangvine, venele și arterele unui corp vast. Mașinile și oamenii, prin aceste vene și artere, erau ca sângele prin trup, erau globule albe și roșii și albastre. Și celule citofage, și cristale fluide.

Un film în care erau și ei trei, cu același rol: a respira. Fără să se întrebe de ce, sau ce urmează după aceea, ce se alege după toate.

Ambrozie simțea o continuitate cu toți, cu generația care se vede acolo, și cu cea care trăiește mereu; și când simțea continuitate, toate întrebările încetau: se topeau în fluviul care traversează cele trei lumi.

O continuitate cu acești oșteni înarmați până-n dinți, care mărșăluiau spre frontul din Hedland, cântând imnul militar: „Ioane, Ioane!“ – un imn-drog, hipnotic, frumos, cu vibrații psihedelice.

Îi privește, simte ce simt ei: drogul melodiei.

Ei merg să lupte departe, la alt capăt de lume. Cei mai grăbiți să devină eroi, mergeau cu avionul sau cu blindatele. Evident, ei nu se înghesuiau să moară, căci erau foarte fricoși și tremurau în fața gloanțelor. Făceau pe ei de frică; unii erau așa de fricoși că primeau moartea pe la spate! Dar așa le era scris, să strălucească. Se născuseră cu gena hârniceii. În schimb, infanteriștii, care mergeau pe jos, erau eroi leneși. Ei mureau chiar fără nici un chef. Erau cei mai leneși eroi.

Ei duceau în spate mitraliere patriotice.

Erau asemănători, uniformi, păreau o singură viață, și totuși erau mii de vieți.

Chiar dacă erau eroi zadarnici într-o istorie zadarnică, ei aveau un rol. Și-n blindate, și pe jos, aventura lor era totală, și-și meritau medaliile de tablă fină, primite cu anticipație. Își meritau invidia puberilor și adorația fecioarelor nubile, cărora, uneori, le făceau un soldățel, în grabă.

Drumul infanteriștilor dura mult, dura un an; și acest interval plin de senzații tari și de trândăvie marțială îi făcea să spună că n-au trăit degeaba. Acest drum era chiar viața lor: ei vedeau lumea, pe gratis, fără grija zilei de mâine. Vedeau continente noi și, la tropice, gustau nuci de cocos și marmeladă de mango. Ei se considerau mai dăruți de soartă decât orășenii rămași în patrie, moțând prin birouri, petrecând într-o vegetare monitorizată. Stratificați în cutia de conservă

a civilizației. Stratificați pe ranguri, pe potlogării, pe prigoniri – toți părți din prezentul văzut, toți durând „mai puțin decât un vis“.

Cei doi copii-minune se uimeau veseli. Aveau viața înaintea lor, aveau pe alese. Să alegi, ce? Pentru că erau copiii-minune, vor ști la timp că *alegerea este reciclarea constrângerii*. Este o constrângere bine dăruită. Și fetița Diana era cu un pas înainte.

Infanteriștii erau departe. Cântarea „Ioane, Ioane“ se auzea tot mai estompat, un cor de bărbați perfecți. Se distingea și o tristețe care arăta că, dincolo de spălarea creierului, răzbăteau urme de viață reavănă.

Trupele dispăruseră la orizont, și parcă o generație întreagă ieșea din istoria văzută, intrând în combinațiile nevăzutului.

Veneau, în sens invers, coloanele de muncitori de la fabrica de hârtie pentru pavajul șoselelor. Singura întrebuintare ce se dădea la hârtie era, firește, pavatul șoselelor. De aceea la Gumoreni erau cele mai bune șosele din lume. Muncitorii aveau halate albe și fețe albe, semănau cu hârtia pe care o fabricau – păreau globule albe pe drumul-arteră sangvină în trupul cetății.

Apoi coloane de muncitoare dolda de decorații, de la fabrica de mături. Calificarea cea mai stimată în Gumoreni era cea la mătură. Și mulți holtei de vază ai orașului și-ar fi dorit ca soție o specialistă în mătură, și erau fericiți când puneau mâna pe câte una.

Măturile de Gumoreni erau instrumente de teleportare: cel mai perfecționat și mai rapid instrument de zbor, arhetipul rachetelor cosmice (rachetele însă nu vor ajunge niciodată la viteza măturii). De altfel, mătura avea formă de mătură numai privită de jos, de la mare distanță.

Vom reaminti că măturile fabricate în serie la Gumoreni nu mai serveau la teleportare și la zboruri rapide, căci lipsea combustibilul specific: tahionii sau psihonii. Aceștia nu puteau fi obținuți pe cale industrială. Secretul producerii lor îl dețineau doar 6 persoane pe secol, iar pe aceștia nu-i cunoștea nimeni, trăiau într-un anonim desăvârșit, și nu se știau nici măcar ei între ei ... se zice. Așa că măturile gumorene deveniseră piese de muzeu. Erau achiziționate de toate muzeele lumii, pe valută forte. Și ce nu se vindea la export, se folosea ca brazi la sărbătorile de iarnă, când măturile erau împodobite cu becuțe.

Vedea apoi un șir lung de femei frumoase, purtând rochiile de mirese, cu decolteuri mari lăsând să se vadă sânii sferici: erau muncitoarele care ieșeau de la complexul nuclear. Erau toate iradiate letal. Dar mai aveau un oarecare timp de trăit. Rochiile de mirese le făceau plăcere și le puneau în evidență sensul vieții. Ele primeau ruj pe cartelă și se rujau foarte frumos, provocator și cu gust. Primeau și cremă de gălbenele, cu care își frecau tâmplile. Aveau brățări de argint la glezne. Încărcău focoase nucleare, se jertfeau senine pentru un scop neștiut, dar probabil nobil. Nu-și făceau probleme. O involuție adaptativă le-a creat conștiința superioară a indiferenței, a amneziei, a lipsei oricărei amintiri penibile. Memoria morții le era ștearsă prin procedeul întineririi artificiale. Memoria binelui le rula în minte scenariile vesele, paradisuri moi, vălurile psihedelice, pufoase, sidefii, obținute prin tangaj hipnogen.

Unele aveau familie, și erau destul de vesele, chiar dacă ajunseseră la o culme a vieții. Și toate, purtau o agată la gât.

În această coloană de lucrători la complexul nuclear erau și bărbați, de vârste diferite, dar predominau tinerii, urâței dar eleganți, îmbrăcați toți în costume de mire, pregătiți pentru orice eventualitate, pe-un picior de plai, pe-o gură de rai. Ei purtau la rever floare albă.

De aici de pe colină se vedea și penitenciarul zonal, rămas întreg și nedistrus după cutremur. Singurul scăpat, de altfel. Căci cutremurul a făcut să se prăbușească 99 de închisori din cele 100 ale orașului; și acest bilanț părea să prevestească un ev fără închisori. Era un semn, firește. Penitenciarul care mai rămăsese în picioare era învăluit în tăcere. Poate din cauza zidurilor groase și a sistemelor antifonice, sofisticate. Sau poate din cauza reciclării închisorii: din locuri ale plânsului, în locuri de retragere spre liniște, cum se preconiza din cele mai vechi timpuri.

*

După această paradă a vieții pe drumul oglinzilor, Ambrozie înțelege că și cei doi copii-minune au trăit intens recapitularea vespérală, și mirarea că ești *unul din aceia*, diferit de ei doar o clipă, clipa de „oprire“, care a și trecut.

Acum ei s-au strâns lângă Ambrozie, le era bine și nu așteptau nici o concluzie, fie ea și părintească, la ziua aceea cu daruri și încercări. Nu voiau o concluzie, căci concluzia pune capăt la toate. Se strângeau lângă el și le era bine.

Concluzia lui Ambrozie a fost:

– Haideți acasă, acum. Casa mea va fi casa voastră. Să aduceți aici ce neamuri mai aveți pe drumuri. S-o aduceți și pe mama (rămasă fără nici un sprijin după dispariția lui Matei). Este loc pentru toți. Și se mai poate construi pe locurile din spatele casei. Terenul a rămas liber, statul l-a abandonat, fiind greu de controlat, fiind plin de șerpi și scorpionii. Statul disprețuiește șerpii și scorpionii. Dar voi ați înțeles că șerpii și scorpionii sunt vietăți foarte delicate, și se rușinează de oameni.

– Casa este a noastră! au exclamat copiii-minune.

L-au strâns în brațe pe Ambrozie, care, în liniște, s-a lăsat cinăuit de ei, cât le-a fost înflăcărea.

S-au ridicat și au coborât colina, spre casă.

Copiii picau de somn. Abia se mai țineau pe picioare. Așa că, de îndată ce au ajuns lângă stogul de lauri, cei doi copii-minune au și adormit.

Probabil că și laurii îndeamnă la somn.

Ambrozie i-a privit o vreme cum dorm. Toată candoarea copilăriei lor, în acel ceas, sfințea lumea.

Apoi i-a luat pe rând, așa cum dormeau, și i-a dus înăuntru, i-a așezat pe pat, i-a învelit.

Iar el a ieșit să întâmpine un vizitator.

A venit un curier și i-a spus: – Vigu de la protocol vă cheamă să însoțiți mâine pe invitații viceprimarului, să-i ghidați la cea mai importantă partidă de vânătoare. Vor să vâneze chiar zimbrul, în pădurile obscure unde n-a fost nimeni niciodată.

Nici Ambrozie nu fusese acolo, dar el descoperea drumul pe măsură ce-l străbătea. Și zimbrul nu era de vânat.

Ambrozie l-a privit liniștit pe acest curier al unui chip cotidian care parcă s-a petrecut demult.

Curierul a plecat, lăsând lângă ușa o pătură nouă, de lână: o atenție din partea Primăriei.

A urmat o noapte caldă și clară, atât de clară încât întunericul nu mai era întuneric, ci s-a albit.

Copacii din marginea pădurii păreau fosforescenți. Foșnetul lor era un grai al lor, sau poate cineva din nevăzut se rostea prin ei. Ambrozie se duce spre arbori, face câțiva pași, trupul său devenise ușor; sau așa era dintotdeauna, dar acum îl simțea primejdios de ușor. Greutatea pe care o purtase atâta vreme în trup era temporară, era opțională. Se trăiește cu această greutate adăugată omului, adăugată conform unei legi a învârtoșării. S-a dat greutatea la venirea pe lume, la întrupare. În vederea călătoriei pe pământ, unde domnesc legile gravitației și ale învârtoșării. Legea plămuirii, adică a învelirii în plasmă. Dar această greutate este opțională, și o poți desprinde de tine, de pe umeri, de pe inimă, de pe tălpi, iar destinul omului este chiar acest eveniment când greutatea se desprinde din trup.

*

S-au arătat zorile. Apoi a fost răsăritul soarelui.

Cei doi copii-minune încă dormeau.

Ambrozie iese, merge să se spele pe obraz, la izvorul cel limpede din poiană.

Când s-a aflat în poiană, el a auzit deodată cântând o pasăre a dimineții. Nu zărea pasărea, dar cântarea era tare frumoasă. Pasărea putea să fie o *menura superba* ...El asculta cântarea ei, îmbătătoare.

Apoi s-a petrecut un fapt extraordinar, pe care îl redăm așa cum a fost consemnat de scribul Haralampie (de la care l-a preluat mai târziu, scribul Antonie de Mello):

„Vrăjit de cântare, el a continuat să asculte. I se părea că nu mai auzise niciodată o pasăre cântând.

Când cântarea menurei a încetat, el s-a întors la casa lui.

Aici întâlnește oameni care-l privesc ca pe un străin. Și nici el nu-i cunoaște. Erau îmbrăcați în haine cu totul diferite de cele știute. Și casa arată altfel. Înnoită, înconjurată de alte case.

Ambrozie le-a spus cine este. A întrebat unde sunt cei doi copii, Diana și Dan, pe care i-a lăsat dormind, acum trei minute, când a plecat să se spele.

Atunci un bătrân cu barbă albă i-a spus că el este stră-strănepotul lui Dan; și că străbunicul, mort demult, vorbise despre un Ambrozie care le lăsase un Abecedar – aceste fapte petrecându-se în urmă cu 150 de ani.

Astfel Ambrozie a constatat că au trecut 150 de ani de când plecase la izvor, și acest interval pentru el a fost doar o clipă“.

În încheiere, scribul a comentat astfel:

„Întrucât a ascultat acea cântare cu toată ființa lui, timpul s-a oprit pentru el, și el a trecut în veșnicie“.

PROIECTE TRANSFRONTALIERE: EUROREGIUNEA „PRUTUL DE SUS“

Dorina Ciobanu

Cernăuți

I.

Zonele de frontieră pot fi considerate ca zone purtătoare ale unor tensiuni latente sau uneori chiar zone ale unor confruntări trecute sau prezente. Aceste zone pot fi însă privite și ca punți de legătură, ca zone de interferență culturală, ca liante de contact și uneori chiar de convergență a mai multor culturi.

Frontierele sunt reprezentate cu siguranță de elemente vizibile, cum sunt barierele, patrurile poliției de frontieră, zonele cu acces interzis, toate acestea având consecințe directe asupra comunicării dintre populația aflată de o parte și de alta a frontierelor. Pe de altă parte, avem cu toții mentalități ale spațiului în care trăim și, implicit, ale frontierelor care delimitează aceste reprezentări, acestea având, la rândul lor, consecințe asupra comportamentului nostru, asupra relațiilor cu concetățenii noștri și asupra modului în care îi percepem pe ceilalți, pe cei aflați dincolo de frontieră. Din această perspectivă, domeniul comunicării interculturale ocupă un loc important și contribuie la cunoașterea reală a situației și a oamenilor, fapt ce asigură o colaborare pe termen lung.

Educația interculturală a fost considerată într-o primă etapă ca o compensație pentru etnocentrismul manifestat în Occident de atâta timp și o reechilibrare necesară dezvoltării armonioase a societății. Timp îndelungat culturile occidentale au rămas supradominate și au ignorat sau minimalizat sistematic culturile comunităților care erau supuse social, politic sau economic. Această constatare este valabilă pentru culturile regionale, pentru culturile grupurilor minoritare sau pentru culturile țărilor colonizate. Se consideră că secolul nostru este, în general, secolul minorităților naționale, având drept scop rezolvarea multor probleme dificile, care ar evita conflictele interetnice.

La sfârșitul secolului al XX-lea s-a manifestat un interes crescând pentru susținerea diversității culturale. Originea acestui concept de interculturalitate ține de mai mulți factori, îndeosebi cel al favorizării armoniei sociale prin respectarea culturilor comunitare. Unitatea prin diversitate se constituie într-un patrimoniu care trebuie protejat și pus în valoare. Diversitatea culturală este o bogăție pentru toți, iar respectul diversităților și dialogul intercultural aduce pacea socială. Însușirea interculturalității nu poate exista fără o reflecție asupra identității naționale, deoarece intră în contact personalitățile și nu culturile. În acest caz

educația nu poate să se limiteze la cunoștințe sau drepturi de tip descriptiv, ci obligă la o reflecție responsabilă asupra culturii și identității.

Din punct de vedere al istoriei sale, Europa a fost întotdeauna o zonă multiculturală, iar în ultimul timp a devenit continentul interculturalității.

Printre cei mai activi susținători ai principiilor interculturalității a fost Consiliul Europei, această prestigioasă organizație europeană fiind și promotoarea conceptului de „societate interculturală“. Este vorba despre o societate ce recunoaște diferențele culturale, susține dezvoltarea identităților speciale, dar încurajează și dialogul intercultural, contactele, schimburile și interferențele culturale. Aceste principii generoase sunt valide, în general, în orice societate, în orice zonă din lume.

În anul 1996, Consiliul Europei, împreună cu Comisia Internațională a UNESCO pentru educația secolului XXI, considera că unul dintre obiectivele majore ale educației trebuie să fie „a învăța să trăim împreună, a învăța să trăim cu ceilalți“. Declarația universală despre diversitatea culturală, adoptată la 2 noiembrie 2001 la cea de a 31-a Conferință generală UNESCO, afirmă în *Preambul* că: „Respectul diversității culturilor, toleranța, dialogul și cooperarea într-o atmosferă de încredere și de înțelegere reciprocă asigură cel mai bine pacea și securitatea internațională“.

Jean-Michel Leclerque afirmă că interculturalul „stabilește relații care, pe fundalul diferențelor și similitudinilor lor, dezvoltă o înțelegere multiplă și un respect reciproc, necesare pentru nașterea unei culturi“.

II.

România și Ucraina, împreună, intră în componența a trei euroregiuni: „Prutul de Sus“, din care fac parte două județe din România – Suceava și Botoșani, regiunea Cernăuți din Ucraina și opt raioane din Republica Moldova. România, Ucraina și Republica Moldova au creat și Euroregiunea „Dunărea de Jos“. Iar cel de al treilea proiect este constituit din țările din zona Carpaților de nord, România, Ucraina, Ungaria și Polonia.

Uniunea Europeană pune la dispoziție diferite fonduri speciale pentru dezvoltarea și punerea în aplicare a unor proiecte care să dezvolte euroregiunile, atât în statele membre ale Uniunii Europene, cât și a țărilor vecine. Se creează proiecte la care participă țările UE și țările vecine. Fondurile UE sunt gestionate în exclusivitate de către statele membre ale UE. În cazul Euroregiunii „Prutul de Sus“ – „safeul cu euro“ e pus la dispoziția regiunii Suceava. România participă nu numai ca țară, ci ca „o fabrică“ de idei, caută coparteneri și produce proiecte, gama de proiecte fiind variată și cuprinzând cam toate domeniile. Anual, doar o singură euroregiune poate pune în aplicare de la 40 până la 100 de proiecte. Fondurile UE pot susține financiar volumul de activitate, planificat pe douăsprezece luni, pentru fiecare euroregiune în parte.

III.

Despre impresiile culese în urma încheierii unui proiect de acest gen, cu participarea părții ucrainene din regiunea Cernăuți, dl Serghei Hacman, cel care

a coordonat lucrările grupului din nordul Bucovinei ne-a relatat următoarele: „Proiectul «Promovarea turismului prin carte și film» noi, partea ucraineană, l-am efectuat în colaborare cu Asociația românească a editorilor și vânzătorilor de carte, patronat de filiala din Suceava, coordonatorul părții românești fiind Brândușa Dăscălescu. Grație acestui proiect am avut trei mese rotunde – două la Suceava și una aici, la Cernăuți, în problema cum pot influența cartea și filmul dezvoltarea turismului din zonă și, inclusiv, zona transfrontalieră. În cadrul acestora a fost lansată ideea de a dezvolta turismul sub un brand comun – «Bucovina». Acest proiect pare a fi extrem de interesant, mai ales prin ideea de a continua vizitarea, de exemplu, a mănăstirilor din Suceava, cele de la Cernăuți, unde în afară de mănăstiri poate fi vizitată Universitatea, fosta clădire a Mitropoliei Bucovinei, apoi să continue călătoria până la Cetatea Hotinului și, de ce nu, să ajungă și la cetatea din Kamenet-Podolsk.

Proiectul respectiv s-a încheiat cu un festival al filmului documentar sub genericul «Pe urmele legendei», desfășurat între 28–29 octombrie la Suceava. Au fost prezentate mai bine de 20 de filme: jumătate – din regiunea Cernăuți, cealaltă jumătate – din județul Suceava. Marele premiu a fost acordat filmului *Cireșe amare* al lui Leonid Parpauc, Cernăuți. Cu un premiu special s-a întors la Cernăuți Viaceslav Habaylo, pentru cele două filme, realizate în limba ucraineană, și pentru propagarea culturii românești în Ucraina: *George Enescu* și *Mihai Eminescu*. Iar documentarul despre viața femeilor noastre peste hotare *Castele pe nisip*, autor V. Habaylo, a fost răsplătit cu premiul pentru cea mai bună regie.

Acest festival, cred eu, a dovedit că Bucovina este o legendă și că, dincolo de restaurante, hoteluri etc, are multă istorie, monumente, muzee, mănăstiri, cetăți care merită toată admirația.

Deci, începând cu acest an, Bucovina își va dezvolta și mai eficient domeniul turistic – proiect finanțat prin Phare CBC 2004 de către Uniunea Europeană. De ce 2004? Pentru că finanțarea aceasta rămâne valabilă în continuare și pentru următorii ani calendaristici, în cazul când fondurile, care au fost programate pentru dezvoltarea transfrontalieră pe anul 2004 pot fi folosiți rațional și în următorii ani.

La acest proiect am participat în calitate de partener ucrainean, mai bine zis de coordonator al părții ucrainene. Acest proiect este frumos și prin faptul că ne oferă posibilitatea de a lega niște prietenii durabile. Probabil, niciodată în viață, nu am ținut atâtea convorbiri (kilometrice) telefonice, plăcute printre altele, cu frații noștri din județul Suceava“.

IV.

Centrul European de Resurse și Consultanță (CERC), filiala Suceava, împreună cu Centrul Regional de Reciclare și Perfecționare a Funcționarilor, Organelor Puterii de Stat, Organelor Autoadministrării Locale, Agențiilor Economice, Instituțiilor și Organizațiilor de Stat din Cernăuți și Asociația ATICAS Dorohoi, luna aceasta a finalizat încă un proiect, „Centrul Transfrontalier de Resurse“, proiect finanțat de Programul de Vecinătate România – Ucraina, 2004 – 2006 (Phare CBC 2004), care a durat douăsprezece luni, și în cadrul căruia au

avut loc trei mese rotunde. Proiectul propune, prin înființarea Centrului Transfrontalier de Resurse, crearea unor instrumente de lucru pentru instituțiile care funcționează în zona de graniță, elaborarea unei metodologii de comunicare interculturală și realizarea unei baze de date pentru organizațiile cointerestate în desfășurarea unor proiecte de acest gen.

În cadrul conferinței de presă, susținută la Cernăuți în ziua de 19 noiembrie 2007, dl Daniel Rață, președintele CERC (Suceava), a declarat: „Prin modelele practicate în comunicarea transfrontalieră, pe care le-a oferit Centrul în timp de 12 luni, acțiunea propusă a fost destinată să încurajeze contactele dintre oameni, să aibă un aport important la conștientizarea oportunităților de abordare a problemelor comune, de fiecare parte a graniței, și să încurajeze o atitudine pozitivă în vederea schimbului de idei și informații“.

Centrul European de Resurse și Consultanță, filiala Suceava, este o organizație nonguvernamentală care urmărește susținerea dezvoltării socio-economice durabile a cetățenilor prin inițierea și derularea unor programe în probleme comunitare specifice și promovarea parteneriatelor eficiente cu actorii societății civile.

Uniunea Europeană ne dă posibilitatea să dovedim că suntem originali. La o adică, premii nu se dau pentru ochi frumoși! Iar, după cum ați văzut, ai noștri, cei de la Cernăuți, le-au luat pe cele mai importante.

DESPRE CARTEA ROMÂNEASCĂ LA CERNĂUȚI

(Reportaj special de la Salonul Internațional de Carte Românească de la Cernăuți. Ediția a VI-a, 11–12 octombrie 2007)

Dorina Ciobanu

Cernăuți

Ce ar însemna în balanța unui calendar șase ani? Șase ani de efort și modelare, poate chiar de „lipire în lut“ a cărții românești. Șase ani de muncă – aproape ingrată pentru editori – de organizare și prezentare a noilor și noilor volume atât științifice, cât și artistice. E mult?.. E puțin?... Depinde, în mare măsură, de unghiul din care privim lucrurile: câtă hârtie s-a irosit pentru manuscrise, câte drumuri au fost bătute până la o tipografie sau alta, câți nervi au fost măcinați; poate depinde de numărul de cărți apărute în această perioadă sau, în cele din urmă, de calitatea lor. Sau poate – de ce nu?! – de averea de prieteni pe care o câștigi în urma lansării unei cărți de excepție...

Toți acești șase ani, organizatorii Salonului Internațional de Carte Românească de la Cernăuți au fost de părere că în Bucovina se scrie, se lansează și se citește carte românească. Reiese că șase ani nu a fost deloc puțin pentru a depune mereu un imens efort de a te menține ca român, iubitor de limbă și cititor în limba ta maternă, aici, în Cernăuți.

Îmi cam displace să plictisesc pe cineva. De aceea evit întâlnirile cu persoanele (sau personajele) care mă plictisesc pe mine. Și-apoi, nici evenimentele organizate așa, din fuga calului, doar de dragul unor bănuți căzuți ca din cer, nu mă prea ademenesc. De aceeași părere este și echipa de la „Glasul Bucovinei“, care nu „reușește“ să fie ca toți ceilalți și nu-i place ceea ce este banal și cu miros de „...ism“-e. Suntem de părere, că n-am putea să le oferim lucruri-șabloane, încheiate până la gât în tipare arhicunoscute, care nu lasă imaginea să respire și care te adorm de plictiseală înainte de a le citi până la capăt. Dacă ar fi așa, am umbla cu toții abătuți și cu un teribil disconfort în toate cele. Cine dacă nu noi știm mai bine, dacă revista este sau nu citită de oameni cointeresați în lucruri temeinice, oameni deosebiți, pentru care, de fapt, ne și străduim să facem lucruri cât mai calitative și mai autentice.

Pus sub semn de întrebare și în acest an – va fi sau nu va fi! – Salonul Internațional de Carte Românească de la Cernăuți a spulberat incertitudinea. Slavă Domnului – a avut loc! Nu demult am publicat un articol în revista „Glasul Bucovinei“, pe care l-am intitulat *Destinul alb-negru al cărții românești din Bucovina*, în care băteam în faptul că numărul de admiratori ai cărții scrise cu grafie latină este mult prea mic la noi. Între timp, lucrurile s-au mai schimbat. Spre bine, zic eu. Și iată de ce. Pentru început am verificat solicitările pe care

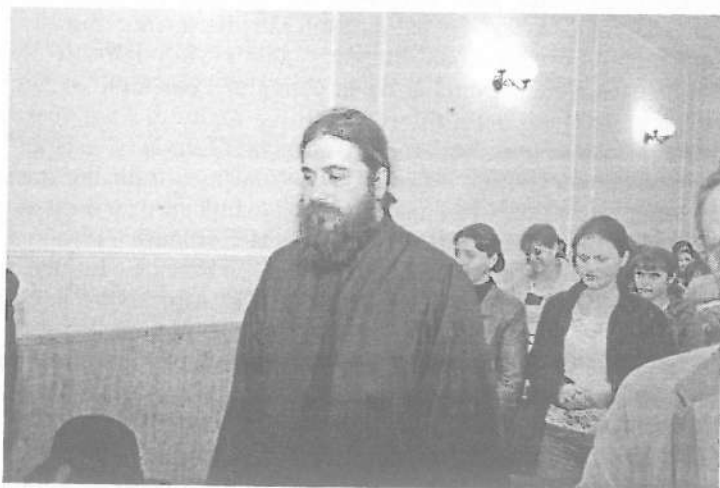
le face minoritatea noastră națională bibliotecii universitare, apoi „am iscodit“ câte ceva din tainele lumii sufletești ale studenților și elevilor români, aflându-le preferințele lor din literatura română și, în cele din urmă, „am mai tras de limbă“

O binecuvântare rostită de Arhimandritul Melchisedec Velnic, starețul Mănăstirii Putna.

și picii din clasa I, de la Gimnaziul nr. 6 (românesc) din oraș. I-am întrebat pe micuți despre Eminescu. Și – s-auzi și să nu crezi! – cartea românească are un public dintre cel mai bun aici, la Cernăuți.

Meritul acesta, indiscutabil, îi aparține și gazdei Salonului Internațional de Carte Românească de la Cernăuți – Editurii Alexandru cel Bun; director:

Părintele Alexie de la Mănăstirea Putna la Salonul de Carte de la Cernăuți.

Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române; consilieri editoriali: prof. univ. dr. Ilie Luceac și poetul Vasile Tărățeanu. Acest mic grup de intelectuali, care, zeci de ani la rând, aduc din România, prin genți și buzunare, tone de carte românească, iar cu prilejul Salonului de Carte din nordul Bucovinei fac posibilă o reală prezență, în carne și oase, a celor care au semnat aceste cărți.

Salonul Internațional de Carte Românească de la Cernăuți, ajuns în acest an la cea de a VI-a ediție, a prins aripi și grație sprijinului acordat atât de Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi“ de la Iași, cât și de Consulatul General al României la Cernăuți. Zilele de 11–12 octombrie 2007 s-au întipărit în memoria celor care au participat la acest deosebit eveniment cultural ca niște zile de reîntâlnire, cu pagini mai vechi sau mai noi... Astfel, după binecuvântarea părintelui-stareț al Mănăstirii Putna, Arhimandritul Melchisedec Velnic, doamna Alexandrina Cernov, care are merite deosebite în organizarea acestui eveniment cultural, a declarat deschisă cea de a VI-a ediție a sărbătorii cărții la Cernăuți, iar cuvântul de salut i-a revenit corpului diplomatic din cadrul Consulatului General al României la Cernăuți, și anume, consulului general Romeo Săndulescu și consilierilor diplomați, Dorin Popescu și Iustinian Focșa.

Am admirat fiecare prezentare de carte. A avut priză la public atât literatura istorică, adusă în dar și prezentată de către Arhimandritul Melchisedec Velnic de la Putna, cât și celălalt gen, mai romantic, întruchipat în romane istorice sau diverse volume de poezie, semnate de scriitorii și poeții care au reprezentat cinci țări participante la acest eveniment. De data aceasta, Cernăuțiul a fost onorat de prezența următoarelor personalități: prof. univ. dr. Cătălin Bordeianu, scriitor; Elena Leonte, directorul Bibliotecii Județene „Gheorghe Asachi“ de la Iași; Catinca Agachi, doctor în filologie, director-adjunct la Biblioteca „Gheorghe Asachi“ din Iași; Ion Miloș, poet și traducător din Suedia; Vanghea Mihaș-Steriu, vicepreședinte al Societății Scriitorilor aromâni din Macedonia; Victoria Paraschiva Batariuc, cercetător științific la Muzeul Județean de Istorie din Suceava; Ion Muscalu, omul-enciclopedie, care cunoaște atât de bine perioada medievală a domniilor din Moldova, având în palmaresul său de scriitor circa zece cărți. Scriitorul Ion Muscalu este an de an așteptat și admirat la întâlnirile cu studenții grupelor cu limba de predare română de la Colegiul Pedagogic al Universității din Cernăuți, cât și de elevii de la diferite școli din regiune. Anul acesta domnul Ion Muscalu a prezentat noul său roman intitulat *Osândă și izbândă*, despre „viața misterioasă a voievodului Miron Barnovschi și a zidirilor măriei sale“. Acestea sunt doar o parte din lista numelor de rezonanță care au dorit să participe la cea de a VI-a ediție a Salonului de Carte de la Cernăuți.

Poetul și traducătorul Ion Miloș este omul care se bizuie pe rațiune, facultatea sa analitică având o mare putere de sistematizare. El aspiră spre adevăr și spre marea dragoste pentru limba maternă, considerând că fără de ele nu vei putea supraviețui nicăieri. Domnia sa scrie și traduce în patru limbi. Iar în cadrul ediției a VI-a a Salonului de Carte, și-a prezentat cea de-a o sută carte în termenii următori: „Sunt născut în străinătate, în fosta Iugoslavie, din părinți români. Toată viața mea am trăit în străinătate, în Franța, în Suedia... Primul poet pe care l-am tradus în limba suedeză a fost Mihai Eminescu. În prezent, Eminescu este pentru suedezi un poet universal. Vreau să vă întreb, când ați auzit pentru ultima dată de cuvântul «capodoperă»? Cam nici nu vă prea amintiți, nu-i așa? Astăzi

acest cuvânt se folosește tot mai puțin, aproape că nu se folosește deloc. În locul lui a venit altul, și anume – «bestseller» – ceea ce înseamnă că nu este bun ceea ce este bun, ci este bun ceea ce se vinde. Din această cauză literatura modernă universală cam șchiopătează. Nu se mai scriu «capodopere», dar se scriu «bestsellere», cu mare răsunet în presă și de mare popularizare. Iar poezii, săracii, sunt lăsați în pierzanie, fiindcă un poet nu poate să scrie «bestsellere». Iar poezia nu se vinde. Și dacă soarta poetului a fost cea a sărăciei, aceasta se datorează tocmai faptului că noi trăim în lumea banului. Însă lumea fără poezie ar fi mult mai urâtă“.

Un aspect de la deschiderea Salonului Internațional de Carte Românească de la Cernăuți.

Mănuitorii condeiului din nordul Bucovinei au avut și ei parte de un an darnic. Noi, românii din ținut, ne-am îmbogățit cu *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei (Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a sec. al XIX-lea)*, ediție de documente îngrijită, prefată și comentată de prof. univ. dr. Ilie Luceac. Cartea începe cu un amplu studiu introductiv despre personalitatea lui Eudoxiu Hurmuzaki, iar discursurile istoricului ne deschid un teritoriu necunoscut din aria vieții politice, sociale și culturale a Bucovinei din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Alte apariții editoriale au fost: *Dialectologia limbii române* de Gheorghe Jirnovci și I. H. Bârleanu, *A treia chemare. Poeme (apărută post-mortem)* de Grigore C. Bostan, *Dor de viață* de Eugenia Cimborovici-Teodoreanu, la fel și revistele „Glasul Bucovinei“, „Făgurel“, „Țara Fagilor“, dar și multe alte cărți, care deja au completat atât rafturile bibliotecilor universitare, cât și pe cele ale librăriilor din ținut.

Programul a prevăzut nu numai așa-numitele șezători literare. Delegația ieșeană a profitat și de un tur ghidat prin cartierele Cernăuțiului vechi. A vizitat de asemenea și Universitatea Națională „Yuri Fedkovyci“, făcând un popas la

Catedra de filologie română și clasică. La invitația Consulatului General al României la Cernăuți, participanții la Salon au „gustat“ din aerul diplomatic de aici. Apoi delegația Salonului de Carte a avut parte de pacea de la mănăstirea

Salonul de Carte în vizită la mănăstirea Bănceni.

Bănceni, unde și trapeza cu bucate a fost una dintre cele alese. Iar deplasarea la Herța nu a făcut altceva decât să uimească grupul de delegați cu „averea de cărți“ din Biblioteca raională și cu ținuta intelectuală a corpului didactic de la Liceul „Gheorghe Asachi“ din Herța.

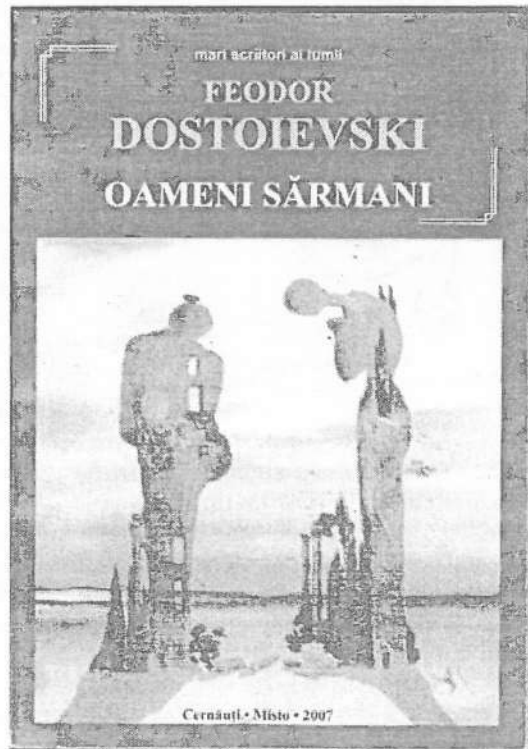
Iar cupa de șampanie, servită cu prilejul acestui eveniment, a fost ridicată, în sala de festivități de la restaurantul „Bukovyna“, cu următoarea urare: „La mai mult și la mai mare!“. Pesemne că Salonului Internațional de Carte Românească de la Cernăuți îi surâde un viitor frumos. Mai ales că, încă din timpurile pe când Dumnezeu ne-a lăsat stăpâni pe acest meleag carpatin, niciodată corsetul cărții românești nu a tras de panglicele de atlas pentru a se îngusta mai mult... Ba dimpotrivă! El, acest corset, pe an ce trece, se tot lasă umplut cu noi și noi gânduri și cărți, pe care noi ne-am deprins cu atâta ușurință să le numim excepționale.

(Fotografiile sunt realizate de Mihail Cratofil)

Noi apariții editoriale nord-bucovinene

[Feodor Dostoievski, *Oameni sărmani*. Roman. Traducere de Mircea Lutic. Pictori: S. Dalí, I. Perevezeņțev, V. Mitcenko. Seria „Mari scriitori ai lumii“, Cernăuți, Editura Misto, 2007, 136 p.]

Scriind despre locul și rolul romanului *Oameni sărmani* în contextul evolutiv al literaturii ruse, Leonid Grossman, celebrul investigator al operei lui F. Dostoievski, consemnează că autorul reduce în actualitate străvechiul gen al romanului epistolar, preluat creator de noua literatură franceză, care l-a aprofundat și l-a mlădiat spre a exprima cele mai subtile mișcări sufletești. „Chiar din primele rânduri, notifică cercetătorul, distingem tonalitatea dostoievskiană a viitoarelor romane poetice. Se deschide un nou drum, este găsit embrionul marii teme sufletești a unei iubiri mistuitoare, precum și expresia ei profund lirică: scrisorile celor doi îndrăgostiți... Prozatorul îl evidențiază în prim-plan pe eroul său blând și înnobilit, pune în centrul narațiunii tema iubirii-vicime și compune un șir de scrisori confesive, de scrisori-declarații, dezvăluind astfel inepuizabilele posibilități ale ființei umane de a-și fericii, de a-și însenina aproapele cu prețul propriei vieți. Se constituie și se afirmă, în planul acțiunii dramatice, chipul omului ales, dar nefericit, care și formează axul central al romanului...“.

[*Ploaie de stele*. Proză pentru copii și adolescenți, vol. II. Selecție, note biobibliografice și traducere de Mircea Lutic. Postfață de Viktor Kosiacenko. Prezentare grafică de Janneta Prysiajna. Kiev, Editura Etnos, 2007, 456 p.]

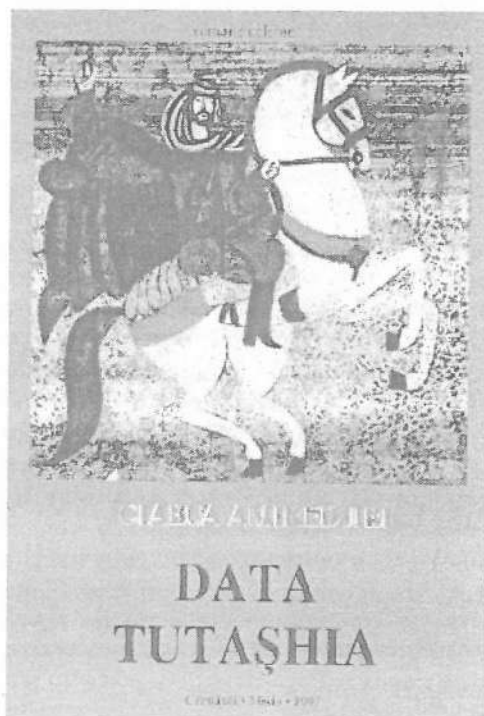
Volumul include, în text paralel, valorile de vârf ale prozei ucrainene postclasice (secolul XX), reprezentate de scriitori marcanți, ca A. Holovko, H. Hotkevyci, Hryhori Kosynka, Irina Vilde, M. Stelmah, V. Babliak, M. Ivasiuk, O. Honciar, Hr. Tiutiunyk, I. Cendei, V. Zemliak, P. Zahrebelnyi, F. Tiutiunyk, Iu. Mușketyk, I. Ivanyciuk, R. Fedoriv, Hryhir Tiutiunyk, R. Andriansyk, Iu. Șcerbak, V. Symonenko și M. Vinhranovski. „Antologiile bilingve, aidoma celei de față, scrie criticul literar Viktor Kosiacenko, sunt de un cert folos ca lecturi nu numai pentru copii, ci și pentru adulți, pentru toți cei ce mărturisesc etica de veacuri a bunei vecinătăți, întemeiate pe postulatele demnității și respectului reciproc... În condițiile concrete ale proximității teritoriale ucraineano-ro-

mâne, florilegiul de autor al lui Mircea Lutic va aduce un benefic și eficient serviciu atât cititorilor de limbă română, cât și celor de limbă ucraineană. Mai cu seamă că alcătuitorul, seriind textele în chip cronologic, le-a însoțit cu note biobibliografice despre fiecare din autorii inserați. E o apariție de real interes pentru iubitorii de literatură și un foarte util îndreptar instructiv-educativ pentru elevi și pentru cadrele didactice din instituțiile de învățământ ale Ucrainei și României“.

[Lev Tolstoi, *Povestiri din Sevastopol*. Traducere de Mircea Lutic. Pictori: F. Rubo, V. Dudkin, G. Zubkovski. Seria „Mari scriitori ai lumii“, Cernăuți, Editura Misto, 2007, 128 p.]

În nota de pe ultima pagină a copertei, ilustrul exeget literar Mihai Cimpoi relevă: „Sevastopolul este unul din punctele esențiale ale geografiei artistice tolstoiene. Nuvelele inspirate de aflarea sa în acest oraș, în care s-au încăierat forțele umane și în care se hotărăște destinul oamenilor și al popoarelor, se

completează organic, constituind momente de etapă în evoluția scriitorului... Ciclul este, în fond, laboratorul pregător al mării epepei *Război și pace*... Narațiunea se amplifică în chip neobișnuit de la scene și episoade de luptă aparte până la panoramă obiectivizată a întregului teatru al conflagrației... Tolstoi s-a impus ca un incomparabil maestru al epicii de război, al cărei scop suprem este punerea în lumină a înaltului eroism al adevărului. Aici se prefigurează întregul farmec al artei prozatorului: obișnuitul se întâlnește contrapunctic cu excepționalul, dramatismul stă ascuns în cotidianul cenușiu, tensiunea bătăliilor apare împământenită. Din registrul jos al umilului cotidian artistul urcă pe neobservate în cel major al tragicului și sublimului...“.

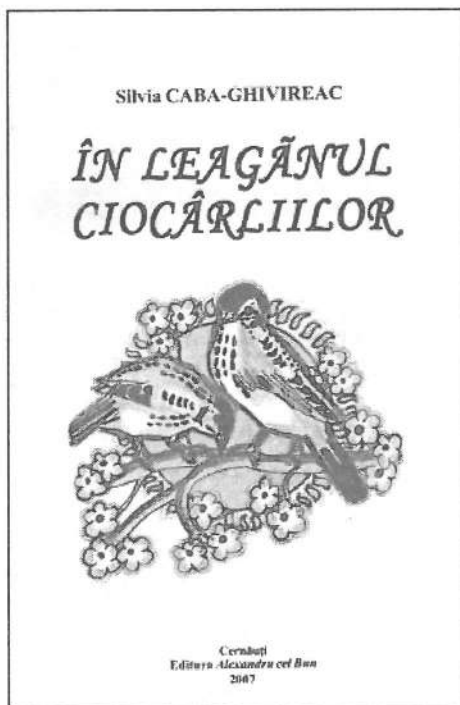

[Ciabua Amiredjibi, *Data Tutășlia*. Roman, vol. I. Traducere de Mircea Lutic. Pictori: N. Pirosmani, M. Poțhișvili, B. Messerer, V. Iurlov. Seria „Romane celebre“. Cernăuți, Editura Misto, 2007, 336 p.]

După cum apreciază tălmăcitorul în notița de pe ultima pagină a copertei, „romanul lui Ciabua Amiredjibi, *Data Tutășlia*, lucrare de proporții epeice, cu largi respirații realiste, abordează probleme majore de umanitate, sub semnul esențial al luptei dintre postulatele primordiale ale vieții. Conceptul fundamental al romanului – ideea de destin, de fatum – și problematica de stringentă actualitate se desprind din arhitectonica lui captivantă, de o impresionantă turnură psihologică, dar și de o mare complenitate și

trepidantă, cu subtile creionări de moravuri și cu o impunătoare varietate de personaje de o măreție dramatică, animate de aspirații și năzuințe pe măsura existenței lor. Narațiunea e marcată de un analitism profund, de o rară elevațiune stilistică și de o revelatoare densitate ideatică. E o operă modernă, polifonică și emoționantă, pură și gravă, concepută ca o pledoarie paideică, ca o explicită punere sub acuzare a răului în plan social, politic, moral, filosofic și estetic și, în ultimă instanță, ca o afirmare a valorilor umane supreme. Toate aceste calități îi asigură cărții nu numai o poziție de elită în literatura georgiană, ci și dreptul legitim de reședință în literatura universală“.

[Silvia Caba-Ghivireac, *În leagănul ciocârlilor*. Coperta și ilustrațiile de Doina Bojescu, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, 2007.]

Silvia Caba-Ghivireac s-a născut la 27 decembrie 1943 în satul Hreățca, actualul raion Herța. A absolvit Școala Pedagogică din Cernăuți și Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Cernăuți. Este profesoară de categorie superioară. Eminent al învățământului public din Ucraina, Silvia Caba-Ghivireac este, actualmente, educator-metodist și profesor-metodist. Pentru merite deosebite în învățământ a obținut Premiul „Gheorghe Asachi“.

Autoare a trei plachete de versuri: *Aici, la margine de țară*, Hliboca, 1995; *Lacrimi în cuvinte*, Editura Macarie, Târgoviște, 1999; *Ultimul stejar din Codrii Herței*, Fundația Culturală „Ginta Latină“, Iași, 2002.

„Prin această cărțuție de o rotunjime didactică pilduitoare, cu titlu de basm, *În leagănul ciocârlilor*, poeta își ia încumetul să apară în fața micilor ei prieteni și discipoli, bucurându-i cu

alcătuiți foarte diverse, de o simplitate tonală și prozodică remarcabilă, înmănunchate în trei compartimente distincte – *Mirul îndurării* (cu versuri „serioase“, de o meditație matură, temeinică), *Grădinița minunilor* (cu poezioare zglobii, scrise într-o cheie venial-ludică) și *Logogrife* (cu ingenioase compuneri stimulând capacitățile deconstructive și reconstructive), – toate într-un regim poetic pe măsura vârstei și recepției infantile“ (Din *Cuvânt înainte* de Mircea Lutic, *Copilăria – prou de aur al destinului*).

[Romeo Săndulescu, *Aproape sau cât mai departe. Coperta și grafica de Anghel Vasile Siminiuc, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, 100 p.*]

Romeo Săndulescu s-a născut la 2 ianuarie 1947 în localitatea Spineni, județul Olt, în familia unor țărani cu dragoste de carte, care au știut să-l educe în spiritul dragostei de carte și al respectului pentru sfintele tradiții și obiceiuri ale neamului nostru, dezvoltându-i de mic copil simțul frumosului.

După absolvirea școlii primare și Liceului nr. 27 din București, urmează Facultatea de Limba și Literatura Română, specializarea limba franceză. Fiind îndrăgostit de literatură și miruit de Cel de Sus cu harul „*potrivirii cuvintelor*“, vorba lui Arghezi, a început să scrie versuri încă din perioada liceului, dezvoltându-și talentul în anii studenției, când se număra printre membrii cenaclurilor literare „Luceafărul“ și „George Bacovia“, care funcționau în București, luându-și licența cu reputatul critic literar Alexandru Piru, cu tema „Avangardismul românesc – linia lui Sașa Pană“, cu referiri la spațiul cultural bucovinean.

În perioada anilor 1973 – 1990 s-a aflat în fruntea mai multor instituții culturale ale tineretului din România, în ultimul timp îndeplinind funcția de inspector general al Ministerului Culturii.

În acești ani, împreună cu redutabilul gazetar Ion Cristoiu și Lucian Avramescu a fondat cenaclul literar „Confluente“ de pe lângă redacția suplimentului literar-artistic al „Scânteii tineretului“, perioadă în care împreună cu tinerii scriitori Nichita Danilor, Matei Vișniec, Alex Ștefănescu și alții inițiază deplasări de documentare și creație, tabere ale tineretului. A fost o perioadă în care a semnat numeroase articole de metodică culturală și un „Ghid al lucrătorului cultural din cluburile tineretului“.

La începutul anului 1990 a fost angajat la Ministerul Afacerilor Externe al României, lăsând pentru o anumită perioadă de timp preocupările sale literare și cultural-artistice, dedicându-se în întregime carierei diplomatice. După absolvirea

cursurilor postuniversitare de relații internaționale organizate de MAE al României și de Ministerul Învățământului, Educației și Cercetării (1991), Romeo Săndulescu efectuează stagii de pregătire diplomatică în Franța, Italia și Spania.

În perioada anilor 1996–2000 a exercitat funcția de atașat cultural al Ambasadei României în Republica Moldova, iar din 2000 până în 2003 a lucrat în cadrul MAE, îndeplinind mai întâi funcția de director pentru Românii din Vecinătate, apoi cea de director al Direcției pentru Românii de Pretutindeni.

În 2003, Romeo Săndulescu este numit în fruntea misiunii consulare a României la Cernăuți, unde, în calitatea sa de consul general, cu gradul diplomatic de ministru-consilier, a inițiat, chiar din primul an de activitate, mai multe acțiuni culturale – expoziții de artă plastică (Salonul „Diplomat-Art”) și de artă populară, expoziții de fotografii, lansări de carte, întâlniri cu diferite personalități ale culturii românești din țară și de peste hotarele ei, programe artistice susținute de oameni de cultură, invitații de onoare ai Consulatului.

În ultimul timp, Romeo Săndulescu a revenit la instrumentele sale poetice, adunându-și într-un volum intitulat sugestiv *Aproape sau cât mai departe* o parte din poeziile scrise în perioada cernăuțeană a activității sale diplomatice. Cartea sa a apărut în anul 2006 la Editura Mușatinii din Suceava, volum care a fost bine primit nu numai de cititorii din nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și fostul ținut Herța, ci și de critica literară din țară.

„Lirica lui Romeo Săndulescu desenează pe cer, schițează contururi pământești „dintr-un vechi peisaj într-un nou peisaj”, evitând conștient metafora, scăpărarea cuvintelor sau «icoanele sufletului», cum le numea Aron Pumnul, pentru a se încadra imagistic într-o tradiție poetică bucovineană, recuperând pașii poezilor care încă mai

„rezistă uitați de vremuri și ani“ în inefabilul nevoii noastre de mit“ (Ion Drăgușanul).

Două din ecourile la această carte, semnate de cunoscutele personalități ieșene: academicianul Constantin Ciopraga și renumitul critic de artă Valentin Ciucă le publicăm în continuare în paginile revistei noastre.

DESPRE ROMEO SĂNDULESCU

Constantin Ciopraga

Iași

Cartea pe care o avem aici este efectul unor întâlniri ale autorului cu istoria și cu mitul deopotrivă. Secționată pe părți, ea este o carte unitară, o carte care și ca suprafață, și ca adâncime ne face să vibrăm la fenomenul bucovinean.

Măcar atât aș avea de spus că am cunoscut Bucovina, mai exact Cernăuții, la vârsta de zece ani, deci cu foarte mulți ani în urmă. M-a dezamăgit atunci aerul străin atât în arhitectură, cât mai ales în vorbirea celor pe care îi întâlneam pe stradă. Mai târziu am aflat că în epoca interbelică erau în Cernăuți doar paisprezece la sută români. Restul erau minorități care își duceau într-un fel sau altul viața lor. Auzeam strigătele vânzătorilor de ziare – niște copii care vindeau foi în limba germană.

Am cunoscut apoi zona în timpul pregătirilor pentru cel de-al doilea război mondial. Căci după terminarea școlii militare, am fost trimis pe „sofa“, cum se spunea atunci, în zona de război. Am ajuns pe la Cernăuți, m-au impresionat tramvaiele cu mersul lor lent, m-au impresionat câteva clădiri foarte importante. Am ajuns în zonă mai sus, mai la nord de Cernăuți, înspre Sadagura, unde am fost plasați noi, cei care am mers acolo pentru a învăța regulile războiului. Am revăzut Cernăuții în ultimii 10–15 ani, în '96, la transformarea casei învățătorului lui Eminescu, transformarea ei într-un micromuzeu, am luat parte cu lumea de acolo și pașii m-au dus în trecut. Rana pe care o reprezintă pentru noi Bucovina este o rană care nu se vindecă.

Cu acestea vreau să trec la prezentarea propriu-zisă a cărții. Cartea aceasta este un recviem, un motiv de recugetare și de reculegere. Este în același timp o confesiune, o mărturie de dragoste, un act de neuitare, care ar trebui să ne preocupe în fiecare din zilele noastre. Cernăuțiul prezentat de Romeo Săndulescu este descris de către un cunoscător, de către un scriitor contemporan în acest spațiu. Ca atare autenticitatea, tonul confesiv are ceva din doinele noastre, doinele de jale. Bucovina este un prilej, un motiv de elegie. Lumina, frumusețea morală a oamenilor, frumusețea locurilor – toate evocate odinioară de Eminescu și Alecsandri, acestea rămân undeva foarte departe în trecut. Bucovina actuală, Bucovina evocată de către Romeo Săndulescu este o Bucovină văzută din perspectivă dublă — a trecutului frumos, mitic, dar și într-o perspectivă a unui prezent jelier. Asistat în freamătul geografiei [...], cartea este în felul ei o mitografie. Fântâna Albă, Codrii Cosminului, Sadagura, Crasna, Boian, Cetatea

Hotinului — iată punctele de reper cu rezonanțe în istorie și cu rezonanțe afective în sufletele celor care au fost vreodată pe acolo. Iată am rostit cuvântul „Codrii Cosminului“, am văzut inscripții, inscripții actuale care vorbeau de „Kut Kuzmina“. Ideea de înstrăinare este atât de puternică, încât cel ce vrea să arate sentimentele istoriei, puritatea conștiinței naționale nu poate rămâne indiferent, nu poate rămâne străin. Am fost în Cimitirul Central din Cernăuți, în toate spațiile bucovinene caracteristice, în cele din Cernăuți în special — în toate aceste spații există un aer de melancolie. Ibrăileanu spunea odată că în cântecele românești, chiar și în cele în care vibrează participarea, trăirea, în toate coexistă un dram de melancolie. Cu atât mai mult, fiind vorba de Cernăuții lui Eminescu și Alecsandri, fiind vorba de o parte importantă pentru patrie, pierdută, nu putem să rămânem indiferenți. Această melancolie, așa spune, este nota principală, nota caracteristică a evocărilor lui Romeo Săndulescu. Așadar, suntem într-o geografie sacră, sacralizată, într-o geografie mitică, geografia unei lumi pierdute.

Partea a doua, partea centrală a volumului, are în vedere apropierea cernăuțeană. Este capitolul cel mai vibrant, și așa spune că acesta definește calitățile poetului. Volumul acesta ne dă o poezie de atmosferă, autorul este în cazul de față un cronicar care se gândește cu melancolie și la Ion Neculce, care cu înțelepciune evocă necazurile, dragostea unei țări așezate în calea răutăților. Frumusețea cărții lui Romeo Săndulescu este una de nuanță clasică, tradițională, sunt versuri cu rimă, sunt metafore simple, fascinante, sunt forme de evocare, de regăsire, de reaşezare în trecut, care ne merg la inimă. În cea de-a treia parte e vorba de Transcarpatia, zona de sub poale de Carpați, de localități de dincolo de Nistru, de Kamenet-Podolski, toate legate într-un mod sau altul de mentalitatea, de forma de gândire și de cugetare a poetului...

Aproape că nu pot separa pagini mai vibrante de altele care par doar constatatoare. Linia melodică a volumului este o linie evocatoare, caldă, patetică. Autorul este [...] în cartea lansată, un romantic patetic, un optimist care își permite câte o nuanță mai sumbră, mai puțin luminoasă, dar care este în totalitatea lui un evocator la modul clasic, solar peste tragedii... amintiri dure, aura de frumusețe a zonei, a mândrilor feciori din Bucovina. Acestea toate apar însumate în sintagma „dulce Bucovină“

Ar fi fost plăcut și instructiv ca un actor să citească, să facă o lectură artistică, o lectură expresivă a câtorva dintre cele mai frumoase pagini. Doamna directoare adjunct Catina Agachi ne-a promis că va citi două, trei pagini pentru a intra în miezul, în câmpul interior, în melodia caracteristică a acestor confesiuni. Este vorba de un jurnal, un jurnal istoric, în spiritul epocii, este în realitate o meditație, o meditație pe marginea istoriei... Prin misiunea pe care o are Romeo Săndulescu la Cernăuți, el nu putea să dea mai multă durere, să sublinieze mai mult latura tragică. Se resimte la lectura atentă a fiecărei pagini. E dreptul autorului ... Îl văd în postura de poet meditativ, poet al existenței, poet al cotidianului, îl văd în postura de poet cugetător. Spiritul cugetativ îi stă bine lui Romeo Săndulescu și e bine că acest spirit a fost valorificat [...]

Îl felicit, felicit editura care a făcut să apară acest volum, o notă bună și pentru graficianul Anghel Vasile Siminiuc, pe care l-am cunoscut acum doi ani. Toate acestea concură la realizarea unui volum care trage și ca substanță, și ca

exterior... O carte este întotdeauna un comentator, un obiect de care luăm cunoștință, dar frumusețea exterioară este bine să procedeze în orice apariție tipografică.

Vă mulțumesc pentru atenție.

(Alocuțiune rostită la Iași, în noiembrie 2006, la Biblioteca Națională „Gh. Asachi” de dl. acad. Constantin Ciopraga, la prezentarea volumului de versuri Aproape sau cât mai departe). (Transcriere după înregistrare.)

PORTRETUL UNUI SENTIMENT, IMAGINEA UNEI ISTORII...

Valentin Ciucă

Iași

S-a glosat abundant pe tema interferențelor dintre poezie și pictură, iar autoritatea formulei *ut pictura poesis* a făcut o glorioasă carieră. Dacă am insista, am putea adăuga și muzica acestui celebru binom și am beneficia, astfel, de o triadă și am sugera o realitate artistică sincronică. Într-un anume fel, chiar așa se și întâmplă în cazul evenimentului de la Galeria „Arta“ a Muzeului din Vaslui, unde un poet, Romeo Săndulescu, și un pictor, Vasile Siminiuc, s-au întâlnit în spațiul complementarității culturale. Rezultatul? O fertilă stare de dialog, de efervescentă artistică remarcabilă și un impact emoțional de excepție. Ar mai fi de adăugat că relația pictură și poezie a fost insurgent experimentată în spațiul de creație al avangardei românești unde un Victor Brauner și Ion Vinea lansau conceptul de *picto-poezie*.

Poetul Romeo Săndulescu, consul general al României la Cernăuți, izbutește în volumul *Aproape sau cât mai departe* un demers artistic substanțial, prin tensiunea emoțională și luciditatea istorică, portretul sentimentului său față de relațiile de ieri și de azi ale vechiului și luminatului, de prezența marilor umbre, oraș românesc. Note de jurnal liric sugerează melancolii și tristeți, speranțe și afective recuperări ale unui trecut imposibil de evitat sau uitat. Flancările poetului prin vechiul burg multicultural, multietnic, unde straturi succesive de cultură și civilizație au impus pecetea firească a românității, îi permit raportări la o aură a vremurilor de altădată, dar și la prezentul vremelnic. Ca orice poet înzestrat cu capacitatea de a visa colorat, face din materia visului culori pentru tușele subtile ale unor acuarele spontane și delicate. Își imaginează gloria defunctă a unei așezări cu stil, promenadele elegante ale ofițerilor și frumoaselor timpului, recompune ca într-o spontană compoziție atmosfera elevată a Cernăuților.

Rotirea anotimpurilor generează în planul naturii sugestive schimbări de decor, iar meteosensibilitatea îl face să tresară și să se crispeze la „frigul“ istoriei. Caută, cu inspirație autentică, urme ale strămoșilor și le identifică în casele unde se mai păstrează memoria românească. Aron Pumnul, Eminescu sunt punctele fixe, marcate de coloanele de fum ale existenței lor. Farmecul locurilor din Bucovina impune consemnări poetice, vibrații cromatice și sonore, unde pragul dintre senzație și gândirea istorică se conjugă în poeme de o remarcabilă tandrețe. Fibra poetică a lui Romeo Săndulescu este aceea a unui artist menit să vadă în ordine estetică frumusețea, în cea morală, adevărul...

Dacă poetul vede în culorile timpului, pictorul Vasile Siminiuc percepe realitatea în dimensiunea ei istorică. Semnele picturii sau graficii lui se revendică de la viziunile lui Nicolae Densușeanu în a lui *Dacie preistorică* și reface, din perspectivă modernă, vocile vechilor civilizații megalitice, neolitice și nu ezită să construiască în spiritul urban al Sucevei de altădată. Cel mai adesea inspirat, pictorul asociază idoli cucutenieni cu alte semne ale arhăității și are ambiția de a le readuce în prim-planul atenției cu speranța unui veritabil memento. Semnele zodiacale, plastice și sugestive în simbolistica lor, conferă imaginilor un aer de permanent mister. Devoalarea acestor sensuri ascunse aparține privitorului care trebuie să facă efortul de imaginație presupus de un veritabil dialog cu semnificație adâncă a unei protoistorii ce ne trimite încă semnale. Viziunea lui Vasile Siminiuc se bazează pe o strategie a recuperării unui trecut imemorabil și aureolarea lui prin memoria culturală. Desenează *portretul Sucevei* interbelice și face din pitoresc o ipoteză de lucru. Are tușă fermă și potrivită în pictură, grație și rafinament în acuarele pigmentate cu traseele delicate ale tușului.

Poezia lui Romeo Săndulescu și pictura lui Vasile Siminiuc, reunite sub aceeași cupolă, iată încă o dovadă că cei vechi aveau dreptate atunci când au impus formula valabilă și astăzi: *ut pictura poesis...*

**DISCURSURILE LUI EUDOXIU HURMUZAKI
ÎN DIETA BUCOVINEI**

(Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)

Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu. Institutul Cultural Român, București, 2007, 367 p.

Harieta Mareci

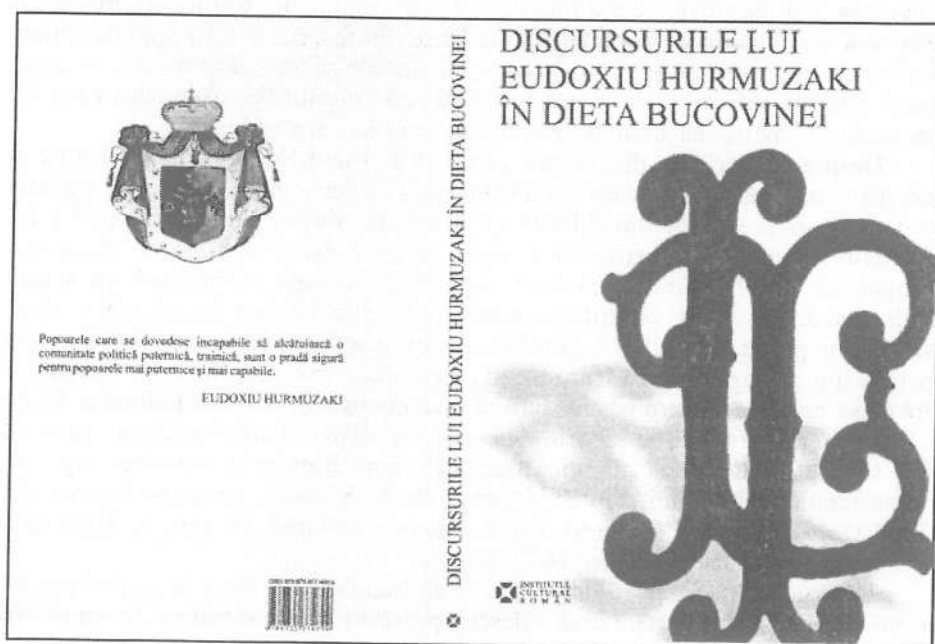
Suceava

„Întoarcerea la istorie – scria academicianul Alexandru Zub – ezitantă și convulsivă, implică și o voință de revizuire a discursului, fie că e vorba de trecutul apropiat sau de epoci revoluate“ (Alexandru Zub, *Discurs istoric și tranziție*, Iași, Institutul European, 1998, p. 80–81). Considerată „gest firesc în istoriografie“, această „revizuire“ aduce cu sine recuperări de tot felul, de la texte memorialistice și memorii, la documente. Dar chiar și așa, s-ar putea spune că „golurile“ istoriei sunt încă „mai numeroase decât plinurile“. Iată de ce, orice întreprindere în acest sens e binevenită, desigur, dacă ea e dublată de conștiința restituirii și revalorificării și de responsabilitatea științifică.

Volumul îngrijit de istoricul bucovinean Ilie Luceac se înscrie în valoroasa serie a recuperărilor documentare, el relevând, o dată în plus, menirea cercetătorului și a actului cercetării – deschizător de drumuri – în folosul demersului istoriografic. Într-o vreme când, adeseori, angajarea în viața politică nu are în vedere vocația, ci interesele politicianiste, discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei îndeamnă la reconsiderarea conduitei sociale și la repunerea în circulație a ceea ce odinioară s-a numit solidaritate întemeiată pe spiritualitate, moralitate și cultură. Înțelegându-și rostul investiției de ales al neamului, Eudoxiu Hurmuzaki și-a croit activitatea parlamentară pe măsura gândurilor cu care va urca, de fiecare dată, la tribuna organismului politic desemnat de Bucovina pentru a-i facilita înaintarea viitoare.

Fără a fi confundat cu o cuvântare oarecare, comemorativă sau festivă (în care frazele de circumstanță, indiferent de ton, nu reușesc să evite întotdeauna impresia de improvizare), discursurile parlamentare rostite de Eudoxiu Hurmuzaki pot fi considerate autentice documente istorice. De altfel, Titu Maiorescu era convins că, prin publicarea cuvântărilor sale rostite în plenul forului legislativ al României, oferea posterității o reală sursă documentară: „Deosebitele faze ale acestei dezvoltări petrecute într-un stat constituțional au avut neapărat răsunetul

lor în dezbaterile Parlamentului, și dacă se reproduc aici discursurile cu care am participat la aceste dezbateri, ele vor să servească numai ca niște documente vii pentru caracterizarea mai exactă a unei întregi transformări a opiniei publice (T. Maiorescu, *Discursuri parlamentare cu priviri asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I*, vol. I [1866–1876], București, 1897, p. 1). Ulterior, el avea să scrie despre „datoria de a publica discursurile în totalitatea lor. Numai astfel o asemenea publicare poate contribui la caracterizarea exactă a oamenilor și epocii. Suprimări, știrbiri, modificări, alterează imaginea realității. Ce-a fost trebuie să rămâie așa cum a fost și nu se poate face parcă n-ar fi fost; legea timpului e inexorabilă: *facta infecta fieri non possunt*” (T. Maiorescu, *op. cit.*, vol. IV [1888–1895], București, 1904, p. 4). La rândul său, Alexandru Marghiloman nota: „Culegerea și strângerea la un loc a discursurilor unui om politic care a avut și are un rol însemnat în viața politică a țării prezintă un deosebit interes, dintr-un îndoit punct de vedere. În primul rând o astfel de culegere alcătuiește cea mai prețioasă documentare asupra înlănțuirii faptelor politice și asupra principalelor curente de idei care au frământat gândirea politică a acelei epoci; în al doilea rând ea prezintă și un viu interes de actualitate, căci pune la îndemâna publicului mare, în forma cea mai practică, un admirabil mijloc de educațiune politică” (Al. Marghiloman, *Discursuri politice*, vol. I [1885–1895], București, 1916, p. III).

Eudoxiu Hurmuzaki nu și-a publicat discursurile; ele au fost păstrate – potrivit aprecierii celui ce a îngrijit volumul de documente – la Biblioteca Academiei Române, secția *Manuscrise*, Arhiva mare, A-1076, în fasciculele III-XXVI (fascicula XVIII este împărțită în trei luări de cuvânt, iar la fascicula cu numărul XX apar două cuvântări). Celor 26 de documente inedite li se adaugă

două cuvântări, apărute în tiparul lui Johann Eckhardt din Cernăuți, în 1861 – un motiv în plus să evidențiem efortul meritoriu al universitarului cernăuțean de a împlini acest act de restituție la un nivel științific cât mai elevat. Dar opțiunea profesorului Ilie Luceac nu a fost una întâmplătoare, Domnia sa continuând cercetarea unei teme consacrate deja prin teza de doctorat și monografia *Familia Hurmuzaki – între ideal și realizare (O istorie a culturii românești din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, Editura Alexandru cel Bun – Cernăuți, Editura Augusta, Timișoara, 2000, 364 p. Despre responsabilitatea asumată, mai ales în condițiile în care „sunt adunate documente de arhivă cu o vechime de peste 150 ani“, editorul precizează în *Notă asupra ediției*: „Hrisoavele încep să vorbească însă abia atunci când sunt valorificate și puse în circulație. Lucrarea de față încearcă să fie o mărturie în acest sens. Materialele de arhivă incluse în această carte vin să îmbogățească arsenalul istoriografic despre familia Hurmuzaki cu o parte din *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki*, ținute în Dieta Bucovinei, în perioada 1861–1873“ (p. 7).

De asemenea, se impune a fi subliniată și capacitatea editorului de a surprinde, într-un cuprinzător studiu introductiv (50 de pagini), coordonatele vieții și operei lui Eudoxiu baron de Hurmuzaki (1812–1874), „unul dintre ctitorii istoriografiei românești moderne, «eliberatorul» Bucovinei și artizanul vieții parlamentare a ducatului“ (p. 9). Punctând, îndeosebi, ceea ce a rămas viabil din activitatea istoriografică a celui mai ilustru reprezentant al familiei Hurmuzaki și ceea ce a fost depășit de cercetările ulterioare, profesorul Ilie Luceac conchide: „În tot cazul, istoriografia românească are motiv să se mândrească cu acest «mare răscolitor de arhive» care a fost Eudoxiu Hurmuzaki, asemenea celor de mai târziu, în persoana unui B. P. Hasdeu sau N. Iorga“ (p. 21).

Despre *Colecția* de documente care-i poartă numele, adunată de istoric și îmbogățită ulterior de către Academia Română, s-au scris mai multe studii, semnate de cercetători și istorici din diferite generații. Iar despre sinteza istorică a lui Eudoxiu Hurmuzaki, intitulată *Fragmente zur Geschichte der Rumänen (Fragmente din Istoria Românilor)*, nu s-a scris până în prezent un studiu fundamental. De aceea, contribuția profesorului Ilie Luceac în această privință este una de pionierat. În 1877, Dimitrie A. Sturdza semnală în termeni laudativi apariția sintezei, spunând că Hurmuzaki „lucra treizeci de ani la istoria românilor fără ca să arate ce tezaure păstra, fără să facă cunoscut cum le-a prelucrat. El nu se putu bucura în viață de laborioasele sale cercetări... Puțini scriitori vor pune atâta scrupulozitate, atâta minuțiozitate, atâta conștiință în examinarea faptelor, în constatarea adevărului“ (p. 25 – Apud D. A. Sturdza, *Eudoxiu Hurmuzaki. Notiță biografică citită în Societatea Academică Română*, București, Tipografia Societății Academice Române, 1877, p. 4–5).

Ilie Luceac încearcă să demonstreze că Eudoxiu Hurmuzaki „a fost printre primii dintre istoricii români care a descris procesul de constituire a Principatelor românești, și, în special, a regatului Asanizilor“ (p. 29), idee care se desprinde din analiza critică realizată de profesorul Luceac la volumul I din sinteza istorică a lui Eudoxiu Hurmuzaki. Autorul studiului introductiv menționează că „Hurmuzaki câștigă în tratatul său istoric prin descrierea vie a personajelor“. Cele mai frumoase pagini din volumul III ale *Fragmente*-lor sunt consacrate perioadei de domnie a lui Mihai Viteazul, iar în volumul II, consacrat în întregime

bisericii din Ardeal, găsim „câteva pagini de o neasemuită frumusețe, dedicate episcopului de Făgăraș și de Sibiu – «întemeietorul Blajului», cum îl numesc ardelenii astăzi – Ioan Inochentie Micu, iar prin înnobilare și numele Klein“ (p. 37). Potrivit aprecierii eminescologului Dimitrie Vatamaniuc, poetul național, care a și tradus primul volum din *Fragmente...*, aprecia în tratatul lui Hurmuzaki descrierea perioadelor de domnie ale lui Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare sau Matei Basarab, care au fost niște perioade „de stabilitate și progres în istoria națională“ (p. 43). Un lucru extrem de important, semnalat de către autor în studiul introductiv al *Discursurilor lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei*, este faptul că Eudoxiu Hurmuzaki a fost și „printre primii exploratori ai spiritului românesc, ajungând astfel la concepția potrivit căreia formarea psihologiei naționale este în dependență directă și de religia pe care o împărtășește poporul respectiv, de credința lui strămoșească“ (p. 45). Abia mai târziu, în prima jumătate a secolului al XX-lea, ideea psihologiei poporului român a fost dezvoltată la nivel de teorie. Însuși Hurmuzaki demonstrează în volumul I al sintezei sale că felul de a fi nomad al acestui popor, la originile protoistoriei sale, împreună cu „relele unei poziții civile în multe părți opuse dreptului natural, apoi administrația tiranică și arbitrară produsă prea adeseori vacanță de tron și schimbări de Domn, iar acestea toate exercitau o reacțiune stricicloasă asupra existenței statului, a consolidării liniștii și a bunei orânduiri dinlăuntru, precum și asupra caracterului poporului“ (p. 46 – Apud Eudoxiu Cavalier de Hurmuzaki, *Fragmente din Istoria Românilor*, tomul întâi..., în Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XIV, p. 163). Autorul studiului introductiv surprinde o notă din *Fragmente...* (tom. II, p. 282), în care Eudoxiu Hurmuzaki vorbește profetic despre situația Bisericii Române Unite din Transilvania în secolele XVII–XVIII, epuizând argumentele și croind o învățătură pentru generațiile ulterioare. Iată ce scrie Hurmuzaki: „Apropierea de Apus, amalgamarea cu romanismul nu e adică destul de puternică nici spre a schimba pozițiunea geografică a țărilor române, nici spre a șterge efectele înrâurilor de o mie de ani ale Orientului asupra formării poporului român și asupra sorții lui. Genealogia și heraldica tot mai sunt în conflict între ele în ceea ce privește acest popor, și în vreme ce se fac fel de fel de cercetări spre a afla ce a fost el, s-ar putea foarte ușor să se treacă cu vederea ce a devenit el“ (p. 39–40). Lui Hurmuzaki nu i se pot contesta în tratatul său istoric nici erudiția, nici interpretarea istorică a faptelor, cu toate că la momentul publicării și receptării *Fragmentelor...*, sintezele istorice ale unui Xenopol sau Iorga se prezentau mai complete și scrise în spiritul timpului.

Referitor la lucrarea *Fragmente din Istoria Românilor* a lui Eudoxiu Hurmuzaki, poate doar „lectura limbajului care aparține mijlocului de secol al XIX-lea“ ridică semne de întrebare adepților „postmoderni ai imagologiei, la modă astăzi, care nu se complică sau nu au timp să lege, verigă cu verigă, într-un «lanț de interdependență» faptele – cum bine spune Șerban Papacostea – pentru a înțelege tot ceea ce a gândit, a cântărit și a scris Eudoxiu Hurmuzaki“ (p. 27), căci concepția și redactarea tratatului sunt specifice curentului romantic în care a trăit și activat și istoricul bucovinean. Iar dacă ideile sale despre anumite fapte și evenimente din istorie au fost, ulterior, contestate sau ignorate, ele mai conțin un mesaj care nu și-a pierdut actualitatea, anume acela că, dincolo de studiul trecutului, istoria are și trebuie să aibă încă o preocupare, pe care acești înaintași

o credeau principala ei sarcină: de a stârni interesul pentru valorile care cheamă și conduc fapta omenească.

Revenind la argumentarea demersului restitativ, editorul volumului notează: „Nu se cunosc până astăzi, n-au văzut lumina tiparului, ba nici nu s-a știut de existența celor 26 de discursuri ale lui Eudoxiu Hurmuzaki, ținute în Dieta

Bucovinei, începând cu 1 aprilie 1863 până la 30 decembrie 1873. Aceste discursuri – adevărate filipice – sunt un model de abilitate politică și de elocvență oratorică. Din textul lor se întrevede loialitatea vorbitorului față de statul austriac, dar în același timp și toată grija lui pentru ca să-și facă neamul din Bucovina să pășească înainte“ (p. 51). Judecate din această perspectivă, discursurile au o importanță deosebită atât pentru conturarea profilului unei personalități a culturii românești, cât și pentru înțelegerea evoluției evenimentelor istorice dintr-o perioadă dată. Momentele alese de Eudoxiu Hurmuzaki pentru a se rosti asupra evoluției generale a Țării (Bucovina) nu au fost întâmplătoare, de conjunctură politică, ci potrivite unei anumite stări de lucruri, atunci când înaintarea provinciei imperiale nu putea fi concepută fără punerea în practică a unui program complex de înnoiri sau cel puțin de îndreptări. Vorbind în Dietă, Hurmuzaki se adresa Țării, pronunțându-se asu-

Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei

*Din viața parlamentară a Bucovinei
în cea de a doua
jumătate a secolului al XIX-lea*

Ediție bilingvă, cu stabilire de text,
prefață, note și comentarii de Ilie Luceac

Traducerea textului german de Catrinel Pleșu

 INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
BUCUREȘTI • 2007

pra marilor probleme cu care se confrunta aceasta, la un moment dat, și nu o dată, istoricul s-a văzut pus în situația de a apela la pildele trecutului pentru a aprecia cu justețe prezentul și a întrevede evoluția viitoare: „Unii barează mersul Țării înainte, ceilalți mersul înapoi, cu egală îndreptățire, și, în final, nu contează pentru mine dacă cineva vrea să mă împingă dintr-o smucitură, de exemplu, cu 300 de ani înainte sau cu tot atâția înapoi“ (p. 77). Expresie a gândirii sale, discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki nu au doar semnificație politică, ci reflectă și atitudinea de integritate și curaj, o confirmare a structurii sufletești care i-a articulat întreaga viață.

Desigur, pentru cititorul deprins cu convențiile stilului științific modern, textul poate fi ușor derutant prin frecvența recursului la metaforă; dar, specific vremii, limbajul avea, pe lângă scopul de a adăuga culoare (iar Iorga, mai târziu, invoca talentul „poetic“ drept o cale care duce la descoperirea adevărului) și cel de a spori capacitatea oratorului (el însuși istoric) de a îndeplini miracolul resuscitării care, pentru romantici, era singura îndreptățire a activității intelectualului.

Nu putem încheia fără a remarca, din nou, travaliul suportat, cu răbdare și pasiune, de profesorul Ilie Luceac pentru alcătuirea acestui volum (căci depistarea discursurilor, transcrierea lor din gotică în germana modernă etc. reclamă o muncă sisifică ce trebuie apreciată), scrupulul de autenticitate, de exactitate dovedit de traducătorul textului german, doamna Catrinel Pleșu și, nu în ultimul rând, condițiile grafice care au permis, pe de-o parte, publicarea, în paralel, a documentelor, în versiune germană și română, și pe de altă parte, a ilustratelor deosebit de sugestive, selectate de către îngrijitorul ediției.

Lucrarea se recomandă, așadar, prin inedit, prin îndemnul la meditație asupra istoriei trăite, dar și a celei scrise și, în egală măsură, se constituie – așa cum și-a propus și editorul volumului – într-un omagiu adus „memoriei fraților Hurmuzaki din prima generație, care au știut să facă neamul românesc din Bucovina să pășească înainte cu demnitate“.

CONFERINȚE ȘI BILANȚURI ANIVERSARE

Ilie Luceac

Cernăuți

[Conferința „Europa regiunilor: Bucovina“ – Academia Baltica, Sankelmark (Germania) – / – Centrul Bucovinean pentru Studierea Problemelor Bucovinei, Cernăuți (Ucraina)]

Toamna de obicei se fac bilanțurile unui an întreg, în toate domeniile de activitate. În timp ce ochiul se bucură de frumusețea multicoloră a frunzelor care nu vor încă să se despartă de ramuri, iar covorul arămiu ce se așterne la fiecare pas sub picioarele noastre ne duce cu gândul la cuvintele poetului: „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă...“, bucuria se manifestă în sufletele noastre cu adevărat doar atunci, când împlinirile cuprind și sfera culturală a vieții unei comunități. Cernăuțiul, în acest sens, are cu ce se mândri. Mai ales anul acesta, în campania de pregătire pentru marea sărbătoare a celor 600 de ani care se vor împlini în 2008 de la prima atestare documentară a orașului.

Încercând o trecere în revistă a bilanțurilor aniversare din acest an, vom aminti că în noiembrie 2007 s-a sărbătorit cea de a 15-a aniversare a inaugurării Centrului de Studii „Bucovina“ al Academiei Române, cu sediul la Rădăuți, iar în primăvara acestui an, și anume, la 17 martie 2007, la Cernăuți, s-au marcat 15 ani de la inaugurarea Centrului Bucovinean pentru Studierea Problemelor Bucovinei, înființat prin Hotărârea Consiliului Regional și a Senatului Universității Naționale „Iu. Fedkovyci“. Nu vom insista asupra faptului că la această sărbătoare nu a fost invitat să vorbească nici un reprezentant al comunității românești din Cernăuți. O enigmă rămâne și faptul că din partea Centrului de Studii „Bucovina“ din Rădăuți a fost prezentă în Cernăuți doar o singură persoană, iar la festivitățile jubiliare de la Rădăuți, din partea Centrului Bucovinean din Cernăuți nu a fost nici un reprezentant. După cum tot de domeniul enigmelor ține și faptul că la Centrul Bucovinean pentru Studierea Problemelor Bucovinei nici până acum nu este angajat un colaborator avizat, de etnie română, sau că la Catedra de istorie universală, cât și la cea de istorie modernă de la Facultatea de Istorie, Politologie și Relații Internaționale a Universității cernăuțene nu se predă istoria românilor, nici măcar la nivelul unui curs opțional. Nu despre asta vrem să discutăm în acest context, ci despre conlucrarea care ar trebui să existe între noi, minoritarii din regiunea Cernăuți și poporul majoritar – ucrainenii, cu care am supraviețuit împreună ani și ani de-a rândul.

Lipsindu-ne în momentul de față un bilanț al realizărilor în comun, ne vom opri la câteva activități culturale, pe care le-a desfășurat comunitatea românească

din regiunea Cernăuți în toamna acestui an. Or, mare ne-a fost mirarea când în octombrie curent (12–13 octombrie 2007), administrația Universității Naționale „Iu. Fedkovyci“ din Cernăuți, cu concursul unui comitet organizatoric avizat, a deschis lucrările celei de a VI-a Conferințe internaționale de istorie și etnografie, consacrată celor 600 de ani de la prima atestare scrisă a orașului Cernăuți, în cadrul căreia cercetătorul Antonie Moisei, doctor în istorie, asistent la Catedra de istorie antică și etnologie, a vorbit despre conflictul matrimonial între populația est-romanică (?) și cea ucraineană. De altfel, ca și la Conferința științifică internațională „Lecturi kaindliene“, care a avut loc între 16–17 mai 2007, unde tânărul istoric preia același termen de „populație est-romanică“ a Bucovinei, sintagmă vehiculată în vremurile totalitariste, de tristă amintire.

Așadar, printre manifestările din toamna aceasta care s-au desfășurat în orașul de sub geana fostei cetăți Cecin (Țețina) se numără și cea de a VI-a ediție a Salonului Internațional de Carte Românească, activitate culturală și științifică de propagare a cărții românești, organizată de Editura Alexandru cel Bun, care nu întotdeauna găsește înțelegerea și sprijinul necesar, pe măsura importanței acestei manifestări. Sărbătoarea cărții, anul acesta, a fost receptată ca un acord final al Salonului de Carte de la Iași.

Realitatea ne demonstrează că unele evenimente nu pot fi trecute cu vederea. Printre acestea se numără și Conferința cu tema „*Europa regiunilor: Bucovina*“, care a fost organizată de Academia Baltica cu sediul la Sankelmark, în colaborare cu Centrul Bucovinean pentru Studiarea Problemelor Bucovinei din Cernăuți.

Conferința „*Europa regiunilor: Bucovina*“ a fost o manifestare științifică extrem de interesantă și actuală, mai ales acum, când toate popoarele civilizate își îndreaptă privirile înspre o Europă unită. A fost un proiect comun, realizat de către Academia Sankelmark (Academia Baltica) și Centrul Bucovinean pentru Studiarea Problemelor Bucovinei de pe lângă Universitatea Națională „Iu. Fedkovyci“ din Cernăuți. Drumul până la Sankelmark (landul Schleswig-Holstein, în nordul Germaniei) a fost foarte lung, însă a meritat să fie parcurs, atât din interes științific, cât și din punct de vedere al frumuseții monumentelor istorice din orașele pe care le-am vizitat în Germania.

Delegația din Cernăuți a fost cea mai numeroasă. Deoarece s-a vorbit despre Bucovina, era și firesc ca regiunea Cernăuți să se prezinte la nivelul cuvenit. Delegația a fost formată din aproximativ cinci reprezentanți ai Centrului Bucovinean de studii din Cernăuți, din șase reprezentanți ai Facultății de Istorie a Universității Naționale din Cernăuți, un reprezentant al Academiei de Finanțe, un reprezentant al Colegiului Pedagogic al Universității cernăuțene, artiști plastici, mai mulți studenți de la facultățile de istorie și limbi străine. Conferința a avut ca temă istoria Bucovinei, conviețuirea grupurilor etnice de aici în diferite perioade ale istoriei acestei provincii, începând de la 1775 și până în zilele noastre. Bucovina istorică fiind o provincie de margine a imperiilor și țărilor în componența cărora s-a aflat acest teritoriu, a fost firesc ca în programul Conferinței să fie abordate probleme din toate domeniile de activitate ale populației multinaționale și multiculturale din Țara Fagilor.

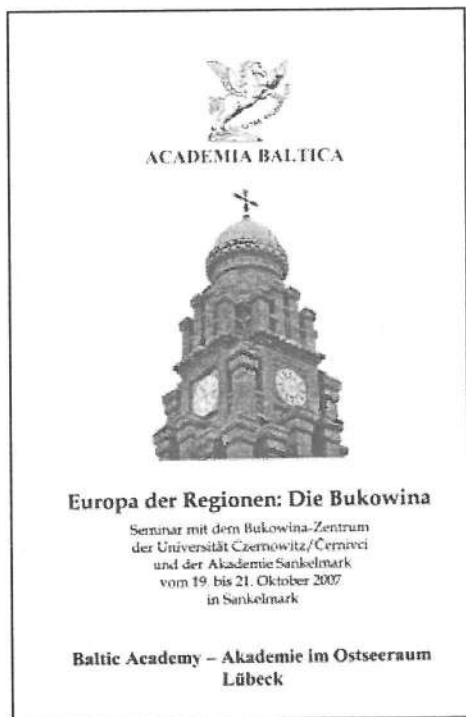
Și conferința, dar și călătoria au fost pe potrivă. Cât privește participarea noastră la această manifestare, aceasta s-a datorat invitației lansate de către Centrul Bucovinean pentru Studiarea Problemelor Bucovinei, care credem că a pășit pe

făgașul unei colaborări mai ample și mai fructuoase cu minoritățile conlocuitoare din regiunea Cernăuți, ceea ce este un lucru salutar și foarte important. Dialogul constructiv a fost și va fi întotdeauna maniera cea mai civilizată de conviețuire și conlucrare între națiuni și etnii. Să ne aducem aminte de modelul Bucovinei de altădată. Așa ar trebui să procedeze toate instituțiile de învățământ, cultură și cult din regiunea Cernăuți, dacă vrem să atingem un model european de civilizație în dialogul conlucrării. Or, cum se poate organiza o manifestare care marchează 600 de ani de la prima atestare documentară a orașului Cernăuți, despre care am mai amintit, fără să inviți nici un reprezentant al comunității românești din regiune? Cum s-ar putea vorbi despre *Privilegiul* semnat de domnitorul Alexandru cel Bun la 8 octombrie 1408, fără prezența nici a unui participant din partea comunității românești, care are și ea societăți culturale sau, cel puțin, o oarecare atribuție la dreptul de a-și celebra, alături de celelalte naționalități conlocuitoare din regiune,

momentul aniversar? Să-mi fie iertată digresiunea nu prea lirică, dar cred că la obiect.

Referitor la conferința din Germania, putem spune că lucrările ei au fost constructive. Ele au început vineri, 19 octombrie, după prânz, printr-un cuvânt de salut adresat participanților de către organizatori, în persoana directorului Academiei Sankelmark dr. Christian Pletzing și a dr. Sergij Osaciuk, care a reprezentat conducerea Centrului Bucovinean pentru Studiarea Problemelor Bucovinei de la Cernăuți.

Temele au fost diverse și au cuprins un întreg spectru de probleme referitoare la viața bucovinenilor în diferite etape ale istoriei lor, când Bucovina a fost provincie care a intrat în componența Imperiului Habsburgic, apoi a Regatului României sau a Uniunii Sovietice. Lucrările conferinței s-au desfășurat timp de trei zile. În prima zi, vineri, 19 octombrie 2007, ele

s-au deschis cu un salut adresat participanților din partea conducătorilor manifestării și prezentările de rigoare despre care am mai amintit. După-amiaza zilei de vineri a inclus două discursuri. Primul a fost ținut de către istoricul cernăuțean dr. Sergij Osaciuk, care a vorbit despre Bucovina ca despre o provincie europeană limitrofă. Dl dr. Osaciuk a subliniat importanța pe care a avut-o Bucovina, mai bine zis „modelul Bucovina“, în toate timpurile și sub toate stăpânirile. Discursul acestui cercetător a fost sugestiv din punct de vedere al

conținutului și a strălucit prin elocvență. Stăpânind la perfecție limba germană, domnul dr. Osaciuk mănuiește foarte bine trei arme fără de care nu poate fi conceput un intelectual bucovinean contemporan: inteligență scilicet, cunoașterea limbii germane și arta discursului științific modern. Ziua de vineri s-a încheiat cu o cuvântare evasino-nostalgică despre capitala Bucovinei, orașul Cernăuți, ținută pe o notă puțin melancolic-sarcastică de către un bun cunoscător al orașului nostru, dr. Kurt Scharr de la Innsbruck. El a vorbit despre capitala Bucovinei sub povara timpului, exemplificându-și discursul cu poze deosebit de convingătoare, care au ilustrat înfățișarea orașului de fiecare zi, începând din perioada austriacă și până astăzi.

Conferința a întrunit delegați de origine germană, poloneză, evreiască, ucraineană și un singur român. M-am simțit bine între toți participanții conferinței. Nu am avut certitudinea unei absențe de spirit care să mă fi inhibat din motivul că sunt singurul român din grup. Cu atât mai mult că orașul Sankelmark a devenit în același timp și o arenă de discuții aprinse între participanții delegației cernăuțene. S-a demonstrat încă o dată adevărul nescris cum că, locuind în același oraș – în cazul dat orașul Cernăuți – găsim timp să discutăm despre problemele noastre tocmai la Sankelmark, în nordul Germaniei. Probabil, așa sunt timpurile, ca și noi oamenii, care suntem sub timpuri. Semnatarul acestor rânduri a vorbit despre rolul intelectualității în formarea conștiinței naționale a românilor din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în special despre familia Hurmuzaki și rolul ei în cultura Bucovinei, semnalând, bineînțeles, recenta apariție la Editura Institutului Cultural Român a ediției *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei*, ediție de documente care contribuie la îmbogățirea istoriografiei românești cu privire la viața parlamentară a Bucovinei din secolul al XIX-lea. Varianta românească a textului german a fost realizată de doamna Catrinel Pleșu, cunoscută în lumea literară ca o strălucită traducătoare din proza lui Gregor von Rezzori. Discursurile sunt un model de abilitate politică și experiență diplomatică ale istoricului Eudoxiu Hurmuzaki. Ne bucurăm că am putut să dăm la lumină încă o latură a activității istoricului român, arhicunoscut prin *Colecția sa de documente*, cât și prin sinteza sa istorică *Fragmente din Istoria Românilor* (5 volume). Activitatea lui Eudoxiu Hurmuzaki și a altor intelectuali români din diferite perioade ale istoriei Bucovinei nu argumentează nicidecum afirmațiile pe care le-a lansat doamna dr. Mariana Hausleitner de la München, potrivit cărora în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în perioada interbelică din secolul al XX-lea românii „au distrus multiculturalitatea Bucovinei“, ci dimpotrivă.

Decanul Facultății de Istorie, Politologie și Relații Internaționale de la Universitatea Națională „Iu. Fedkovyci“ din Cernăuți, prof. univ. dr. Oleksandr Dobrjansky, a deschis Conferința de sâmbătă, 20 octombrie 2007, cu o alocuțiune intitulată: „Mișcarea națională a ucrainenilor din Bucovina“. Ziua de sâmbătă, în general, a aparținut delegației din Cernăuți. În sesiunea de dimineață, doamna Natalia Șevcenko, cercetătoare la Centrul Bucovinean pentru Studiul Problemelor Bucovinei, a vorbit despre orașul Cernăuți ca fiind un fenomen al emancipării evreilor din Bucovina, iar în după-amiaza aceleiași zile domnul dr. Vasyli Holodnițky, docent la Catedra de istorie a Universității cernăuțene a vorbit despre strămutarea nemților din Bucovina în 1940.

Punctul cel mai fierbinte al discuțiilor de sâmbătă l-a constituit furibundul discurs al cercetătoarei de la München, dr. Mariana Hausleitner, adeptă a tezei de „românizare și barbarizare“ a Bucovinei, lansată în una din publicațiile sale apărute în 2001 la München. Este vorba despre lucrarea *Die Rumänisierung der Bukowina. Die Durchsetzung des nationalstaatlichen Anspruchs Grossrumäniens, 1918–1944 (Românizarea Bucovinei. Impunerea pretenției național-statale a României Mari, 1918–1944)*, R. Oldenbourg Verlag München. Für das Südost-Institut München herausgegeben von Edgar Hösch und Karl Nehring, 2001, în care imaginea autorilor români este deformată. Cartea informează despre așa-zisa „românizare“ forțată a instituțiilor de stat și a școlilor din Bucovina. Trimiterile făcute sunt selectate în așa fel, încât să justifice comentariile dorite de autoare. Despre politica românizării se vorbește aproape în toate capitolele lucrării, care, în majoritatea cazurilor, sunt intitulate tendențios. De exemplu, *De la românizare la barbarizare* sau *Distrușirea multiculturalității Bucovinei*, titluri care clarifică pe deplin intenția autoarei. Or, în discursul pe care l-a ținut la Conferința de la Sankelmark (Germania), dumneaei a acuzat în stânga și în dreapta administrația românească din Bucovina de atunci, care, după cum menționa vorbitoarea, a contribuit la „exterminarea în masă“ a evreilor în Bucovina și Basarabia. Nici chiar domnul Popovici, primul de atunci al Cernăuților, care a salvat mulți evrei de la moarte în timpul regimului Antonescu, nu a scăpat de diverse acuzații, ca de altfel și alții, cel puțin pentru faptul că erau români și că mâncau „mămăligă bună“, potrivit expresiei unuia dintre participanții Conferinței. Discursul istoric de astăzi nu poate fi construit pe bază de acuzații. Rușii și ucrainenii de astăzi nu sunt vinovați pentru crimele stalinistilor, ca și românii, care nu trebuie să fie puși la stâlpul infamiei pentru regimul antonescian. Cu atât mai mult minoritatea românească din regiunea Cernăuți, care nu a avut mai puțin de suferit. Greșelile istoriei sau așa-intitulatele „curățiri/epurări etnice“ („ethnischen Säuberung“) [termenul aparține doamnei dr. Mariana Hausleitner] nu trebuie puse în cărucia celor care încearcă astăzi să-și reevalueze istoria, fie ei ucraineni, români sau ruși. O documentare mai amplă asupra istoriografiei oricărei probleme, *sine ira et studio*, nu ne-ar strica fiecăruia, în primul rând aceluia care se miră, scărpinându-se la ceafă și meditănd în glas: „...domnule, dar știi câți Carpați de-ai noștri bucovineni sunt în România?!“. Cu astfel de specialiști în domeniu, zeita Clio ar înroși de-a binelea.

Programul zilei de duminică a început liniștit, în spirit austriac de secol al XIX-lea. Magistrul Udo Puschnig din Klagenfurt (Austria), prieten al istoricilor ucraineni din Cernăuți, a vorbit despre personalitatea lui Georg Drozdowski, care a fost un adevărat artizan de poduri spirituale dintre Cernăuți și Kärnten (Austria), oraș în care s-a stabilit cu traiul în ultima perioadă a vieții sale. Bucovinean de formație, Georg Drozdowski a trăit cu nostalgia „micii Viene“ până la sfârșitul vieții. În cartea sa, *Damals in Czernowitz und rundum. Erinnerungen eines Altösterreichers (Cernăuțiul de altădată și împrejurimile lui. Amintirile unui vechi austriac)*, Klagenfurt: Verlag der Kleinen Zeitung, 1984, Georg Drozdowski își amintește cu nostalgie: „Am iubit Cernăuțiul, orașul în care am văzut lumina zilei, și chiar dacă am visat uneori la unele călătorii îndepărtate, pline de aventurile din lumea mare, niciodată nu mi-a fost rușine să fiu cernăuțean“. În 2001, cartea lui Drozdowski a fost tradusă în ucrainește de către dr. Petro Ryhlo, docent la

Catedra de literatura universală a Facultății de Filologie de la Universitatea Națională „Iu. Fedkovyci“ din Cernăuți.

Înainte de discuțiile de încheiere, dr. Andryi Horuk, șeful Catedrei de istorie de la Academia de Finanțe din Cernăuți, a vorbit despre situația politică a bucovinenilor după cel de al doilea război mondial, acuzând cu mai puțină patimă administrațiile care s-au schimbat în Bucovina, înainte de cea sovietică.

Obiectivele pe care le-am vizitat după încheierea lucrărilor Conferinței au fost impresionante pentru noi. Mai întâi am trecut prin orașul Flensburg. Frumusețea, liniștea și ordinea orașelor germane sunt cu adevărat impunătoare. Landschaftul rural cu multă verdeață și morile de vânt care se întâlnesc foarte des de-a lungul superbilor șosele-auto îți provoacă o stare de melancolie nordică și o nostalgie de poveste gen *Kalewala*. La fiecare pas te urmărește sentimentul că iată-iață îl vei zări pe falnicul Odin (Wotan), care-și inspectează domeniile. Un crâmpoi aparte în povestea frumuseților pe care le-am vizitat îl constituie, în exclusivitate, orașul Lübeck. El este unul dintre cele mai importante centre culturale ale provinciei Schleswig-Holstein, oraș care se află de vreo douăzeci de ani sub protecția UNESCO. Pentru mine personal a fost impresionant să admir Buddenbrookhaus, casa din Lübeck a familiei Mann (prototipul locuinței descrise în *Casa Buddenbrook* de Thomas Mann) sau casa altui mare scriitor german contemporan. Este vorba de romancierul Günter Grass. Printre toate bisericile care înfrumusețează centrul cultural al Lübeck-ului se află și Basilica St. Marien, locul unde s-a desfășurat, în 1705, legendarul turneu de măiestrie interpretativă dintre tânărul, pe atunci, de 20 de ani Johann Sebastian Bach și maestrul Dietrich Buxtehude (1637–1707), în vârstă de 68 de ani, turneu în care tânărul Bach și-a demonstrat superioritatea. Am mai vizitat și alte frumuseți nordice, am călcat și pe pământul Danemaricii, în speranța că vom da de urmele prințului Hamlet... Nu l-am întâlnit și am rămas cu toții să medităm la impresiile de toamnă, la „umbra regelui Danemaricii“ și la povara existențială din sufletele noastre, îndulcindu-ne amintirile cu legendarele marțipane de la Lübeck.

SUMAR
GLASUL BUCOVINEI

Nr. 1–4, 2007

DIALOGURI CU BUCOVINENII

Luceac, Ilie, *Mihai Amihalachioaie sau cele două pasiuni ale unui muzician nativ*, nr. 3, p. 7–33.

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

Gherman, Marin, *Focarul nivelurilor politice. Monitoring-ul presei (1 ianuarie–15 martie 2007)*, nr. 1, p. 55–71.

Gherman, Marin, *Florilegiul revoluțiilor de primăvară. Monitoring-ul presei (15 martie – 15 mai 2007)*, nr. 2, p. 46–65.

Gherman, Marin, *Soluțiile crizei dezolante. Monitoring-ul presei (15 mai – 1 august 2007)*, nr. 3, p. 82–95.

Gherman, Marin, *În afara limitelor de cunoaștere. Monitoriu-ul presei (1 august – 15 noiembrie 2007)*, nr. 4, p. 9–21.

Tărățeanu, Vasile, *La răscruci de drumuri europene. Anul 2006*, nr. 1, p. 40–54.

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

Hrehor, Constantin, *Silvestru Morariu Andrievici între pionierii școlii românești. Câteva coincidențe*, nr. 2, p. 26–43.

Iorga, Nicolae, *Răspunsul la Discursul de recepțiune al dlui I. Nistor*, nr. 2, p. 22–25.

Marian, Simeon Florea (Medalion), nr. 3, p. 49–50.

Marian, Simeon Florea, *Cromatică poporului român*. Discurs de recepție ținut în aula Academiei Române (12/24 martie 1882), nr. 3, p. 51–79.

Nistor, Ion (1876–1962) (Medalion), nr. 1, p. 7–9.

Nistor, Ion, *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina (1774–1857)*. Discurs de recepție rostit la 21 mai/3 iunie 1916. (Partea I), nr. 1, p. 10–39.

Nistor, Ion, *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina (1774–1857)*. Discurs de recepție rostit la 21 mai/3 iunie 1916. (Partea a II-a), nr. 2, p. 7–21.

Petriciceiu Hasdeu, Bogdan, *Răspunsul la Discursul de recepțiune al părintelui S. Fl. Marian*, nr. 3, p. 80–81.

IN MEMORIAM

Demciuc, Vasile M., *Emil Satco*, nr. 2, p. 44–45.

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Agachi, Catinca, *Literatura română din țările vecine (II). Generația anilor '50 și salvarea de infernul proletcultist*, nr. 1, p. 72–89.

Agachi, Catinca, *Literatura română din țările vecine (III). Generația anilor '60 și deschiderea spre modernism*, nr. 2, p. 74–117.

Apetri, Elena, *Intertext eminescian în literatura română din nordul Bucovinei*, nr. 1, p. 115–126.

Filipciuc, Ion, *Șapte referate la realismul critic*, nr. 1, p. 90–114.

Filipciuc, Ion, *Mircea Eliade printre bucovineni*, nr. 4, p. 54–66.

Georgescu, Nicolae, *Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun-simț (I)*, nr. 4, p. 22–53.

Luceac, Ilie, *Hurmuzăkeștii și scrisul românesc din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, nr. 2, p. 66–73.

600 DE ANI DE LA URCAREA PE TRON A LUI ȘTEFAN CEL MARE

Rezachevici, Constantin, *A fost Ștefan cel Mare „ales“ domn în aprilie 1457? Un vechi „scenariu istoric“: de la „tradiția“ imaginară la realitate*, nr. 3, p. 34–48.

POEZIE

Chiriță, Niculae, *Poezii*, nr. 4, p. 96–99.

Gherman, Marin, *Poezii*, nr. 4, p. 89–95.

Herghiligiu, Mihaela, *Poezii*, nr. 4, p. 74–80.

Hrehor, Constantin, *Poezii*, nr. 4, p. 67–73.

Popescu, Liviu, *Poezii*, nr. 4, p. 81–88.

PROZĂ

Andru, Vasile, *Cronologia vieții de până acum (Medalion)*, nr. 4, p. 100–103.

Andru, Vasile, *Somnul de o sută de ani (fragment din romanul Grădinile ascunse)*, nr. 4, p. 104–113.

DIN VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ ȘI CULTURALĂ A ORAȘULUI CERNĂUȚI

Cernov, Alexandrina, *Centrul de Studii Bucovinene – 15 ani de activitate. Reflecții jubiliare*, nr. 2, p. 118–125.

Gherman, Grigore, *Întâlniri de suflet în inima Bucovinei*, nr. 2, p. 126–132.

CRONICA VIETII CERNĂUȚENE

Cernov, Alexandrina, *A cincea toamnă cernăuțeană sub semnul cărții românești. (Salonul Internațional de Carte Românească de la Cernăuți, 30 octombrie – 4 noiembrie 2006)*, nr. 1, p. 127–132.

PROGRAMUL SALONULUI INTERNAȚIONAL DE CARTE ROMÂNEASCĂ, CERNĂUȚI. Ediția a 5-a, nr. 1, p. 133–137.

Ciobanu, Dorina, *Proiecte transfrontaliere: Euroregiunea „Prutul de Sus”*, nr. 4, p. 114–117.

Ciobanu, Dorina, *Despre cartea românească la Cernăuți [Salonul Internațional de Carte Românească de la Cernăuți. Ediția a VI-a, 11–12 octombrie 2007]*, nr. 4, p. 118–122.

ȘCOLILE DE VARĂ – ABORDĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI DIDACTICE

Cernov, Alexandrina, *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului III*, nr. 3, p. 121–127.

Gherman, Grigore, *În leagănul limbii române și culturii europene*, nr. 3, p. 128–135.

ARHIVA BUCOVINEI

Hrehor, Constantin, *Silvestru Morariu Andrievici. Efigia unui ales. Recuperarea unui document*, nr. 3, p. 96–100.

Lupta mitropolitului Silvestru Morariu pentru apărarea bisericii ortodoxe din Bucovina. Cuvântarea profesorului Ilie Mandiuc cu ocazia comemorării a 40 de ani de la moartea mitropolitului Silvestru Morariu Andrievici. 1935 [Fond „Mitropolia Bucovinei”, F-320, inventar 2, document 4974, f. 1–41], nr. 3, p. 101–120.

BIBLIOGRAFIA BUCOVINEI

Tărățeanu, Vasile, *Monografiile ale satelor din regiunea Cernăuți*, nr. 3, p. 136.

NOI APARIȚII EDITORIALE NORD-BUCOVINENE

*** *Ploaie de stele. Proză pentru copii și adolescenți* (traducere de Mircea Lutic), vol. II, nr. 4, p. 124.

Amiredjibi, Ciabua, *Data Tutășhia. Roman*, vol. I (traducere din limba rusă de Mircea Lutic), nr. 4, p. 125.

Caba-Ghivireac, Silvia, *În leagănul ciocârlilor*. Versuri, nr. 4, p. 126

Ciopruga, Constantin, *Despre Romeo Săndulescu*, nr. 4, p. 129–131.

- Ciucă, Valentin**, *Portretul unui sentiment, imaginea unei istorii*, nr. 4, p. 132–133.
- Dostoievski, Feodor**, *Oameni sărmani. Roman* (traducere din limba rusă de Mircea Lutic), nr. 4, p. 123.
- Săndulescu, Romeo**, *Aproape sau cât mai departe*, nr. 4, p. 127–128.
- Tolstoi, Lev**, *Povestiri din Sevastopol* (traducere din limba rusă de Mircea Lutic), nr. 4, p. 124.

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

- Cioban, Nadina, I. G.** *Sbiera – personalitate complexă a vieții social-politice și culturale a Bucovinei* (Alis Niculică, *Ion Sbiera. Viața și opera*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, Suceava, 2005, 136 p. + Anexe [foto] și un arbore genealogic), nr. 2, p. 136–138.
- Ciobanu, Dorina**, *Pătrăuții de Jos: Între neliniște și pace. Urme de cerneală*. (Valeriu Zmoșu, *Un sat bucovinean de pe Valea Siretului: Pătrăuții de Jos. Mărturii spirituale*, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2006, 399 p.), nr. 2, p. 139–143.
- Luceac, Ilie**, *Conferințe și bilanțuri aniversare*. [Conferința „Europa regiunilor: Bucovina” – Academia Baltica, Sankelmark (Germania) – / – Centrul Bucovinean pentru Studiarea Problemelor Bucovinei, Cernăuți (Ucraina)], nr. 4, p. 140–145.
- Mareci, Harieta**, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei (Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*. Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu, București, Institutul Cultural Român, 2007, 367 p., nr. 4, p. 134–139.
- Toacă, Maria**, *La ce bun filosofia?* [Niadi-Corina Cernica, *Eseuri de istorie a filosofiei și filosofia culturii*, Editura Augusta și Editura Artpress, Timișoara, 2006], nr. 1, p. 138–141.
- Toacă, Maria**, *Destinul românesc al Basarabiei*, nr. 2, p. 133–135.

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitați să ne trimită studii originale sau eseuri, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparținând unor autori bucovineni, precum și materiale ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei noastre.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile vor fi extinse până la maximum 25–30 de pagini culese la calculator (corp de 14 la un interval), cu un scurt rezumat (maximum 15 rânduri) în limba română sau engleză. Titlul articolelor se va scrie cu litere mari și va fi urmat de numele autorului și al orașului de reședință. Referințele bibliografice și notele se vor face la sfârșitul lucrării.

Vor fi acceptate numai studiile care nu au fost publicate.

Textele sau rezumatele scrise de mână nu vor fi luate în seamă.

Colegiul de redacție aduce la cunoștința tuturor că răspunderea pentru veridicitatea faptelor, a datelor științifice în revistă o poartă autorul materialului. Punctul nostru de vedere nu întotdeauna coincide cu punctul de vedere al semnatarului.

Adresele redacției

În Ucraina: Editura Alexandru cel Bun, Alexandrina Cernov, str. 28 Iunie, nr. 44, cam. 503, Cernăuți, 58000, Ucraina (revista „Glasul Bucovinei“)

Telefon/fax 0038 0372 523043

E-mail alex_cernoff@yahoo.com

cernoff@ukr.net

În România: Institutul Cultural Român, str. Aleea Alexandru, nr. 38, București, România (revista „Glasul Bucovinei“)

Telefon 0317/100681

E-mail bogdan.jitea@icr.ro

Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU

Corector: CONSTANȚA FILIP

Bun de tipar: 2007

Apărut: 2007

Tipărit la Tipografia „Monitorul Oficial“

ISSN 1222-5606